

**T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ BİLİM DALI**

**TÜRKİYE AZERBAYCAN EĞİTİM SİSTEMLERİ
KARŞILAŞTIRMASI**

Yüksek Lisans Tezi

**Hazırlayan
Fuad HASANOV**

**Danışman
Prof. Dr. Sinan. YALÇIN**

KASIM 2024, ERZİNCAN

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

“Türkiye Azerbaycan Eğitim Sistemleri Karşılaştırması” adlı **Yüksek Lisans** tezim tarafımda incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim. Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim.

Fuad HASANOV

T.C.

ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Ana Bilim Dalı : Eğitim Bilimleri

Program Adı : Yüksek Lisans

Tez Başlığı : Türkiye Azerbaycan Eğitim Sistemleri Karşılaştırması

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının a) Giriş, b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Ön söz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam 114 sayfalık kısmına ilişkin 08.01.2025 tarihinde **Turnitin** intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı: % 7' dir.

Filtrelemeye **alıntılar dahil** edilmiştir. Filtrelemede **yedi (7) kelimeden daha az** örtüşme içeren metin kısımları hariç tutulmuştur.

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. 04/11/2024

Danışman: Prof. Dr. Sinan YALÇIN

Öğrenci: Fuad HASANOV

KILAVUZA UYGUNLUK

“Türkiye Azerbaycan Eğitim Sistemleri Karşılaştırması” başlıklı **Yüksek Lisans Tezi**, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Fuad HASANOV

Danışman

Prof. Dr. Sinan YALÇIN

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Prof. Dr. Sinan. YALÇIN danışmanlığında **Fuad HASANOV** tarafından hazırlanan “**Türkiye Azerbaycan Eğitim Sistemleri Karşılaştırması**” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Eğitim Yönetimi Bilim Dalı’nda **Yüksek Lisans Tezi** olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

04.11.2024

JÜRİ:

Danışman	: Prof. Dr. Sinan. YALÇIN	(İmza)
Üye	: Prof. Dr. Mehmet. ÖZBAŞ	(İmza)
Üye	: Doç. Dr. İsa. YILDIRIM	(İmza)

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu’nun/...../..... tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

...../...../.....

Prof. Dr. Necdet TOZLU

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Bu çalışma, Türkiye ve Azerbaycan eğitim sistemlerinin temel bileşenlerini karşılaştırmalı olarak inceleyerek, iki ülkenin eğitim yapılarında kendine özgü özellikleri ve ortak yönleri ortaya koymayı amaçlamaktadır. Eğitim, toplumların gelişiminde kritik bir rol oynar; bireylerin bilgi, beceri ve değerlerle donatılarak toplumsal sorumluluk bilinci kazanmasını sağlar. Türkiye ve Azerbaycan gibi tarihsel, kültürel ve dilsel bağlara sahip iki ülkenin eğitim sistemlerini karşılaştırmak, eğitim politikalarının geliştirilmesi ve eğitimdeki iyi uygulamaların paylaşılması açısından önemli bir katkı sağlayacaktır.

Araştırma boyunca, her iki ülkenin eğitim sistemlerinde eğitim yönetimi, denetimi, eğitim felsefesi ve öğretmen yetiştirme süreçleri gibi temel alanlar ele alınmış; iki ülke arasındaki benzerlik ve farklılıklar titizlikle incelenmiştir. Çalışma sonucunda elde edilen bulguların, Türkiye ve Azerbaycan arasında eğitim alanında iş birliğini desteklemesi, eğitim politikalarına yol gösterici olması ve eğitimde verimliliği artıracak öneriler sunması beklenmektedir.

Bu çalışmayı yürütürken bana rehberlik eden ve her aşamada desteğini esirgemeyen kıymetli danışmanım Prof. Dr. Sinan Yalçın başta olmak üzere, çalışmanın geliştirilmesinde görüş ve önerileriyle katkı sağlayan değerli akademisyen hocalarıma, her zaman yanımda olan aileme ve dostlarıma en içten teşekkürlerimi sunarım.

Elde edilen bulguların ve sunulan önerilerin, her iki ülkenin eğitim sistemlerinin daha etkili ve verimli hale getirilmesine katkı sağlayacağını umuyorum. Bu çalışmanın, eğitim politikalarının geliştirilmesine yönelik yapılacak olan gelecekteki araştırmalara da ışık tutması temennisiyle.

Teşekkür ederim.

Fuad HASANOV, Erzincan 2024

TÜRKİYE AZERBAYCAN EĞİTİM SİSTEMLERİ KARŞILAŞTIRMASI

Fuad HASANOV

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi,

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi, Kasım 2024

Danışman: Prof. Dr. Sinan YALÇIN

ÖZET

Bu araştırma, Türkiye ve Azerbaycan eğitim sistemlerini karşılaştırarak, her iki ülkenin eğitim sistemlerinde eğitim yönetimi, eğitim denetimi, eğitim felsefesi ve öğretmen yetiştirme süreçlerindeki temel alanlar ele alınarak temel farklılıkları ve ortak yönleri belirlemeyi amaçlamaktadır. Türkiye ve Azerbaycan, tarihsel, kültürel ve dilsel bağları güçlü iki ülke olarak eğitim alanında benzer değerler taşımakla birlikte, sosyal ve politik dinamiklerine bağlı olarak eğitim sistemlerini farklı yaklaşımlarla şekillendirmişlerdir. Bu bağlamda, iki ülkenin eğitim yapılarının detaylı bir analizle karşılaştırılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Araştırma bulguları, her iki ülkede de yönetim süreçlerinin katılımcılığı artıracak şekilde güncellenmesi gerektiğini göstermektedir. Türkiye’de yetki paylaşımı konusunda adımlar atılmış olsa da merkezi yapı karar alma süreçlerinde baskındır. Azerbaycan’da ise yönetim süreçlerinin yerelleştirilmesi ve okullara daha fazla inisiyatif verilmesi önerilmektedir.

Denetim süreçlerinde şeffaflığın artırılması ve performans değerlendirme kriterlerinin güncellenmesi kritik bir gereklilik olarak görülmektedir. Öğretmen yetiştirme programlarının modern pedagojik yaklaşımlarla güçlendirilmesi, özellikle kalite güvencesi sistemlerinin iyileştirilmesinde önemli bir ihtiyaçtır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Karşılaştırmalı Eğitim, Eğitim Yönetimi, Eğitim Felsefesi, Eğitim Denetimi, Öğretmen Yetiştirme.

COMPARISON OF EDUCATION SYSTEMS IN TURKEY AND AZERBAIJAN

Fuad HASANOV

Erzincan Binali Yıldırım University,

Graduate School of Social Sciences

Master's Thesis, November 2024

Supervisor: Prof. Dr. Sinan YALÇIN

ABSTRACT

This study aims to compare the education systems of Turkey and Azerbaijan by examining key areas such as educational administration, supervision, philosophy, and teacher training processes to identify their fundamental differences and commonalities. As two nations with strong historical, cultural, and linguistic ties, Turkey and Azerbaijan share similar values in education; however, their education systems have been shaped by different approaches due to their social and political dynamics. In this context, a detailed comparative analysis of the educational structures of both countries is deemed necessary.

The research findings indicate that management processes in both countries need to be updated to increase participation. Although steps have been taken in Turkey toward the delegation of authority, the centralized structure remains dominant in decision-making processes. In Azerbaijan, decentralization of management processes and granting schools more initiative and autonomy are recommended.

In supervision processes, enhancing transparency and updating performance evaluation criteria are seen as critical requirements. Strengthening teacher training programs with modern pedagogical approaches is considered a significant need, particularly in improving quality assurance systems.

Keywords: Education, Comparative Education, Educational Administration, Educational Philosophy, Educational Supervision, Teacher Training.

İÇİNDEKİLER

TÜRKİYE AZERBAYCAN EĞİTİM SİSTEMLERİ KARŞILAŞTIRMASI

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
TEZ ÖZGÜNLÜK SAYFASI.....	ii
KILAVUZA UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY TUTANAĞI	iv
ÖN SÖZ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ	xv
TABLolar LİSTESİ	xvi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xvii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL BİLGİLER

1.1. Kavramsal Çerçeve.....	16
1.2. Karşılaştırmalı Eğitim	17
1.2.1. Karşılaştırmalı Eğitimin Tanımı	18
1.2.2. Karşılaştırmalı Eğitimin Temel Amaçları	19
1.2.3. Karşılaştırmalı Eğitimin Temel Konuları	19
1.2.4. Karşılaştırmalı Eğitimin Sınırlılıkları	20
1.3. Eğitimi Etkileyen Faktörler Bağlamında Karşılaştırmalı Eğitim Çalışmaları	22

1.4. Karşılaştırmalı Eğitimde Yatay ve Dikey Yaklaşımlar	23
1.4.1. Yatay Yaklaşım	23
1.4.2. Dikey Yaklaşım	24

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK EĞİTİM SİSTEMİ

2.1. Türk Eğitim Sisteminin Amacı.....	27
2.2. Türk Milli Eğitiminin Temel İlkeleri (1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu)	28
2.3. Türk Eğitim Felsefesi	28
2.4. Türk Eğitim Sisteminin Yapısı ve Süreci	29
2.4.1. Okul Öncesi Eğitim	32
2.4.2. İlköğretim	32
2.4.3. Ortaöğretim.....	34
2.4.3.1. Ortaöğretimin Amaç Ve Görevleri	34
2.4.4. Yükseköğretim.....	36
2.4.4.1. Yükseköğretimin Amaç ve Görevleri.....	36
2.4.4.2. Yükseköğretim Kurumları	37
2.4.4.3. Yükseköğretimin Düzenlenmesi	38
2.4.4.4. Yükseköğretim Sistemi	38
2.4.4.5. Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Yapısı	39
2.4.4.6. Üniversite Senatosu.....	40
2.4.4.7. Yaygın Eğitim.....	41
2.4.4.7.1. Yaygın Eğitim ve Koordinasyon.....	41
2.4.4.7.2. Genel Yaygın Eğitim:	42

2.4.4.7.3. Mesleki ve Teknik Yaygın Eğitim:	42
2.5. Eğitim Yönetimi	42
2.6. Yurtdışı Teşkilatı ve Taşra Teşkilatı	45
2.7. Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Sistemi	46
2.7.1. Tarihsel Gelişim.....	46
2.7.2. Öğretmen Yetiştirme Süreci ve Politikaları.....	46
2.7.3. Öğretmen Yetiştirme ve Eğitim Fakülteleri	46
2.7.4. Hizmet İçi Eğitim Programları	47
2.7.5. Pedagojik Formasyon, Genel Kültür ve Alan Bilgisi Eğitimi	47
2.7.5.1. Pedagojik Formasyon Eğitimi	47
2.7.5.2. Alan Bilgisi Eğitimi	47
2.7.5.3. Genel Kültür Eğitimi	47
2.7.5.4. Pedagojik Formasyon, Alan Bilgisi ve Genel Kültürün Bütünleşik Yapısı	48
2.7.5.5. Eğitim Fakültelerinde Sunulan Programlar	48
2.7.5.6. Uygulamalı Eğitim ve Pedagojik Formasyon.....	48
2.7.5.7. Milli Eğitim Bakanlığı ile İş Birliği.....	49
2.8. Türkiye’de Öğretmen Atama Süreci.....	49
2.8.1. Sözleşmeli ve Kadrolu Öğretmenlik.....	49
2.8.2. Sözleşmeli ve Kadrolu Öğretmenlik Arasındaki Farklar.....	50

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AZERBAYCAN EĞİTİM SİSTEMİ

3.1. Azerbaycan Eğitim Sisteminin Amacı	53
3.2. Azerbaycan Eğitim Sisteminin İlkeleri	54

3.3. Azerbaycan Eğitim Felsefesi	55
3.4. Azerbaycan Eğitim Sisteminin Yapısı ve Süreci.....	56
3.5. Eğitim Basamakları Ve Düzeyleri.....	58
3.5.1. Genel Eğitim	58
3.5.2. Mesleki Eğitim.....	59
3.5.3. Ortaöğretim Uzmanlık Eğitimi	59
3.5.4. Yükseköğretim.....	59
3.5.5. Okul Öncesi Eğitim	60
3.5.5.1. Okul Öncesi Eğitimin Amaçları	60
3.5.5.2. Okul Öncesi Eğitim Programı	61
3.5.5.3. Başlangıç Yaşı ve Zorunluluk	61
3.5.5.4. Eğitim Modelleri ve Ebeveyn Katılımı	61
3.5.6. İlköğretim (İbtidai Tahsil)	62
3.5.7. Ortaöğretim (Ümumi Orta Tahsil).....	63
3.5.8. Lise (Tam Orta Tahsil)	64
3.6. Azerbaycan Eğitim Sisteminde Mesleki Eğitim Seviyeleri	65
3.7. Azerbaycan Eğitim Sisteminde Orta İhtisas Eğitimi	67
3.7.1. Orta İhtisas Eğitiminin Amaçları.....	67
3.7.2. Orta İhtisas Eğitiminin Özellikleri.....	67
3.8. Azerbaycan Eğitim Sisteminde Yükseköğretim.....	68
3.8.1. Amaçlar.....	69
3.8.2. Görevler	70
3.9. Yükseköğretim ve Orta İhtisas Eğitim Kurumlarına Öğrenci Kabul Süreci	70

3.9.1. Genel Kabul Esasları	70
3.9.2. Öğrenci Kabulünde Önceki Eğitim Başarılarının Değerlendirilmesi	71
3.9.3. Bilim Olimpiyatları ve Yarışmalar Üzerinden Sınavsız Üniversite Kabulü	71
3.9.3.1. Uluslararası Bilim Olimpiyatları.....	71
3.9.3.2. Ulusal Bilim Olimpiyatları ve Yüksek Seviyeli Yarışmalar	71
3.9.3.3. Hazırlık Grupları	72
3.9.3.4. Uluslararası Akredite Programlar	72
3.9.3.5. Yüksek Lisans (Magistratura) Programına Kabul	72
3.10. Azerbaycan'da Ek Eğitim Sistemi (Əlavə Təhsil)	72
3.10.1. Ek Eğitimin Amaçları ve Önemi	73
3.10.2. Ek Eğitimin Kapsamı ve Alanları.....	73
3.11. Yeniden Eğitim (Kadrların Yenidən hazırlanması).....	74
3.12. Staj ve Mesleki Gelişim (Staj keçmə və Təkmilləşdirmə)	74
3.13. Tekrar Yükseköğretim ve Meslek Eğitimi (Təkrar Ali və Orta İxtisas Təhsili)	74
3.14. Derece Yükseltme (Dərəcələrin Yüksəldilməsi)	74
3.15. Yaşlı Eğitimi (Yaşlıların Təhsili)	75
3.16. Ek Eğitimin Organizasyonu ve Yapısı	75
3.17. Sertifikalandırma ve Teşvik Programları	75
3.18. Ek Eğitimde Yaşam Boyu Öğrenim Anlayışı	75
3.19. Ek Eğitimin Yasal Düzenlemeleri	76
3.20. Azerbaycan Eğitim Sisteminde Öğretmen Yetiştirme	76
3.21. Azerbaycan'da Öğretmen Yetiştirme Sisteminin Tarihi Gelişimi	77
3.21.1. Eğitim Programları ve Müfredat.....	78

3.22. Azerbyacan’da Öğretmen Atama Süreci	79
3.22.1. Atama Sürecinin Aşamaları	80
3.22.1.1. Elektronik Başvuru ve Değerlendirme	80
3.22.1.2. Test Sınavı.....	81
3.22.1.3.Boş Pozisyon Seçimi	81
3.22.1.4. Mülakat.....	81
3.22.2. Ek Yerleştirme Süreci	81
3.22.3. Puan Geçerlilik Süresi ve Tekrar Katılım.....	81
3.22.4. İtiraz Hakkı ve Sonuçların Duyurulması	82
3.22.5. Yer Değiştirme Süreci ve Performans Değerlendirmesi	83

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

4.1. Araştırmada Benimsenen Karşılaştırma Yaklaşımı.....	85
4.2. Araştırmanın Modeli	86
4.3. Araştırma Dokümanlarının Analizi	86
4.4. Bulgular	87
4.5. Türkiye ve Azerbaycan Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması	87
4.5.1 Türkiye ve Azerbaycan Milli Eğitim Teşkilat Yapısı ve Yönetiminin Karşılaştırılması.....	87
4.5.4. Türkiye ve Azerbaycan’da Okul Müdürlerinin Atanması	91
4.5.6. Eğitim Felsefesi Bağlamında Türkiye Ve Azerbaycan Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması.....	94
4.5.6.3. Eğitim Denetimi Bağlamında Türkiye Ve Azerbaycan Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması.....	97

4.5.6.3.1. Türkiye'de Eğitim Denetimi.....	97
4.5.6.3.2. Azerbaycan'da Eğitim Denetimi.....	97
4.5.6.4. Öğretmen Yetiştirme Bağlamında Türkiye ve Azerbaycan Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması.....	100
4.5.6.4.1. Yükseköğretimde Eğitim Fakültelerinin Faaliyetleri ve Eğitim Süresi	100
4.5.6.4.2. Öğretmen Yetiştirme ve Atama Süreci	100
4.5.6.4.3. Pedagojik Formasyon Uygulaması	101

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç	104
5.2. Tartışma	110
5.3. Öneriler.....	112
KAYNAKÇA.....	115
ÖZ GEÇMİŞ	121

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
PISA	: Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı
EK	: Ek Eğitim Sistemi
ÖSYM	: Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi
EBA	: Eğitim Bilişim Ağı
BOLOGNA	: Avrupa Yükseköğretim Alanı'na uyum süreci
KPSS	: Kamu Personeli Seçme Sınavı
STEM	: Bilim, Teknoloji, Mühendislik ve Matematik (Science, Technology, Engineering, Mathematics)

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.1. Eğitimi Etkileyen Sosyal Faktörler	23
Tablo 1.2. Yatay Ve Dikey Yaklaşımların Temel Özellikleri, Odak Noktaları Ve Kullanım Alanları	25
Tablo 2.1. Türk Milli Eğitiminin Temel İlkeleri.....	28
Tablo 2.2. Sözleşmeli ve Kadrolu Öğretmenlik Karşılaştırması	51
Tablo 3.1. Azerbaycan Eğitim Sisteminin Temel İlkeleri.....	54
Tablo 4.1. Türkiye ve Azerbaycan Milli Eğitim Teşkilat Yapısı ve Yönetiminin Karşılaştırması.....	90
Tablo 4.2. Türkiye ve Azerbaycan’da Okul Müdürlerinin Atanması ve Görevlendirme Süreçlerinin Karşılaştırması	93
Tablo 4.3. Eğitim Felsefesi Bağlamında Türkiye ve Azerbaycan Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması.....	96
Tablo 4.4. Eğitim Denetimi Bağlamında Türkiye ve Azerbaycan Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırması	98
Tablo 4.5. Öğretmen Yetiştirme Bağlamında Türkiye ve Azerbaycan Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırması	101

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. Türk Eğitim Sisteminin Kademelendirilmesi.....	31
Şekil 2.2. YÖK Genel Kurul Üyeleri	39
Şekil 2.3. Üniversite Senatosunun Yapısı	40
Şekil 2.4. MEB Teşkilat Şeması.....	43

GİRİŞ

Eğitim, bir toplumun kültürel değerlerini geleceğe taşıırken, ekonomik kalkınmayı destekleyen ve sosyal yapıyı güçlendiren en önemli unsurlardan biridir. Toplumların gelişimi, bireylerin bilgi, beceri ve değerlerle donatılmasıyla mümkündür. Ancak eğitim, yalnızca bireysel gelişimi desteklemekle kalmaz; aynı zamanda ulusal kimliğin inşasında ve korunmasında da kilit bir rol oynar. Bu bağlamda, Türkiye ve Azerbaycan, tarihsel bağları ve kültürel yakınlıkları ile dikkat çeken iki kardeş ülke olarak eğitim politikalarında benzer temel değerlere sahiptir. Özellikle milliyetçilik, laiklik ve bilimsellik gibi değerler, her iki ülkenin eğitim sistemlerinin temel yapı taşlarıdır. Ancak, tarihsel gelişim süreçleri, toplumsal ihtiyaçlar ve siyasi dinamikler doğrultusunda, iki ülkenin eğitim sistemleri farklı yönlerde evrilmiş ve kendilerine özgü yapılar oluşturmuştur (Avşarlıgil, Demir & Yeşilyayla, 2017).

Türkiye’de eğitim, Cumhuriyetin ilanından itibaren toplumun çağdaşlaşma sürecinin temeli olarak kabul edilmiş; eğitimin bilimsellik, laiklik ve fırsat eşitliği ilkeleri üzerine inşa edilmesi hedeflenmiştir. *Dünyada ve Türkiye’de Yükseköğretimde Uzaktan Eğitimin Tarihi ve Gelişim Süreci* raporu da bu modernleşme sürecinde eğitimde fırsat eşitliği sağlama çabalarının önemine dikkat çekmektedir (Şahin, 2021). Azerbaycan’da ise bağımsızlık süreci, eğitim sisteminin milli değerlerle yeniden şekillenmesine ve uluslararası standartlara uyum sağlamaya yönelik adımlara öncülük etmiştir (Salamzada, 2023). Ancak her iki ülke de ortak bir anlayışla eğitim sistemlerini çağın gereklilikleri doğrultusunda güçlendirmeye çalışmaktadır. Özellikle öğretmen yetiştirme süreçleri, dijital altyapının kullanımı ve eğitim felsefesi gibi temel konularda dikkat çekici farklılıklar bulunmaktadır.

Eğitim sistemlerini karşılaştırmak, yalnızca bu sistemlerin yapısal farklılıklarını ortaya koymakla kalmaz; aynı zamanda bireylerin toplumsal eşitlik, ekonomik gelişim ve kişisel haklar üzerindeki etkilerini de anlamaya yardımcı olur. Karşılaştırmalı eğitim, eğitimin yalnızca bir bilgi aktarım süreci değil, sosyal adaletin ve fırsat eşitliğinin sağlanması için güçlü bir araç olduğunu gözler önüne serer. Dünya genelinde sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak isteyen ülkeler için, karşılaştırmalı analizler, eğitim sistemlerinde var olan eşitsizlikleri ve yapısal sorunları tespit etmekte hayati bir rol oynar.

Bu nedenle, UNESCO ve benzeri uluslararası organizasyonlar, eğitim politikalarının daha kapsayıcı ve adil hale getirilmesinde bu tür çalışmaların önemini sürekli vurgulamaktadır (UNESCO, 2019). Çünkü eğitim, bir toplumun kalkınma yolculuğunda sadece bir basamak değil, o yolculuğu mümkün kılan köprüdür. Ve bu köprü, ancak tüm bireylere eşit fırsatlar sunulduğunda gerçekten anlam kazanır.

Karşılaştırmalı eğitim, eğitim politikalarının yerel ve küresel bağlamlarda daha geniş bir perspektiften değerlendirilebilmesini sağlayan önemli bir disiplindir. Bu alan, farklı ülkelerin eğitim sistemlerini inceleyerek, toplumsal, ekonomik ve kültürel bağlamların eğitim üzerindeki etkisini anlamaya çalışır. Bray ve Thomas (1995), karşılaştırmalı eğitimin çok boyutlu bir yaklaşım gerektirdiğini vurgulamış ve farklı eğitim sistemlerinin toplumsal bağlamları ile ilişkisinin kavranmasının, eğitim politikalarının etkinliğini artırmada kritik bir unsur olduğunu belirtmişlerdir (Bray & Thomas, 1995, Google Books).

Bu disiplin, yalnızca farklı eğitim politikalarını ve uygulamalarını kıyaslamakla kalmaz; aynı zamanda elde edilen bulguları, daha etkili ve kapsayıcı eğitim stratejileri geliştirmek için kullanmayı amaçlar. Eğitim sistemleri arasındaki benzerlikler ve farklılıklar analiz edilerek, ülkelerin başarı hikayeleri ve çözüm modelleri evrensel faydalar yaratabilir. Taştepe (2024) çalışmasında, Brezilya ve Türkiye eğitim sistemlerinin karşılaştırılmasında fırsat eşitliği ve kalite standartlarının farklı ekonomik ve toplumsal yapıların bir yansıması olduğuna dikkat çekerek, bu tür analizlerin eğitim reformları açısından kritik bir rehber sunduğunu ifade etmiştir.

Karşılaştırmalı eğitim çalışmaları, fırsat eşitliği, kaliteli eğitim ve sürdürülebilir kalkınma gibi küresel önceliklerin ele alınmasında kritik bir rol oynar. Bu disiplin, eğitimdeki eşitsizlikleri tespit ederek, sorunların çözümüne katkı sunacak politikalar geliştirilmesine olanak tanır. OECD'nin "Education at a Glance" (2020) raporuna göre, karşılaştırmalı eğitim verileri, ülkelerin eğitim politikalarını daha adil ve kapsayıcı hale getirmelerine rehberlik eden önemli bir araçtır. Raporda, eğitim sistemlerinin küresel standartlarla uyumlu hale getirilmesinin, bireylerin toplumsal ve ekonomik kalkınmaya katkısını artırdığı vurgulanmıştır. Çünkü eğitim, yalnızca bireylerin değil, toplumların

geleceğini de şekillendirir; ve karşılaştırmalı eğitim, bu geleceğin daha adil, daha eşitlikçi ve daha güçlü olmasına kapı aralayan bir anahtardır.

Problem Durumu

Türkiye ile Azerbaycan, dilsel, tarihsel ve kültürel olarak birbirine yakın iki ülke olmalarına rağmen, eğitim sistemleri farklı sosyo-ekonomik ve politik süreçler doğrultusunda şekillenmiştir. Eğitim, bireylerin yalnızca bilgi ve becerilerini artırmakla kalmayıp, aynı zamanda toplumların kültürel sürekliliğini sağlama, sosyal uyumu güçlendirme ve ekonomik büyümeye katkıda bulunma gibi stratejik roller üstlenir. Bu nedenle, Türkiye ve Azerbaycan'ın eğitim sistemlerinin karşılaştırılması, iki ülkenin eğitim politikalarını daha verimli ve etkin hale getirme açısından önemli bir adım olarak görülmektedir (Aydın & Tekin, 2020).

Türkiye'de Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) merkezi yönetim yapısıyla eğitim sistemini düzenlerken, Azerbaycan'da Eğitim Bakanlığı benzer bir merkezi yapıyı benimsemiştir. Ancak iki ülkenin eğitim süreçleri, zorunlu eğitim süresi, dijital eğitim altyapısı ve öğretmen yetiştirme yöntemleri gibi başlıklarda birbirinden ayrılmaktadır. Bu farklılıklar, her iki ülkenin eğitim politikalarının başarısı ve eğitimde fırsat eşitliği sağlama çabaları üzerinde doğrudan bir etki yaratmaktadır (Balta, 2019; Uslu, 2020).

Türkiye'deki eğitim sistemi, Cumhuriyet'in ilanı ile başlayan modernleşme hareketleri ve Atatürk'ün eğitim reformlarına dayanmaktadır. Eğitim sistemi, seküler, bilimsel ve çağdaş bir temele dayanır. Türkiye'de eğitim; öğrencilere bilimsel düşüncüyü, eleştirel bakış açısını ve özgür bir düşünce yapısını kazandırmayı hedeflemektedir. Azerbaycan'da ise Sovyetler Birliği döneminden miras kalan bir eğitim yapısı mevcuttur. Sovyet dönemi eğitim sistemi, teknik ve bilimsel eğitime büyük önem vermiştir. Bağımsızlık sonrası Azerbaycan, eğitim sisteminde modernizasyon süreçlerine girmiş, ancak tarihi kökenlerinden gelen güçlü devletçi ve merkeziyetçi yapısını korumuştur. Her iki ülke de öğrencilerin akademik başarılarını artırmaya ve topluma faydalı bireyler yetiştirmeye yönelik teorik temellere sahip olmakla birlikte, Türkiye'de daha demokratik ve birey merkezli bir yaklaşım görülürken, Azerbaycan'da merkeziyetçi bir eğitim anlayışı hakimdir (Akyüz, 2012; Mamedova, 2018).

Toplumlar, eğitim sistemlerinin karşı karşıya kaldığı sorunları ve bu sorunların temelinde yatan nedenleri çözmek için diğer toplumlarda kullanılan eğitim modellerini ve uygulamalarını incelemelidir. Bu incelemeler, eğitim sistemlerinin daha verimli ve etkili olmasını sağlama sürecinde yol gösterici olabilir. Ayrıca, farklı kültürlerin eğitim sistemlerinin incelenmesi, bireylerin kültürel farkındalıklarını artırmak ve uluslararası etkileşimleri güçlendirmek açısından da önem taşımaktadır. Bu, bireylerin farklı kültürleri daha iyi anlamalarına, karşılıklı saygı geliştirmelerine ve uluslararası işbirliği ile anlayışı teşvik etmelerine yardımcı olur. Sonuç olarak, toplumlar, eğitim sistemlerini geliştirmek ve kendi kalkınmalarını hızlandırmak adına diğer toplumların eğitim deneyimlerinden faydalanmalıdır. Bu süreç, kapsayıcı, verimli ve sürdürülebilir bir eğitim sistemine ulaşmak için atılacak önemli adımlardan biri olabilir (Balcı, 2007).

Eğitim, bir ülkenin toplumsal gelişimi ve ekonomik kalkınması için en temel unsurlardan biridir. Türkiye ve Azerbaycan, tarihi, kültürel ve dilsel bağları olan iki kardeş ülke olarak, eğitim sistemlerinde bazı ortak yönlere sahip olsalar da, farklılıklar da barındırmaktadır. Bu analiz, iki ülkenin eğitim modellerinin benzer ve farklı yönlerini ortaya koyarak, her iki sistemin güçlü ve zayıf yönlerine ışık tutmayı amaçlamaktadır (Balcı, 2018; Aliyev, 2020).

Türkiye ve Azerbaycan, ortak bir Türk dünyası geçmişini paylaşmakta ve kültürel benzerliklerle dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, eğitim sistemlerindeki benzerliklerin ve farklılıkların belirlenmesi, her iki ülkenin daha güçlü bir eğitim işbirliği geliştirmesi açısından stratejik bir değer taşımaktadır. Her iki ülke de eğitim sistemlerini modernleştirme çabasında önemli adımlar atmıştır. Türkiye'deki reformlar 4+4+4 modeli ile zorunlu eğitim süresini artırırken, Azerbaycan'da dijitalleşme ve kalite odaklı reformlar ön plana çıkmıştır. Bu süreçlerin yöntemlerinin karşılaştırılması, diğer ülkeler için de model oluşturabilecek örnekler sunabilir. Türkiye'nin eğitim sistemi daha merkeziyetçi bir yapıya sahipken, Azerbaycan'da eğitim yönetiminde yerel birimler daha aktif bir role sahiptir. Bu farklı yaklaşımların etkinliği ve eğitim eşitliğine olan etkileri karşılaştırılarak değerli çıkarımlar yapılabilir.

Türkiye ve Azerbaycan, köklü tarihsel ve kültürel bağları ile eğitim alanında güçlü bir işbirliği potansiyeline sahip iki kardeş ülke olarak öne çıkmaktadır. Eğitimde kurulacak bu tür bir işbirliği, iki ülkenin reform süreçlerini destekleyebilecek, ortak projelerin geliştirilmesine ve eğitim politikalarının güçlendirilmesine zemin hazırlayabilir. Her iki ülkenin eğitimde elde ettiği deneyimlerin paylaşımı, eğitim sistemlerinin daha etkili hale getirilmesinde önemli katkılar sunabilir. Ayrıca, bu çalışma yalnızca literatürdeki eksiklikleri gidermeyi değil, aynı zamanda Türkiye ve Azerbaycan arasında eğitimde karşılıklı öğrenme ve işbirliğini artırmayı hedeflemektedir.

Konu İle İlgili Yapılan Diğer Araştırmalar

Bu bölümde, Türkiye ve Azerbaycan eğitim sistemleri üzerine daha önce yapılan araştırmalardan kısaca söz edilmiştir.

Metin, Uygun ve Oran'ın (2017) çalışmasında, Türkiye ve Azerbaycan eğitim sistemleri tarihsel, yapısal ve içerik açısından karşılaştırılmış ve özellikle ortaokul sosyal bilgiler derslerine odaklanılmıştır. Araştırma, iki ülkenin öğretim programlarını amaç, içerik, öğretim süreci ve ölçme-değerlendirme boyutlarında incelemiştir. Türkiye'nin merkeziyetçi ve ulusal değerlere dayalı eğitim anlayışı vurgulanırken, Azerbaycan'ın Sovyet sonrası reformlarla esnek ve yenilikçi bir yaklaşım benimsediği belirtilmiştir. Araştırmada, Türkiye'nin rehberlik odaklı yapısı ve ulusal değerleri ön plana çıkaran yaklaşımı olumlu bulunmuş, Azerbaycan müfredatında ise uluslararası bağların güçlendirilmesi ve öğrenci merkezli öğretim yöntemlerinin benimsenmesi dikkat çekmiştir. Bunun yanı sıra, Azerbaycan'ın ölçme-değerlendirme süreçlerinde daha çok yönlü bir yaklaşım sergilediği, Türkiye'nin ise bu süreçte sistematik ancak sınırlı bir yapı izlediği ifade edilmiştir. Çalışma, Türkiye'nin eğitim sisteminde gelişim sağlamak için Azerbaycan'daki yenilikçi uygulamalardan faydalanabileceğini ve her iki ülkenin birbirinden öğrenebileceği noktaların bulunduğunu ortaya koymuştur (Metin, Uygun & Oran, 2017).

Çaykesen'in (2018) tez çalışmasında, Türkiye'de 7. sınıf sosyal bilgiler dersi kapsamında ele alınan coğrafya konuları ile Azerbaycan'da bağımsız bir ders olarak okutulan coğrafya müfredatı içerik, öğretim programı ve ders kitapları açısından

karşılaştırılmıştır. Araştırma, iki ülkenin eğitim sistemlerinin tarihsel ve kültürel bağların etkisiyle benzerlikler taşımasına rağmen uygulama, içerik ve materyal kalitesi gibi alanlarda önemli farklılıklar gösterdiğini ortaya koymuş ve çalışmada, Türkiye'de coğrafya konularının sosyal bilgiler dersinin içinde yer almasının kapsamı daralttığı, buna karşılık Azerbaycan'da coğrafyanın bağımsız bir ders olarak işlenmesinin konuya daha derin bir odaklanma sağladığı belirtilmiştir. Ders kitaplarının görsel ve baskı kalitesinin Azerbaycan'da iyileştirilmesi gerektiği vurgulanırken, Türkiye'de ise coğrafyaya daha fazla yer verilmesinin konunun daha somut anlaşılmasına katkıda bulunacağı ifade edilmiştir. Bu çalışma, iki ülkenin eğitim sistemlerinin güçlü ve zayıf yönlerini belirleyerek coğrafya eğitiminin kalitesini artırmaya yönelik öneriler sunmuş ve karşılaştırmalı eğitimin kültürel bağlamdaki önemine dikkat çekmiştir (Çaykesen, 2018).

Aydemir ve Palancıoğlu'nun (2023) yaptıkları araştırmada, Türkiye ve Azerbaycan ilkökul hayat bilgisi müfredatları genel amaçlar, temel yaşam becerileri, değerler, içerik, öğretim süreçleri ve değerlendirme yaklaşımları açısından karşılaştırılmıştır. Araştırma, her iki müfredatın doğa duyarlılığı, milli ve insani değerler ile iletişim becerileri gibi ortak hedeflere sahip olduğunu ortaya koymuştur. Ancak, Azerbaycan müfredatının öğretmen rehberliği ve vatandaşlık bilinci vurgusunda öne çıktığı, Türkiye müfredatının ise bilgi ve iletişim teknolojilerinin güvenli kullanımı gibi çağdaş konularda farklılaştığı belirtilmiş ve çalışma, Türkiye'nin daha güncel teknolojik ve pedagojik yeniliklere odaklandığını, Azerbaycan'ın ise vatandaşlık ve demokratik değerleri ön plana çıkardığını vurgulamış; iki ülkenin bilgi ve deneyim paylaşımının eğitim kalitesini artırabileceğini önermiştir. Bu araştırma, eğitim programlarının kültürel ve teknolojik boyutlarının önemine dikkat çekerek müfredat geliştirme süreçlerine katkı sağlamayı amaçlamaktadır (Aydemir & Palancıoğlu, 2023).

Çeltikçi (2013), Türkiye ve Azerbaycan eğitim sistemlerini tarihsel, kültürel, ekonomik ve siyasi bağlamlarda karşılaştırarak, her iki ülkenin eğitim politikalarının ideolojik temellerini, yapısal özelliklerini ve öğrenci eğitim süreçlerini analiz etmiştir. Araştırma, Türkiye'nin Cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte laik, merkeziyetçi ve modernleşmeci bir eğitim sistemi geliştirdiğini; Azerbaycan'ın ise Sovyetler Birliği'nin

etkisi altında şekillenen merkeziyetçi yapısını, bağımsızlık sonrası reformlarla esnek bir sisteme dönüştürme çabası gösterdiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, öğretmen yetiştirme politikaları, eğitim süreçlerinde sunulan dersler ve müfredat yapılarındaki farklılıklar detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Çeltikçi, Türkiye ve Azerbaycan'ın benzer tarih, kültür ve coğrafi yapıya sahip olmalarına rağmen, farklı sosyo-politik dinamiklerin eğitim sistemlerini şekillendirdiğini belirtmiştir. Çalışmada, bu karşılaştırmanın iki ülkenin eğitim politikalarında iş birliği ve karşılıklı anlayışı geliştirmek için önemli bir fırsat sunduğu vurgulanmıştır (Çeltikçi, 2013).

Uzeirli ve Kılıçoğlu (2021) Türkiye ile Azerbaycan'da sınıf öğretmeni yetiştirme süreçlerinin karşılaştırmalı analizini ele alan çalışmada, Türkiye ve Azerbaycan'da sınıf öğretmeni yetiştirme süreçlerini karşılaştırmalı olarak ele almış ve öğretmen yetiştiren kurumlara giriş koşulları, mesleki yeterlilikler, hizmet öncesi eğitim ve staj uygulamaları, eğitim programlarının güncelliği ve mesleğin statüsü gibi başlıklar detaylı şekilde inceleyerek çalışma, her iki ülkede de kuramsal eğitim ile uygulama arasındaki uyumsuzluk, staj süreçlerinin yetersizliği ve öğretmenlik mesleğinin düşük statüsünün ortak sorunlar olduğunu ortaya koymuşlardır. Türkiye'de, öğretmen fazlası yetiştirilmesine yönelik eleştiriler öne çıkarken, Azerbaycan'da düşük giriş puanları ve nitelikli öğretmenlerin bölgesel dağılımındaki eşitsizliklere öne çıkmıştır. Araştırma sonucuna göre, her iki ülkenin eğitim sistemlerinde öğretmenlik mesleğine girişte psikolojik ve mesleki yeterlilik değerlendirmelerinin yapılması, uygulama odaklı eğitim programlarının geliştirilmesi ve meslek statüsünün artırılması gerektiğini öngörmüşlerdir (Uzeirli & Kılıçoğlu, 2021).

Şennur Ulaş 2007 yılında Azerbaycan ile Türkiye eğitim sistemlerini karşılaştırılması adlı çalışmada, Azerbaycan eğitim sistemini tarihsel ve kültürel açıdan ele alarak Türkiye eğitim sistemi ile karşılaştırmıştır. Çalışmada, Azerbaycan'ın Sovyetler Birliği döneminde merkeziyetçi bir yapıya sahip olan eğitim sistemini, bağımsızlık sonrasında daha modern ve esnek bir yapıya dönüştürme çabaları üzerinde durmuş ancak bu reformların ekonomik zorluklar nedeniyle sınırlı kaldığını belirtmiştir. Ulaş, iki ülkenin ortak dil, tarih ve kültür bağlarının eğitim alanında iş birliği için önemli

bir potansiyel sunduğunu vurgulamış ve özellikle müfredat modernizasyonu, öğretmen yetiştirme süreçlerinin geliştirilmesi ve uluslararası iş birlikleri yoluyla eğitim sistemlerinin iyileştirilmesi gerektiğini önermiştir. Araştırma, iki ülke arasında eğitim politikalarının karşılıklı desteklenmesinin, eğitim kalitesini artırabileceğini ve bu iş birliğini güçlendirecek kapsamlı bir yol haritası gerektiğini ortaya koymuştur (Ulaş, 2007).

Fatdayev(2019) Azerbaycan ile Türkiye’deki sınıf öğretmeni yetiştirme programlarını karşılaştırmalı olarak ele aldığı çalışmasında, Azerbaycan ve Türkiye’deki sınıf öğretmeni yetiştirme programları tarihsel gelişim, müfredat içerikleri ve uygulama yaklaşımları açısından karşılaştırmış ve araştırmada, Azerbaycan’ın Sovyetler Birliği’nin merkeziyetçi etkisinden kurtularak Avrupa standartlarına uygun bir eğitim yapısı oluşturma çabalarına dikkat çekmiş, Türkiye’nin ise modern, demokratik ve sistematik bir öğretmen yetiştirme yapısına sahip olduğu belirtilmiştir. Azerbaycan’ın öğretim programlarının daha fazla reforma ihtiyaç duyduğu ve öğretmen yetiştirme süreçlerinin uluslararası standartlarla uyumlu hale getirilmesi gerektiği vurgulayarak, çalışmada, iki ülke arasındaki farklılıkların eğitim alanında yapılacak güçlü iş birlikleriyle giderilebileceği ve bu iş birliğinin eğitim kalitesini artıracığı sonucuna varmıştır. Fatdayev, eğitim politikalarının modernizasyonunda uluslararası iş birliğinin önemine dikkat çekerek, karşılaştırmalı eğitim perspektifinden değerli bir analiz sunmuştur (Fatdayev, 2019).

Mammadova ve Valiyev (2020), Azerbaycan’ın Avrupa Yükseköğretim Alanı’na dahil olma sürecini ve Türkiye ile benzerliklerini incelerken, Azerbaycan’ın Bologna sürecine adapte olmaya çalışırken bazı engellerle karşılaştığını, Türkiye’nin ise bu süreçte daha ileri seviyede olduğu belirtilmişlerdir. Türkiye, Bologna kriterlerine uygun olarak üniversitelerde kapsamlı yapısal değişiklikler yapmış, kalite standartlarını geliştirerek öğrencilerine uluslararası geçerliliği olan diplomalar sunma imkanı sağlamışken, Azerbaycanın bu süreçte daha yavaş ilerlemekte, uygulamada bazı zorluklarla karşılaşmakta olduğuna dikkat çekmişler (Mammadova & Valiyev 2020).

Ateş ve Mammadova (2014) Türkiye ve Azerbaycan’daki devlet yükseköğretim kurumlarında bilişim sistemleri ve teknolojilerinin kullanım düzeyleri adlı çalışmalarında bilişim sistemleri ve teknolojilerinin kullanımını incelenmiş ve bu sistemlerin

geliştirilmesine yönelik önerilerde bulunmuşlar. Araştırmada, her iki ülkenin yükseköğretim kurumlarındaki bilişim sistemlerinin, gelişmiş ülkelerdeki standartlara ulaşmadığı, altyapı ve uzman kadro yetersizliklerinin etkili kullanımın önünde önemli bir engel oluşturduğunu vurgulamışlar. Özellikle eğitim kadrosunun bilişim okuryazarlığının artırılması, uzun vadeli planlamalarla sistemlerin verimli hale getirilmesi ve gereksiz kaynak israfının önlenmesi gerektiğini ifade ederek çalışmada ayrıca, bilişim teknolojilerinin e-dönüşüm süreçlerine katkısı ve küresel rekabete hazır insan gücü yetiştirilmesindeki rolünü ele alarak teknoloji kullanımının eğitim süreçlerine entegrasyonunun önemi vurgulamışlar. Araştırmada, bu eksikliklerin giderilmesine yönelik kapsamlı politika önerileri sunarak, yükseköğretimde bilişim sistemlerinin etkinliğini artırmak için çözüm yolları önermişler (Ateş & Mammadova, 2014).

Azerbaycan ile Türkiye'deki öğretmen yetiştirme ve atama süreçlerini karşılaştırılması adlı çalışmasında Aghayeva (2022) Azerbaycan ve Türkiye'deki öğretmen yetiştirme ve atama süreçlerini karşılaştırılmış ve bu süreçlerdeki yasal düzenlemeler ile uygulamaları analiz etmiş ve araştırmaya göre Azerbaycan'da öğretmen adaylarının yalnızca sınav sonuçlarına dayalı olarak seçildiğini mülakat veya uygulamalı sınav süreçlerinin bulunmadığını, hizmet öncesi eğitimde uygulamaya yeterince yer verilmediğini ve hizmet içi eğitimin teşvik edilmediğini belirtilmiştir. Buna karşılık, Türkiye'nin öğretmen yetiştirme sisteminin daha yapılandırılmış bir model sunduğu ifade etmiştir. Ancak, her iki ülkede de öğretmenlik mesleğinin statüsünün artırılması ve uygulamalı eğitim süreçlerinin güçlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Çalışmada Azerbaycan için hizmet içi eğitimlerin geliştirilmesi, uygulamalı eğitimlerin artırılması ve öğretmenlerin ekonomik ve sosyal statülerinin iyileştirilmesine yönelik öneriler sunarak, eğitim kalitesini artıracak reformların önemine dikkat çekmiştir (Aghayeva, 2022).

Literatürdeki Eksiklikler ve Bu Çalışmanın Gerekliliği

Türkiye ve Azerbaycan eğitim sistemleri üzerine yapılan önceki araştırmalar, genellikle belirli eğitim düzeylerine (örneğin, ortaöğretim veya yükseköğretim) odaklanmış ve bu sistemlerin genel yapısını kapsayan bütüncül analizlerden yoksun kalmıştır. Özellikle eğitim yönetimi, denetimi, eğitim felsefesi ve öğretmen yetiştirme süreçleri gibi temel

alanlarda yapılan çalışmaların sınırlı olması, literatürde ciddi bir boşluk oluşturmaktadır. Bu durum, iki ülkenin eğitim sistemlerini şekillendiren politikaların ve uygulamaların derinlemesine anlaşılmasını güçleştirmektedir.

Eğitim sistemlerinin temel bileşenlerinden biri olan öğretmen yetiştirme süreçlerine yönelik araştırmalar da yetersiz kalmış ve bu alanda, öğretmen adaylarının mesleki gelişim süreçleri, hizmet içi eğitim programlarının etkinliği ve öğretmenlik mesleğinin toplumsal statüsünü artırmaya yönelik çözüm önerileri sınırlıdır. Bu eksiklikler, öğretmen yetiştirme politikalarının iyileştirilmesini ve genel eğitim kalitesinin artırılmasını engelleyen önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Mevcut araştırmaların çoğu, Türkiye ve Azerbaycan eğitim sistemlerini karşılaştırmakla sınırlı kalmış, derinlemesine analiz ve çözüm odaklı öneriler geliştirme konusunda yetersiz kalmıştır. Bu durum, somut eğitim politikaları ve uygulanabilir stratejiler oluşturmayı zorlaştırmaktadır. Ayrıca, çalışmaların büyük bir kısmı geçmiş verilere dayandığı için günümüzün hızla değişen eğitim ihtiyaçlarını karşılamakta eksik kalmaktadır. Özellikle eğitim yönetimi, denetim sistemleri ve modern eğitim politikalarını şekillendiren diğer önemli konular ya ihmal edilmiş ya da yüzeysel olarak ele alınmıştır. Bu da, günümüz eğitim sistemlerinin gerektirdiği reformların detaylı bir şekilde değerlendirilmesini güçleştirmektedir.

Bu nedenle, Türkiye ve Azerbaycan eğitim sistemlerini güncel verilere dayanarak kapsamlı bir şekilde ele alan bir araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Böyle bir çalışma, iki ülkenin eğitim sistemlerindeki güçlü ve zayıf yönleri belirlemekle kalmayacak, aynı zamanda eğitim politikalarının daha etkili hale gelmesine yönelik somut öneriler sunacaktır. Dijitalleşme ve ağdaş eğitim ihtiyaçlarını kapsayan modern bir perspektif sunması, eğitim yönetimi ve denetim süreçlerini detaylı bir şekilde karşılaştırarak bilgi ve deneyim paylaşımına zemin hazırlaması, bu tür bir çalışmanın en önemli katkılarından biri olacaktır. Bunun yanı sıra, öğretmen yetiştirme süreçlerindeki eksikliklerin tespit edilmesi ve bu alanlarda uygulanabilir stratejilerin geliştirilmesi, hem literatürdeki eksikliklerin giderilmesine hem de eğitim reformlarının bilgi temelli bir şekilde ilerlemesine katkı sağlayacaktır. Böyle bir yaklaşım, eğitim sistemlerinin sürdürülebilir şekilde

güçlendirilmesine ve iki ülke arasında daha etkili bir iş birliği kurulmasına olanak tanıyacaktır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, Türkiye ve Azerbaycan eğitim sistemlerini kapsamlı bir şekilde ele alarak her iki ülkenin eğitim yönetimi, denetimi, eğitim felsefesi ve öğretmen yetiştirme başlıkları altında eğitim politikalarının ve uygulamalarının karşılaştırmalı bir analizini yapmaktır. Bu kapsamda, öncelikle her iki ülkenin eğitim hedefleri incelenecek; bu hedeflerin toplumsal gereksinimlere uygunluğu ve stratejik yönelimleri değerlendirilecektir. Daha sonra, eğitim yapısı ve aşamaları üzerinde durularak, okul öncesinden başlayıp yükseköğretime kadar uzanan süreçteki kurumsal düzenlemeler ve organizasyon modelleri analiz edilecektir.

Aynı zamanda, öğretmenlerin mesleki hazırlık süreçleri ile atama yöntemleri detaylı bir şekilde ele alınacak; bu süreçlerin eğitim çıktıları üzerindeki etkileri karşılaştırmalı bir bakış açısıyla değerlendirilecektir. Bununla birlikte, eğitim sisteminde kalite güvencesinin sağlanmasında kullanılan denetim mekanizmaları incelenecek ve bu sistemlerin etkinliği üzerinde durulacaktır. Eğitim yönetimi açısından ise, merkeziyetçi ve yerel yönetim arasındaki dengelerin iki ülkede nasıl kurulduğu ve bu modellerin eğitim süreçlerini nasıl şekillendirdiği değerlendirilecektir. Araştırma sonucunda, iki ülkenin eğitim sistemlerinin güçlü ve geliştirilmesi gereken yönleri tespit edilerek, karşılıklı fayda sağlayacak öneriler sunulması hedeflenmektedir. Araştırma amacı doğrultusunda aşağıdaki alt problemlere yanıt aranmıştır

Alt Problemler

1. Türkiye'deki eğitim sistemi, eğitim yönetimi, denetimi, eğitim felsefesi ve öğretmen yetiştirme süreçleri bakımından hangi özelliklere sahiptir?
2. Azerbaycan eğitim sistemi, eğitim yönetimi, denetimi, eğitim felsefesi ve öğretmen yetiştirme süreçleri açısından hangi özelliklere sahiptir?
3. Türkiye ve Azerbaycan eğitim sistemlerinin eğitim yönetimi, denetimi, eğitim felsefesi ve öğretmen yetiştirme konularında benzerlik ve farklılıkları nelerdir?

Araştırmanın Önemi

Eğitim sistemlerinin farklı ülkeler arasında karşılaştırmalı olarak incelenmesi, ülkelerin eğitim politikalarının etkinliğini artırmak ve ortak çözümler geliştirmek açısından kritik bir öneme sahiptir. Türkiye ve Azerbaycan gibi tarihi ve kültürel bağlara sahip iki ülkenin eğitim sistemlerinin analiz edilmesi, toplumsal ihtiyaçlara cevap verebilecek güçlü yönlerin belirlenmesine ve iyileştirilmesi gereken alanların tespit edilmesine katkı sağlar (Mammadova & Valiyev, 2020).

Azerbaycan, Sovyetler Birliği'nden bağımsızlığını kazandıktan sonra eğitim sistemini modernize etmek için önemli adımlar atmıştır. Bu süreçte, yükseköğretim alanında küresel standartlarla uyumlu politikalar geliştirilmiş ve bu değişiklikler, Azerbaycan'ın eğitim kalitesine yönelik reformları desteklemiştir. Bu durum, yükseköğretim kurumlarının uluslararası rekabet gücünü artırmada etkili olmuştur (Abasova, 2024). Türkiye de benzer şekilde, eğitim politikalarını toplumsal ihtiyaçlara göre düzenlemiş ve bu doğrultuda önemli reformlar gerçekleştirmiştir.

Okul öncesinden lise eğitimine kadar olan süreçler, bir toplumun geleceğini şekillendiren kritik dönemlerdir. Türkiye ve Azerbaycan arasındaki bu eğitim seviyelerinde görülen farklılıklar ve benzerlikler, her iki ülkenin başarılı uygulamalarını öne çıkarma ve eksikliklerini iyileştirme fırsatı sunmaktadır (Akkaya & Çelik, 2022). Ayrıca, zorunlu eğitim sistemlerinin yapısal özelliklerinin incelenmesi, eğitimde ortak bir zemin oluşturulmasına katkı sağlamaktadır (Gelişli & Beisenbaeva, 2018).

Eğitim sistemleri, ekonomik dönüşüm süreçlerinin ve toplumsal değişimlerin bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Azerbaycan'da bu dönüşüm sürecinin eğitim yapılarına olan etkisi dikkat çekmiş ve eğitim sistemi, geçiş ekonomisinin dinamikleri çerçevesinde yeniden şekillendirilmiştir (Isahanli, 2006). Türkiye ise Batı Avrupa eğitim modellerini benimseyerek eğitimde uluslararası normlara uyum sağlamaya çalışmıştır.

Sınırlıklar

Bu araştırma, belirli kapsam ve odak çerçevesinde sınırlandırılmıştır. Öncelikli olarak, çalışma yalnızca Türkiye ve Azerbaycan eğitim sistemlerinin belirli yönlerini

(eğitim yönetimi, eğitim denetimi, eğitim felsefesi ve ğretmen yetiştirme) karşılaştırmayı amaçlamaktadır. Diğer ülkelerin eğitim sistemleri ya da bireysel ğrenci performansı gibi faktörler araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır. Bu durum, elde edilen bulguların daha geniş bir bağlamda genelleştirilebilirliğini sınırlayabilir.

Araştırma, mevcut literatürden ve ikincil kaynaklardan elde edilen verilere dayanarak gerçekleştirilmiştir. Ancak birincil veri toplama yöntemleri kullanılmadığı için çalışmanın doğruluğu ve güncelliği, kullanılan kaynakların niteliği ile sınırlı kalmıştır. Ayrıca, Türkçe ve İngilizce gibi farklı dillerdeki kaynaklardan yararlanılması, eviri süreçlerinde kavramsal farklılıkların ortaya çıkma riskini taşımaktadır.

Zaman ve veri erişimi de bu çalışmanın kısıtlayıcı unsurları arasında yer almaktadır. Eğitim politikalarının sürekli değişen yapısı, güncel bilgilere erişimi sınırlamış ve analizlerin güncelliğini etkileyebilecek bir durum oluşturmuştur. Aynı zamanda, araştırmada kullanılan belgelerin kapsam ve derinliği, elde edilen sonuçların detaylılığını etkileyebilir.

Tanımlar

Eğitim: Bireylerin bilgi, beceri ve değerler kazanarak hem bireysel hem de toplumsal gelişimlerini sağlamayı hedefleyen planlı bir süreçtir. Bu süreç, bireylerin eleştirel düşünme yeteneklerini geliştirmelerine, toplumsal uyum sağlamalarına ve yaşam boyu öğrenme bilinci kazanmalarına katkı sunar (Guterk, 2011; Sönmez, 2001).

Eğitim Yönetimi: Eğitim kurumlarının belirlenmiş hedeflere ulaşabilmesi için planlama, organizasyon, liderlik, kontrol ve değerlendirme gibi süreçlerin bütününü kapsayan bir alan olarak tanımlanır. Eğitim yönetimi, eğitim kaynaklarının etkili bir şekilde kullanılmasını sağlayarak kurumların verimliliğini artırmayı amaçlar (Akyüz, 2012; Bursalıoğlu, 2017).

Eğitim Felsefesi: Eğitimin amaçlarını, yöntemlerini ve toplumsal işlevini sorgulayan bir disiplin olup, bireylerin ahlaki, entelektüel ve kültürel gelişimlerini desteklemeyi hedefler. Eğitim felsefesi, eğitim politikalarının oluşturulmasında ve müfredat geliştirme süreçlerinde yönlendirici bir rol oynar (Ozmon & Craver, 2007; Dewey, 1916).

Eğitim Sistemi: Bilgi, beceri, değerler ve kültürel normların bireylere aktarılmasını amaçlayan, kurumlar ve yöntemlerin oluşturduğu yapı bütünüdür. Eğitim sistemi, okullar, üniversiteler, öğretmenler, öğrenciler, müfredatlar, ölçme-değerlendirme yöntemleri ve eğitim politikaları gibi temel bileşenleri içerir. Bu sistem, bireylerin topluma etkin bir şekilde katılımını sağlamak, toplumsal bütünleşmeyi desteklemek ve kişisel gelişimlerini teşvik etmek gibi hedeflerle gelecek nesilleri eğitmeyi amaçlar (Gutek, 2011; Akyüz, 2012).

Okul Yönetimi: Bir okulun eğitimsel ve idari işleyişini sağlamakla yükümlü yönetici kadronun görevlerini kapsayan bir süreçtir. Bu süreç, okul müdürleri ve diğer idari personelin okulun günlük operasyonlarını etkili bir şekilde yönetmeye yönelik planlama, organizasyon, liderlik ve kontrol işlevlerini içerir. Okul yönetimi, okulun misyonuna ulaşabilmesi için kaynakları etkin kullanmayı ve eğitim kalitesini artırmayı hedefler (Bursalıoğlu, 2017; Sönmez, 2001).

Öğretmen Yetiştirme: Eğitim sisteminde öğretmen olarak görev alacak bireylerin alan bilgisi, pedagojik bilgi ve sınıf yönetimi becerileri ile donatılmasını içeren bir süreçtir. Öğretmen yetiştirme, eğitim kalitesini artırmak amacıyla sürekli olarak güncellenen eğitim ve gelişim programlarını kapsar (Akyüz, 2012; Doğan, 2013).

Eğitimde Fırsat Eşitliği: Her bireyin sosyo-ekonomik veya coğrafi koşullardan bağımsız olarak eğitim hakkına eşit şartlarda erişimini ifade eden bir ilkedir. Bu ilke, toplumsal adaleti sağlamada eğitimin rolünü vurgulayan temel bir prensiptir (Binbaşioğlu, 1995; Doğanay, 2006).

Karşılaştırmalı Eğitim: farklı kültürel ve ulusal bağlamlar arasındaki eğitim sistemlerini, süreçlerini ve sonuçlarını anlamak için analitik bir çerçeve sunar. Bu alan, yalnızca farklılıkları belirlemekle kalmaz, aynı zamanda açıklamalar aramayı ve eğitim teorisi ile pratiğini bilgilendirecek dersler çıkarmayı da amaçlar (Phillips, D., & Schweisfurth, M., 2014).

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL BİLGİLER

Eğitim, bireylerin bilgi, beceri, tutum ve değerler kazanarak hem kendilerini geliştirmelerini hem de topluma uyum sağlamalarını amaçlayan, planlı ve sürekli bir süreçtir. Bu süreç, bireylerin yalnızca akademik ya da mesleki beceriler kazanmasını değil; aynı zamanda eleştirel düşünebilen, sosyal sorumluluk sahibi bireyler olarak topluma katkıda bulunmalarını hedefler. Eğitim, bireyin potansiyelini keşfetmesine olanak tanımanın yanı sıra, kültürel değerlerin korunması, bilgi aktarımı ve toplumsal normların benimsenmesi gibi işlevler üstlenir (Guttek, 2011; Sönmez, 2001).

Eğitim, bireylerin topluma katkı sağlayan, bilgi temelli kararlar alabilen ve sosyal sorumluluk bilinci geliştiren bireyler olarak yetişmesine olanak tanıyan, toplumsal kalkınma ve gelişmenin temel yapı taşlarından biridir. Bireylerin bu niteliklere sahip olması, sosyo-ekonomik kalkınmanın sürdürülebilirliği için eğitimin vazgeçilmez bir unsur olduğunu ortaya koymaktadır (Doğan, 2013).

Eğitim yönetimi, eğitim kurumlarının belirlenen hedeflere ulaşmasını sağlamak için planlama, organize etme, liderlik, denetim ve değerlendirme gibi süreçleri kapsayan bir yönetim alanıdır. Bu alan, öğretmenler, öğrenciler ve diğer paydaşlar arasında etkili bir koordinasyon sağlayarak, eğitim kurumlarının tüm kaynaklarını en verimli şekilde kullanmalarını ve eğitim hedeflerine ulaşmalarını amaçlar. Eğitim yönetimi, stratejik bir bakış açısıyla eğitim kurumlarının işleyişini düzenler ve geliştirmeyi hedefler(Akyüz, 2012).

1.1. Kavramsal Çerçeve

Eğitim sisteminde yapılan çalışmaların başarılı olabilmesi, çok yönlü bir yaklaşımın benimsenmesi ve ilgili tüm paydaşların sürece etkin şekilde dahil edilmesiyle mümkündür. Bu çerçevede, eğitim hedeflerinin açık, gerçekçi ve uygulanabilir biçimde tanımlanması gereklidir. Çalışmaların sağlam bir bilimsel temele dayandırılması, kaynakların etkili planlanması ve öncelikli ihtiyaçlara göre kullanılması, başarıya ulaşmada belirleyici unsurlar arasında yer alır. Özellikle öğretmenlerin mesleki gelişimlerini destekleyecek sürekli eğitim programlarının sağlanması, eğitim sisteminin iyileştirilmesi açısından kritik bir öneme sahiptir. Ayrıca, yapılan reformların toplumsal ve kültürel bağlama uygun şekilde tasarlanması ve etkili bir izleme-değerlendirme sistemiyle desteklenmesi, eğitim politikalarının dinamik bir yapıya kavuşmasını sağlar. Uzun vadeli ve sürdürülebilir stratejiler geliştirilerek eğitimde hem yerel ihtiyaçlara hem de küresel beklentilere uyum sağlanabilir.

Bu bölümde, karşılaştırmalı eğitim kavramı detaylı bir şekilde ele alınmış ve teorik temelleri açıklanmıştır. Ardından, Azerbaycan ve Türkiye eğitim sistemleri belirli başlıklar altında incelenmiştir. İlk olarak, eğitim amaçları değerlendirilerek her iki ülkenin eğitim politikalarının felsefi dayanakları ve stratejik hedefleri ele alınmıştır. Daha sonra, eğitim yapısı ve kademeleri kapsamında, okul öncesi, temel eğitim, ortaöğretim ve yükseköğretim seviyelerindeki düzenlemeler ve bu yapıların organizasyonu karşılaştırılmıştır. Devamında, öğretmen yetiştirme ve atama süreçleri incelenmiş; öğretmen adaylarının yetiştirilme yöntemleri, mesleki gelişim süreçleri ve atama sistemleri karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Denetim sistemleri başlığı altında, eğitim kurumlarının kalite güvencesi mekanizmaları ve denetim süreçlerinin etkili bir şekilde işleyip işlemediği değerlendirilmiştir. Son olarak, eğitim yönetimi boyutunda, merkezîyetçi ve yerel yönetim dengeleri ile bu yapıların eğitim sisteminin işleyişine olan etkileri ele alınmıştır. Bu incelemeler sonucunda, Azerbaycan ve Türkiye'nin eğitim sistemleri karşılaştırmalı bir perspektifle analiz edilmiş; farklılıklar ve ortak noktalar ortaya konmuş, bu değerlendirmeler ışığında eğitim sistemlerinin geliştirilmesine yönelik öneriler sunulmuştur.

1.2. Karşılaştırmalı Eğitim

Karşılaştırmalı eğitim, ülkeler arasındaki eğitim sistemlerinin, uygulamaların, politikaların ve yapıların analiz edilmesi ve bu yapıların eğitimdeki başarıya etkilerinin incelenmesi sürecidir (Arnove, Torres, & Franz, 2012). Bu alan, eğitim politikalarının kültürel, ekonomik, politik ve sosyal bağlamlarını dikkate alarak ülkeler arası kıyaslamalar yapmayı amaçlar (Phillips & Schweisfurth, 2014). Karşılaştırmalı eğitim, eğitim sistemlerini küresel ölçekte daha etkili ve adil hale getirmek için rehberlik sunan önemli bir disiplindir (Cowen & Kazamias, 2009).

Tarih boyunca, toplumların sosyo-kültürel yapıları, coğrafi koşulları, dini inançları ve gelenekleri farklı eğitim sistemlerinin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu etkenlerin oluşturduğu çeşitlilik, her toplumun kendi koşullarına özgü eğitim modelleri geliştirmesiyle sonuçlanmıştır. Tarihsel süreçte şekillenen bu eğitim sistemlerinin çıktıları da birbirinden oldukça farklılık göstermiştir. Bununla birlikte, toplumlar zaman içinde birbirlerinin eğitim sistemlerindeki güçlü yönleri fark etmiş, bu sistemleri inceleyerek kendilerine uyarlamaya ve benzer yöntemler geliştirmeye çalışmışlardır. Güçlü ve ileri toplumlar, eğitim tecrübelerinin diğer toplumlar tarafından örnek alınması yoluyla onların gelişimine katkıda bulunurken, kendileri de karşılaştıkları ortak sorunlar için iş birliği yapma yoluna gitmişlerdir.

Toplumlar arasındaki rekabetin ilk aşamalarında doğrudan yardım ve destek sağlama eğilimi varken, ilerleyen dönemlerde uluslararası ittifakların ön plana çıktığı görülmüştür. Başlangıçta coğrafi olarak yakın topluluklar arasında yapılan bu ittifaklar, günümüzde çok daha uzak mesafelerdeki ülkeleri de kapsayan, geniş ölçekli iş birliklerine dönüşmüştür. UNESCO, dünya çapında eğitimi, bilimi ve kültürü geliştirmek amacıyla kurulan bu tür ittifakların en bilinen örneklerinden biri olarak kabul edilmektedir (Ergün, 1985).

Karşılaştırmalı eğitim, dünya genelindeki eğitim sistemlerinin gelişimini inceleyen önemli bir çalışma alanıdır. Bir ülkenin, dünya sahnesinde gelişim sürecine uyum sağlayabilmesi ve kendini ifade edebilmesi, eğitim sistemini sürekli iyileştirmesiyle mümkün olabilir. Bu nedenle, karşılaştırmalı eğitim çalışmaları büyük bir öneme sahiptir.

Yöntem olarak, ülkelerin eğitim sistemlerinin karşılaştırılmasında iki farklı yaklaşım benimsenebilir. İlk yöntemde, iki ülkenin eğitim sistemleri belirli kriterlere göre yan yana getirilerek karşılaştırma yapılır. İkinci yöntemde ise, ülkelerin eğitim sistemleri bütüncül bir bakış açısıyla ele alınır; sistemin amaçları, yönetim yapısı ve işleyiş süreçleri ayrıntılı bir şekilde incelendikten sonra karşılaştırma yapılır. Her ülke, kendi eğitim sisteminin ihtiyaçlarına ve yapısına uygun olan karşılaştırma yöntemini tercih edebilir (Göçkan, 2019).

Aşağıda, karşılaştırmalı eğitimin tanımı, bu alanın amaçları, temel konuları ve sahip olduğu sınırlılıklar sırasıyla sunulmaktadır.

1.2.1. Karşılaştırmalı Eğitimin Tanımı

Genel anlamda karşılaştırmalı eğitim, farklı ülkelerin eğitim sistemlerindeki benzerlik ve farklılıkları inceleyen bir bilim alanı olarak tanımlanabilir. Bu disiplin, ülkelerin eğitim politikalarını ve uygulamalarını karşılaştırmalı bir perspektifle analiz ederek küresel eğitim sahnesinde daha derin bir anlayış sunmayı amaçlar. Ancak mevcut literatüre bakıldığında, karşılaştırmalı eğitim üzerine ortak bir tanımın henüz tam anlamıyla oluşmadığı görülmektedir. Aşağıda, karşılaştırmalı eğitim konusunda yapılmış çeşitli tanımlara yer verilmektedir; bu tanımlar, alanın farklı bakış açılarına dayanan geniş kapsamını yansıtır.

Karşılaştırmalı eğitim, modern dünyada farklı ülkelerin, ulusların, bölgelerin ve uluslararası toplumların eğitim sistemlerini inceleyen bir araştırma alanıdır. Hem teorik hem de uygulamalı yaklaşımlara eşit önem veren bu disiplin, çeşitli ülkelerdeki genel eğitim yasaları, temel eğitim gelişimi faktörleri ve ülkeler arası ilişkiler gibi unsurları ortaya koyarak, gelecekteki eğitim gelişim eğilimlerine ışık tutmayı hedefler (Fei, 2019).

Karşılaştırmalı eğitim, bir ülkenin eğitim sistemindeki sorunlara çözüm yolları ararken, o ülkenin siyasi, kültürel ve toplumsal koşullarını göz önünde bulunduran ve diğer ülkelerin özelliklerini inceleyen bir bilim dalıdır. Eğitim sistemlerini karşılaştırırken dikkat edilmesi gereken bir diğer önemli nokta, her ülkenin karşılaştığı sorunların çıkış noktalarının farklı olabileceğidir. Bu nedenle, bir ülke kendi eğitim sorunlarına çözüm ararken, karşılaştırma yaptığı ülkenin çözümlerini doğrudan uygulamak yerine, kendi

özgün koşullarını ve mevcut durumunu dikkate alarak uyarlamalı çözümler geliştirmelidir (Göçkan, 2019).

Karşılaştırmalı eğitim, ülkelerin eğitim sistemlerini belirli kriterlere göre karşılaştırarak analiz eden ve bu analizler yoluyla eğitim sistemlerindeki yapısal, kültürel ve işlevsel farklılıkları inceleyen bir disiplin olarak tanımlanır. Bu alan, eğitim politikalarının geliştirilmesinde uluslararası düzeyde bilgi alışverişi sağlamak ve yenilikçi eğitim yaklaşımlarını tanıtmak açısından büyük önem taşır. Rust ve Rust (2004), karşılaştırmalı eğitimin küresel ve yerel eğitim eğilimlerini anlamada kritik bir perspektif sunduğunu ve böylelikle ülkelerin kendi eğitim sistemlerini iyileştirme süreçlerine katkıda bulunduğunu vurgulamaktadır.

1.2.2. Karşılaştırmalı Eğitimin Temel Amaçları

Karşılaştırmalı eğitim çalışmaları, eğitim sistemlerinin ve politikalarının iyileştirilmesine yönelik kapsamlı bilgiler sunar.

Başlıca amaçlar:

- ✓ **Eğitim Politikalarını Geliştirme:** Farklı ülkelerin başarılı uygulamaları incelenerek eğitimde iyileştirmeler yapılabilir (Steiner-Khamsi, 2016).
- ✓ **Kültürel Çeşitliliği Anlama:** Eğitimde kültürler arası farkları tanımlayarak çeşitli yaklaşımların etkisini ortaya koyar (Phillips & Schweisfurth, 2014).
- ✓ **Uluslararası Eğitim Standartlarının Oluşmasına Katkı Sağlama:** Eğitimde kalite standartlarının yükseltilmesine yönelik küresel normların oluşturulmasını destekler (Arnove, Torres, & Franz, 2012).
- ✓ **Ekonomik ve Politik Etkileri Değerlendirme:** Eğitim sistemlerinin toplumsal yapı üzerindeki etkilerini ele alarak politikaların geliştirilmesine katkıda bulunur (Cowen & Kazamias, 2009).

1.2.3. Karşılaştırmalı Eğitimin Temel Konuları

Bu alandaki çalışmalar, ülkeler arasında önemli farklılık gösteren çeşitli eğitim konularını kapsar:

- ✓ **Eğitim Sistemlerinin Yapısı:** Ülkelerin okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim düzeylerinde farklı eğitim yapılarının karşılaştırılması (Cowen & Kazamias, 2009).
- ✓ **Müfredat İçerikleri ve Eğitim Yöntemleri:** Eğitim programlarının ve uygulanan öğretim tekniklerinin benzerlikleri ve farklılıkları (Arnove, Torres, & Franz, 2012).
- ✓ **Eğitimde Eşitlik ve Adalet:** Eğitimde fırsat eşitliği, kaynak dağılımı ve dezavantajlı grupların eğitime erişimi (Bray, Adamson, & Mason, 2007).
- ✓ **Öğretmen Eğitimi:** Öğretmen yetiştirme programlarının farklı ülkelerde nasıl uygulandığı, yeterliliklerin nasıl belirlendiği (Steiner-Khamisi, 2016).
- ✓ **Eğitim Finansmanı:** Eğitim için ayrılan kaynakların miktarı, dağıtımı ve bu dağıtımın eğitim kalitesi üzerindeki etkisi (Phillips & Schweisfurth, 2014).
- ✓ **Dijitalleşme ve Teknolojinin Kullanımı:** Dijital araçların eğitimdeki etkisi ve teknolojinin farklı ülkelerde eğitim sistemine nasıl entegre edildiği (Arnove, Torres, & Franz, 2012).

1.2.4. Karşılaştırmalı Eğitimin Sınırlılıkları

Karşılaştırmalı eğitimin sınırlılıkları şu şekilde sıralanabilir:

Çalışma Alanlarının Sınırlılığı: İncelenilecek konuların sınırlı olması, elde edilen verilerin genellenmesini zorlaştırabilir. Bu durum, karşılaştırmalı çalışmaların sonuçlarının belirli bir bağlamın ötesine geçerek geniş kitleler için geçerli olmasını sınırlayabilir (Demirel, 2000).

Dil Yeterliliği Gereksinimi: Araştırmacının, üzerinde çalıştığı ülkenin dilini ya da ana dili dışında kullanılan dilleri iyi bilmesi gerekir. Dil yetersizliği, araştırmacının kaynakları doğru anlamasını zorlaştırarak çalışmanın doğruluğunu ve güvenilirliğini etkileyebilir. Dil yeterliliği olmadan yürütülen araştırmalar, özellikle kültürel anlam farklılıkları nedeniyle çarpık sonuçlar verebilir (Demirel, 2000).

Tarafsızlık İhtiyacı: Araştırmacının çalıştığı ülkeye dair olumlu ya da olumsuz önyargılardan uzak durması büyük önem taşır. Araştırmada nesnelliği koruyabilmek için, araştırmacının kültürel ve kişisel önyargılarını kontrol altında tutması gerekir. Aksi halde,

karşılaştırmalı çalışmalarda elde edilen bulgular taraflı bir bakış açısıyla yorumlanabilir ve bu da araştırmanın geçerliliğini zedeler (Demirel, 2000).

Konu Başlıklarının Fazlalığı: Araştırma konusu çok geniş tutulduğunda, çalışma kapsamının karmaşık hale gelmesi muhtemeldir. Bu nedenle, konu başlıklarının sınırlandırılması ve belirli bir odakla yürütülmesi daha verimli sonuçlar elde edilmesini sağlar. Odaklanmamış konular, araştırmanın derinliğini kaybetmesine yol açabilir (Demirel, 2000).

Verilere Erişim Zorlukları: Bazı ülkelerde eğitimle ilgili verilere ulaşmak zor olabilir. Verilerin eksik, güncel olmaması veya gizlilik politikaları nedeniyle kısıtlı erişim sağlanması, karşılaştırmaların doğruluğunu kısıtlayan önemli bir faktördür. Özellikle, araştırmaların güvenilirliği için gereksinim duyulan veriye ulaşmak, karşılaştırmalı eğitim çalışmalarının sınırlayıcı unsurlarındandır (Phillips & Schweisfurth, 2014).

Kültürel Bağlam Farklılıkları: Eğitim sistemleri, toplumların kültürel, sosyal ve tarihsel yapılarıyla doğrudan bağlantılı olduğundan, bir ülkenin sisteminin başka bir ülkeye doğrudan uyarlanması genellikle mümkün değildir. Bu bağlamsal farklılıklar, karşılaştırmalı analizlerde evrensel bir sonuç çıkarmayı güçleştirebilir (Crossley & Watson, 2003).

Araştırma Maliyetleri ve Zaman Gereksinimi: Geniş ölçekli karşılaştırmalı eğitim çalışmaları, yüksek maliyet ve uzun bir süre gerektirir. Araştırma sürecinin kapsamlı olması, özellikle sınırlı kaynaklara sahip araştırmacılar için zorlayıcı olabilir. Bu durum, araştırmanın kapsamını daraltabilir veya bazı ülkelerin inceleme dışında kalmasına neden olabilir (Bray, Adamson & Mason, 2014).

Kavramsal Uyum Eksikliği: Her ülkenin eğitim sistemi kendi sosyal ve kültürel bağlamında geliştiği için, bazı kavramlar farklı ülkelerde aynı anlama gelmeyebilir. Bu da karşılaştırmalı çalışmalarda terminoloji uyumsuzluklarına, çeviri hatalarına ve verilerin doğru yorumlanmasını zorlaştıran sorunlara yol açabilir (Alexander, 2001).

Politik ve Ekonomik Etkiler: Ülkelerin politik ve ekonomik yapıları, karşılaştırmalı eğitim araştırmalarının tarafsızlığını etkileyebilir. Bazı ülkeler, kendi eğitim

sistemlerini daha olumlu göstermek için verileri sansürleyebilir veya çarpıtabilir. Bu durum, karşılaştırmalı çalışmaların objektifliğini ve güvenilirliğini tehlikeye atar (Arnove, Torres & Franz, 2012).

Bu sınırlılıklar, karşılaştırmalı eğitim çalışmalarında her adımın dikkatlice planlanmasını ve nesnel bir yaklaşımla yapılmasını gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda, kapsamlı ve dikkatli bir metodolojik yaklaşım, araştırmanın doğruluğunu ve güvenilirliğini sağlamada kritik bir rol oynar.

1.3. Eğitimi Etkileyen Faktörler Bağlamında Karşılaştırmalı Eğitim Çalışmaları

Karşılaştırmalı eğitim çalışmalarında eğitimi etkileyen faktörler, ülkelerin eğitim sistemlerini şekillendiren ve her ülkenin özgün koşullarını yansıtan kültürel, ekonomik, siyasi, demografik, coğrafi, teknolojik ve uluslararası etkenleri kapsar. Bu faktörler, eğitim politikalarının oluşturulması ve uygulanmasında temel bir role sahiptir. Her ülkenin kendine özgü sosyo-ekonomik ve kültürel yapısı, eğitim sistemlerinin amaçlarını, içeriklerini ve organizasyonlarını doğrudan etkileyerek, ülkeler arası farklılıkların anlaşılmasında kilit bir yere sahiptir. Karşılaştırmalı eğitim, bu etkenlerin incelenmesi yoluyla eğitim sistemlerinde benzerlik ve farklılıkları analiz ederek daha iyi eğitim politikaları oluşturmayı amaçlar (Bray, Adamson & Mason, 2014).

Tablo 1.1. **Bray, Adamson ve Mason (2014)**'un ortaya koyduğu faktörler temel alınarak hazırlanmış olup, **Phillips ve Schweisfurth (2014)** ile **Crossley ve Watson (2003)**'un karşılaştırmalı eğitimde etkili olan faktörlere ilişkin çalışmaları doğrultusunda genişletilmiştir.

Tablo 1.1. Eğitimi Etkileyen Sosyal Faktörler

Coğrafi Faktörler	Kültürel şartları ve insan gereksinimlerini birbirinden farklı olarak etkileyen yerleşim yerleri arasındaki farklılıklardır.
Demografik Faktör	Nüfusun içyapısı ve artışıyla ilgili faktördür
Dil Faktörü	Ülke dilinin, eğitimde nasıl etkiler yarattığını araştıran faktördür
Din Faktörü	Kültürü etkileyen önemli boyut inançtır. İnanç türlerinin farklı olması ve aynı din içindeki birbiriyle çatışan farklı mezhepler de etkileyebilir.
İrk Faktörü	Ülke içindeki değişik etnik yapılar eğitim sistemini etkileyebilmektedir
Sosyal Sınıf Faktörü	Ülke içinde sosyal sınıflar hala belirgin ise ve eğitim sosyal sınıflara göre farklılık gösteriyorsa, tek tek belirtilmesi gerekmektedir.
Teknolojik ve Ekonomik Faktörler	20. yüzyılın sonlarında, teknolojik ve ekonomik faktör başka faktörlere ve tarihe nazaran daha etkin ve önemli yere sahiptir. Ülkenin eğitime ayırdığı pay ve eğitimde kullanılan teknoloji eğitim sisteminin gelişimini doğrudan etkilemektedir. Karşılaştırma yaparken bu faktörlerin gösterilmesi gerekmektedir.

1.4. Karşılaştırmalı Eğitimde Yatay ve Dikey Yaklaşımlar

Karşılaştırmalı eğitim araştırmalarında, çalışmanın amacı doğrultusunda kullanılan yöntem ve yaklaşımlar büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, karşılaştırmanın hedefine göre iki temel yaklaşım öne çıkmaktadır: yatay ve dikey yaklaşımlar. Bu iki yaklaşım, tek başına kullanılabileceği gibi, bir arada kullanılarak da daha kapsamlı analizler yapılmasına olanak tanır(Tekgöz, 2017).

1.4.1. Yatay Yaklaşım

Yatay yaklaşım, belirli bir zaman diliminde farklı ülkelerin veya bölgelerin eğitim sistemlerini karşılaştırır. Bu yöntem, farklı coğrafyalarda uygulanan eğitim politikalarını, öğretim yöntemlerini, müfredat içeriklerini ve sonuçları analiz ederek, mevcut durumları anlamayı hedefler(Tekgöz, 2017). Yatay yaklaşım, aynı zaman diliminde farklı ülkelerin eğitim sistemlerini karşılaştırarak bunlar arasındaki ortak ve farklı yönleri analiz etmeye odaklanan bir yöntemdir. Bu yaklaşım, eğitim politikaları ve uygulamalarının uluslararası düzeyde kıyaslanmasına olanak tanır(Çubukçu, Yılmaz & İnci, 2016). Yatay yaklaşım, çeşitli ülkelerin eğitim sistemlerinin belirli bir dönem içerisindeki mevcut durumlarının karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesini sağlayan bir yöntemdir. Özellikle uluslararası başarı ölçümleri bu yaklaşımın temel odak noktalarındandır(Sadak & İncikabı, 2021). Yatay yaklaşım, eğitim sistemlerini zamansal bir analiz yerine mekânsal bir bağlamda ele

alır ve bu sistemlerin benzerliklerini veya farklılıklarını belirlemek amacıyla karşılaştırır(Püsküllüoğlu & Hoşgörür, 2017).

1.4.2. Dikey Yaklaşım

Dikey yaklaşım, bir ülkenin veya bölgenin eğitim sisteminin tarihsel süreçteki değişimlerini analiz eder. Bu yöntem, bir sistemin zaman içerisinde nasıl evrildiğini, hangi politikaların ve reformların eğitim sistemini şekillendirdiğini incelemeye odaklanır(Tekgöz, 2017). Dikey yaklaşım, eğitim sistemlerinin tarih boyunca geçirdiği değişimleri ve bu süreçlerde ortaya çıkan dönüşümleri incelemeyi amaçlayan bir yöntemdir. Bu analiz, eğitim reformlarının geçmişten günümüze etkilerini anlamaya yöneliktir(Çubukçu, Yılmaz & İnci, 2016). Dikey yaklaşım, eğitim sistemlerinde meydana gelen değişimleri tarihsel bağlamda ele alır ve bu değişimlerin toplumsal yapı üzerindeki etkilerini analiz eder. Bu yöntem, eğitim reformlarının uzun vadeli sonuçlarını değerlendirmeyi sağlar(Sadak & İncikabı, 2021). Geçmişten günümüze eğitim sistemlerindeki evrimi inceleyen dikey yaklaşım, reformların toplumsal, ekonomik ve kültürel etkilerini anlamak için önemli bir yöntemdir(Püsküllüoğlu & Hoşgörür, 2017).

Tablo 1.2. karşılaştırmalı eğitim bağlamında yatay ve dikey yaklaşımlar üzerine yapılan çalışmalar incelenerek hazırlanmıştır. Bu tabloda, yukarıda belirtilen kaynaklar temel alınarak söz konusu yaklaşımlar; temel özellikleri, odak noktaları, kullanım alanları, avantajları ve dezavantajları ile analiz yöntemleri çerçevesinde değerlendirilmiş ve yatay ile dikey perspektifler arasında yöntemsel bir karşılaştırma yapılmıştır.

Tablo 1.2. Yatay Ve Dikey Yaklaşımların Temel Özellikleri, Odak Noktaları Ve Kullanım Alanları

Kriterler	Yatay Yaklaşım	Dikey Yaklaşım
Tanım	Farklı ülkelerin veya bölgelerin aynı zaman dilimindeki eğitim sistemlerini karşılaştırır.	Bir ülkenin eğitim sistemindeki tarihsel süreçteki değişimleri ve gelişimi inceler.
Odak Noktası	Benzerlikler ve farklılıkların belirlenmesi.	Tarihsel süreçte meydana gelen değişimlerin analizi.
Kullanım Alanları	Uluslararası değerlendirme sonuçları (PISA,TIMSS) Eğitimde eşitlik ve kalite karşılaştırmaları.	Eğitim reformlarının geçmişten günümüze etkilerinin analizi. Eğitim politikalarının tarihsel süreçte nasıl geliştiğinin değerlendirilmesi.
Teorik Temel	Sistemler teorisi, kültürlerarası çalışmalar.	Tarihsel metodoloji, modernleşme teorisi.
Avantajları	Farklı sistemlerin mevcut durumları hakkında geniş bir perspektif sunar ve iyi uygulama örneklerinin belirlenmesine katkı sağlar.	Uzun vadeli değişimlerin neden ve sonuçlarını derinlemesine anlamaya olanak tanır ve reform süreçlerinin başarısını değerlendirmeye imkan tanır.
Dezavantajları	Kültürel ve bağlamsal farklılıklar yüzünden yanıltıcı sonuçlar doğabilir.	Daha fazla zaman ve veri gerektirir; genel sonuçlar çıkarmak zor olabilir.

Karşılaştırmalı eğitimde yatay ve dikey yaklaşımlar, birbirinden bağımsız yöntemler gibi görünse de, aslında bir arada kullanıldığında daha etkili sonuçlar verebilmektedir. Bu iki yöntemin bir arada kullanımı, araştırmacılara eğitim sistemlerini hem mevcut durumları hem de tarihsel süreçleri içinde daha kapsamlı bir şekilde analiz etme fırsatı sunar.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK EĞİTİM SİSTEMİ

Türk eğitim sistemi, Milli Eğitim Bakanlığı'nın denetim ve gözetimi altında yürütülen, üç temel düzeyden oluşan kapsamlı bir yapıya sahiptir. Zorunlu eğitim, her bir düzeyi dört yıl süren ve toplamda 12 yıl devam eden bir süreçtir. Bu sistem, ilkokul, ortaokul ve lise olmak üzere üç kademedен oluşur. 4+4+4 modeli olarak adlandırılan bu yapı, bireylerin temel eğitim ihtiyaçlarını karşılamak ve eşit şartlarda eğitim görme hakkını sağlamak amacıyla Anayasa ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile güvence altına alınmıştır. Söz konusu kanun, 24 Haziran 1973 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Eğitim-öğretim yılı genellikle eylül ayında başlayıp haziran ayında sona ermektedir. Bu süreçte öğrencilere şubat ayında iki haftalık bir ara tatil verilmektedir. Türk eğitim sistemi, örgün eğitim ve yaygın eğitim olmak üzere iki ana kategoriye ayrılmaktadır. Örgün eğitim, belirli bir müfredata dayalı olarak devlet ve özel okullarda yürütülen geleneksel eğitimi kapsarken; yaygın eğitim, bireylerin hayat boyu öğrenimlerini sürdürmelerine olanak tanıyan mesleki ve kişisel gelişim programlarını içermektedir. Türk eğitim sistemi, bireylerin temel eğitim ihtiyaçlarını karşılamayı ve hayat boyu öğrenme fırsatları sunarak toplumun farklı kesimlerine hitap etmeyi hedeflemektedir. Devlet kontrolünde yürütülen bu sistem, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından planlanmakta ve denetlenmektedir.

2.1. Türk Eğitim Sisteminin Amacı

Türk milli eğitiminin genel amaçları, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 2. maddesinde açıklanmıştır. Bu amaçlar, toplumun her bireyini belirli değerlere ve yetkinliklere sahip bireyler olarak yetiştirmeyi hedeflemektedir:

Atatürk İlkelerine Bağlılık: Bireylerin Atatürk'ün ilke ve inkılaplarına, anayasal çerçevede tanımlanan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlere sahip çıkan, bu değerleri koruyan ve geliştiren bireyler olarak yetiştirilmesi hedeflenir. Ayrıca, ailesine, vatanına ve milletine bağlı; insan haklarına saygılı; anayasal ilkeler doğrultusunda demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı sorumluluk bilinci taşıyan bireyler olmaları amaçlanmaktadır.

Kişisel ve Toplumsal Gelişim: Bedenen, zihnen, ahlaken ve duygusal olarak dengeli ve sağlıklı bir yapıya sahip; özgürce düşünebilen; geniş bir dünya görüşü geliştiren; insan haklarına saygılı; kişisel girişimcilğe ve yaratıcılığa önem veren; topluma karşı sorumluluk bilinci taşıyan bireyler yetiştirmek esastır. Bu bireylerin yapıcı, yaratıcı ve üretken birer toplumsal aktör olmaları da temel hedefler arasındadır.

Hayata ve Mesleğe Hazırlık: Her bireyin ilgi ve yeteneklerini geliştirecek; gerekli bilgi, beceri ve davranışları kazandıracak bir eğitim sistemi ile donatılması amaçlanır. Bu süreçte bireylere iş birliği yapabilme alışkanlığı kazandırılarak, hem kendi mutluluklarını hem de toplumsal refahı artıracak bir meslek sahibi olmaları sağlanır. Bu bağlamda, bireylerin ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmaya katkı sunması ve Türk milletinin çağdaş uygarlığın öncü ve saygın bir üyesi hâline gelmesi hedeflenmektedir (Sezer, 2020).

Genel bir değerlendirme yapıldığında, bu amaçların bireyleri hem meslek hayatına hazırlamak hem de iyi birer yurttaş olarak topluma kazandırmak amacıyla şekillendirildiği görülmektedir.

2.2. Türk Milli Eğitiminin Temel İlkeleri (1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu)

Tablo 2.0.1. Türk Milli Eğitiminin Temel İlkeleri

İlke	Açıklama
Genellik ve Eşitlik	Eğitim kurumları, dil, ırk, cinsiyet ve din ayrımı gözetmeksizin herkese açıktır.
Ferdin ve Toplumun İhtiyaçları	Milli eğitim hizmetleri, bireylerin ilgi ve yetenekleri ile toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik ihtiyaçlarına göre düzenlenir.
Yöneltilme	Bireyler, eğitim süreçlerinde ilgi ve kabiliyetlerine uygun programlara veya okullara yönlendirilir.
Eğitim Hakkı	Temel eğitim, her Türk vatandaşının hakkıdır. İlköğretim sonrası eğitimden bireyler, yeteneklerine göre yararlanır.
Fırsat ve İmkan Eşitliği	Eğitimde kadın ve erkek tüm bireylere eşit fırsatlar sunulur.
Süreklilik	Eğitim, bireylerin genel ve mesleki gelişimlerinin hayat boyu devam etmesi esasına dayanır.
Atatürk İnkılap ve İlkeleri ile Atatürk Milliyetçiliği	Eğitim programları ve faaliyetleri, Atatürk ilke ve inkılaplarına dayalı olarak hazırlanır ve uygulanır.
Demokrasi Eğitimi	Öğrencilere demokrasi bilinci, yurttaşlık sorumluluğu ve manevi değerlere saygı kazandırılır.
Laiklik	Eğitim sistemi laik esaslara dayanır. Din kültürü ve ahlak bilgisi dersleri, ilköğretim ve liselerde zorunlu dersler arasında yer alır.
Bilimsellik	Eğitimde verimlilik, bilimsel araştırmalara dayalı olarak artırılır ve gelişim bilimsel yaklaşımla sağlanır.
Planlılık	Milli eğitim, kalkınma hedeflerine uygun şekilde, mesleki-teknik eğitime ağırlık verilerek planlanır.
Karma Eğitim	Eğitim kurumlarında kız ve erkek öğrencilerin birlikte eğitim görmesi esas alınır.
Eğitim Kampüsleri ve Okul-Aile İşbirliği	Eğitim kurumları, aile ile iş birliği içinde çalışarak hedeflerini gerçekleştirmeye çalışır.
Her Yerde Eğitim	Eğitim, yalnızca okullarda değil; evde, çevrede, işyerinde ve her fırsatta gerçekleştirilir.

Tablo 2.1. Türk milli eğitiminin ilkelerini daha anlaşılır bir formatta sunarak eğitim politikalarının temellerini ve yönelimlerini kolayca kavramayı sağlar.

2.3. Türk Eğitim Felsefesi

Türk eğitim felsefesi, Cumhuriyetin ilanı ile birlikte, toplumsal kalkınmayı amaçlayan ve bireylerin hem milli hem de evrensel değerlere sahip olmasını hedefleyen bir yapı oluşturmuştur. Bu felsefenin temelinde, modernleşme ile birlikte milliyetçilik, laiklik, bilimsellik ve toplumsal fayda ilkeleri bulunmaktadır. Atatürk ilkeleri doğrultusunda şekillenen bu felsefe, eğitimi bireyin özgür düşünme yeteneğini geliştirmesi için bir araç olarak kabul eder (Şenkaloğlu, 2021; Kocabaş, 2008).

Milliyetçilik ve Kültürel Bağlılık: Türk eğitim sistemi, bireylerin kendi kültürel kimliklerini güçlü bir şekilde benimsemelerini teşvik ederken aynı zamanda bu kimliğin evrensel değerlerle dengelenmesini amaçlar. Bu nedenle, öğrencilerin milli değerleri öğrenmeleri ve toplumun ortak kültürel mirasını benimsemeleri önemlidir. Ancak bu süreçte, evrensel standartlara uygun bilgi ve beceriler kazanmalarına da özen gösterilir (Kocabaş, 2008; Şenkaloğlu, 2021).

Bilimsellik ve Yenilikçilik: Türk eğitim sistemi, bilimi esas alan bir yapıya sahiptir. Bilimsel düşüncenin gelişimi, eğitimin her aşamasında teşvik edilmekte ve öğrencilere rasyonel düşünme becerileri kazandırılmaya çalışılmaktadır. Bu sayede, bireylerin eleştirel düşünceyi benimseyerek sorunlara çözüm üretebilen, yenilikçi bireyler olarak yetişmeleri hedeflenir (Okutan, 2010).

Laiklik ve Özgürlük: Türk eğitim sisteminde laiklik ilkesi temel bir unsurdur. Eğitim, farklı inançları bağımsız şekilde değerlendirebilecek bireyler yetiştirmeyi ve bilimsel temeller üzerine kurulu bir ortam sunmayı hedefler. Bu yaklaşım, eğitimde dini etkilerin dışında kalan bir sistem oluşturmayı ve bireylerin özgür düşünce yeteneklerini geliştirmeyi amaçlar (Şenkaloğlu, 2021; Sözer, 1996).

Toplumsal Fayda: Türk eğitim felsefesi, bireylerin topluma fayda sağlayan, üretken bireyler olarak yetişmesini hedefler. Bu anlayış, eğitimin yalnızca bireysel başarıyı değil, aynı zamanda toplumsal kalkınmayı destekleyen bir araç olduğunu vurgular. Öğrencilere, sosyal sorumluluk bilinci kazandırarak toplumsal sorunlara duyarlı bireyler olmaları öğretilmektedir (Kocabaş, 2008; Okutan, 2010).

2.4. Türk Eğitim Sisteminin Yapısı ve Süreci

1973 yılında yürürlüğe giren 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'na göre, Türk milli eğitim sistemi, örgün eğitim ve yaygın eğitim olmak üzere iki ana bölümden oluşmaktadır. Örgün eğitim, bireylerin belirli bir yaş grubuna uygun olarak düzenli ve aşamalı bir şekilde sürdürülen resmi eğitim sürecidir ve okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarını kapsar. Yaygın eğitim ise örgün eğitimin yanında veya dışında düzenlenen ve bireylerin bilgi ve becerilerini geliştirmeyi, meslek

edinmelerine katkıda bulunmayı ve hayat boyu öğrenmeyi desteklemeyi amaçlayan tüm eğitim faaliyetlerini içerir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın örgüt yapısı, yıllar içinde çeşitli yasal düzenlemelere tabi tutulmuş ve 2011 yılında çıkarılan 652 sayılı "Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararname" nin amacını ve kapsamını belirlemekte, Bakanlığın görevlerini tanımlamaktadır. Amaç, Anayasa, 430 sayılı Tevhidi Tedrisat Kanunu ve 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu doğrultusunda, millî eğitim hizmetlerini yürütmek üzere Bakanlığın kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklarını düzenlemektir. Bakanlığın görevleri arasında; eğitim programlarının tasarımı ve uygulanması, ulusal eğitim politikalarının belirlenmesi, eğitime erişimin kolaylaştırılması ve özel yetenekli bireyler için özel programların geliştirilmesi gibi hususlar yer almaktadır. Bu kararname, Bakanlığın görev ve yetkilerini tanımlarken aynı zamanda merkeziyetçi bir yapı içinde eğitimin planlanması, yürütülmesi ve denetlenmesini sağlamaktadır (Erdem, 2021).

Örgün eğitim, Türk Dil Kurumu'na (TDK) göre, bireylerin hayata atılmadan, çeşitli iş ve meslek dallarında çalışmadan önce okul niteliği taşıyan kurumlarda, özel veya genel bilgi doğrultusunda yetişmelerini sağlamak amacıyla, kanunlar çerçevesinde düzenlenen, planlı, düzenli ve yöntemli bir şekilde verilen eğitimidir (Türk Dil Kurumu, 2024).

Örgün eğitim, bireylerin okul niteliği taşıyan kurumlarda belirli bir müfredat çerçevesinde planlı, düzenli ve yöntemli bir şekilde aldıkları, hayat boyu öğrenmenin temelini oluşturan geleneksel eğitim türüdür (Türk Eğitim Sisteminin Yapısı, 2024, Academia).

Örgün eğitim, bireylerin belirli bir yaş grubu içerisinde, önceden hazırlanmış müfredat doğrultusunda, okul ortamında planlı, düzenli ve sistemli bir şekilde eğitim almasını ifade etmektedir (Şahinkesen, 2019).

Örgün eğitim, bireylerin okul niteliği taşıyan kurumlarda, belirli bir düzen ve plan çerçevesinde, hayata ve mesleğe hazırlanmasını sağlayan sistemli bir eğitim türüdür (Güler, 2021).

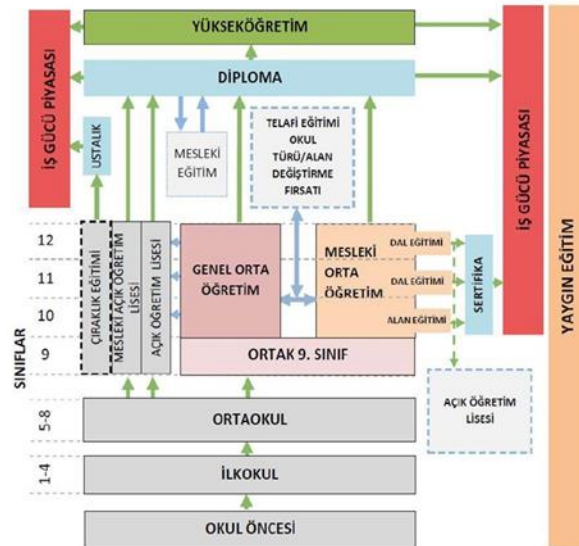
Örgün eğitimin temel amacı, bireyleri belirli bir yaş grubuna yönelik olarak planlı, düzenli ve yöntemli bir şekilde hayata ve mesleğe hazırlamaktır (Türk Dil Kurumu, 2024).

Örgün eğitimin temel amacı, bireylerin bilgi ve becerilerle donatılarak topluma uyum sağlayabilen, meslek hayatına hazır, ahlaki ve sosyal değerleri benimsemiş bireyler olarak yetişmesini sağlamaktır (Şahinkesen, 2019).

Türk Dil Kurumu'na (TDK) göre yaygın eğitim, örgün eğitimin dışında kalan, bireylerin ilgi, ihtiyaç ve yetenekleri doğrultusunda düzenlenen, her yaş grubuna yönelik eğitim faaliyetlerini kapsar. Yaygın eğitim, bireylerin bilgi, beceri ve yetkinliklerini geliştirmeyi hedefleyen, esnek ve hayat boyu öğrenmeyi destekleyen bir eğitim türüdür (Türk Dil Kurumu, 2024).

Yaygın eğitim, örgün eğitime ek olarak bireylerin hayat boyu öğrenme ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla düzenlenen, esnek ve birey odaklı bir eğitim türüdür. Bu eğitim, okul sistemi dışında gerçekleştirilen ve bireylere mesleki beceriler kazandırma, kişisel gelişimi destekleme veya sosyal katılımı artırma gibi farklı hedeflere hizmet eder. Halk eğitim merkezleri, mesleki eğitim kursları ve uzaktan eğitim programları, yaygın eğitimin temel araçları arasında yer alır (Karakuş Yıldız ve Taş, 2023).

Şekil 2.1. Türk Eğitim Sisteminin Kademelendirilmesi

Şekil 2.1.'de görüldüğü gibi Türk eğitim sistemi, okul öncesi eğitimle başlayıp, 12 yıllık zorunlu eğitimi kapsayan ilkokul, ortaokul ve lise aşamalarıyla devam etmekte; ardından merkezi sınav sistemiyle yükseköğretime geçiş sağlanmaktadır.

2.4.1. Okul Öncesi Eğitim

Okul öncesi eğitim, 3-5 yaş grubundaki çocukları hedef alan ve zorunlu ilköğretim çağından önce, isteğe bağlı olarak sunulan bir eğitim düzeyidir. Bu eğitim düzeyi, çocukların gelişimlerini desteklemek ve onları ilköğretime hazırlamak amacıyla tasarlanmıştır. Okul öncesi eğitim kurumları, genellikle bağımsız anaokulları şeklinde organize edilmekle birlikte, ihtiyaç durumuna göre ilköğretim okullarına bağlı ana sınıfları veya diğer eğitim kurumlarının uygulama sınıfları olarak da faaliyet gösterebilmektedir (MEB, 2015).

Bu eğitim türünün temel amacı, çocukların fiziksel, zihinsel ve duygusal gelişimlerini desteklemek, olumlu davranışlar kazanmalarını sağlamak ve Türkçeyi doğru ve etkili bir şekilde kullanma becerilerini geliştirmektir. Ayrıca, sosyoekonomik açıdan dezavantajlı ailelerden gelen çocuklar için eşit eğitim olanakları sağlayarak ortak bir öğrenme ortamı oluşturmayı hedefler (Milli Eğitim Temel Kanunu 1973, Madde 20).

Okul öncesi eğitim kurumları, fiziksel altyapı ve kapasiteye uygun olarak bağımsız anaokulları şeklinde kurulabileceği gibi, örgün ve yaygın eğitim kurumlarının bünyesinde ana sınıfları ya da uygulama sınıfları olarak da faaliyet gösterebilir. Bu yapılar, çocukların erken yaşta nitelikli eğitim hizmetlerine erişimini artırmayı ve gelişim süreçlerini desteklemeyi amaçlamaktadır (Milli Eğitim Temel Kanunu 1973, Madde 21).

2.4.2. İlköğretim

2012 yılında yürürlüğe giren 6287 sayılı Kanun, Türkiye'nin eğitim sisteminde köklü değişiklikler yaparak zorunlu eğitim süresini "4+4+4" modeli ile 12 yıla çıkarmış ve bu süreci üç farklı eğitim kademesine ayırmıştır: ilkokul, ortaokul ve lise. Kanun, eğitim kademeleri arasındaki geçiş süreçlerini belirginleştirerek, öğrencilerin eğitim yolculuğundaki gelişimsel ihtiyaçlarına odaklanmıştır. İlkokul kademesi, öğrencilerin temel becerileri kazanmaları ve sosyal uyum süreçlerini geliştirmeleri amacıyla dört yıl olarak

düzenlenirken, ortaokul kademesi, akademik hazırlık ve mesleki eğitime yönelim süreçlerini destekleyecek şekilde ayrı bir basamak olarak yapılandırılmıştır. Bu kanunla birlikte, okula başlama yaşı 72 aydan 66 aya düşürülmüş, ancak çocukların gelişimsel durumları göz önünde bulundurularak okula başlama kararının esnetilmesine yönelik düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca, ortaokulun bağımsız bir eğitim kademesi haline getirilmesiyle, imam hatip ortaokulları yeniden açılmış, bu sayede dini eğitime erişim olanakları artırılmıştır (Resmi Gazete, 2012).

Milli Eğitimin genel amaçları ve temel ilkeleri doğrultusunda, her Türk çocuğuna iyi bir vatandaş olmak için gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırmayı ve onları milli ahlak anlayışına uygun olarak yetiştirmeyi hedefler. Bu süreçte, öğrencilerin ilgi, yetenek ve kabiliyetleri doğrultusunda bireysel farklılıklarını destekleyerek hayata ve bir üst öğrenime hazırlanması amaçlanmaktadır. Ayrıca, 1997 yılında yapılan düzenleme ile ilköğretimin son yılının ikinci döneminde rehberlik servisleri aracılığıyla öğrencilerin ortaöğretimde devam edebilecekleri okul ve programlar hakkında bilgilendirilmesi ve bu programların hangi mesleklerin yolunu açabileceği, yaşam standartlarına olan katkıları gibi konularda yönlendirilmesi sağlanmıştır. Böylece, ilköğretim sadece bilgi aktarımını değil, aynı zamanda bireylerin topluma ve gelecekteki mesleklerine etkin bir şekilde hazırlanmasını destekleyen bir eğitim kademesi olarak yapılandırılmıştır (Milli Eğitim Temel Kanunu, 1973, Madde 23).

6287 sayılı Kanun, ortaokul ve lise düzeyinde seçmeli derslerin çeşitliliğini genişleterek, öğrencilere ilgi ve yeteneklerine uygun eğitim alma imkanı sunmuştur. Bu kapsamda, din, dil, sanat ve meslek temalı dersler müfredata eklenmiş; özellikle mesleki eğitime yönlendirme süreçleri güçlendirilmiştir. Böylece öğrencilerin iş dünyasına hazırlanmasına yönelik beceriler kazanmaları hedeflenmiştir (Resmî Gazete, 2012).

İlköğretim kurumlarının kuruluşunda, ilkokul ve ortaokul olarak bağımsız okullar hâlinde yapılandırılması esas alınmış, ancak şartlara bağlı olarak ortaokulların ilkokul veya liselerle birleştirilmesine de imkan tanınmıştır. Bu kapsamda, eğitimde esneklik ve erişilebilirlik ilkeleri gözetilerek, az ve dağınık nüfuslu bölgelerde ilköğretim bölge okulları ile bunlara bağlı pansiyonların kurulması veya gruplaştırmının mümkün olmadığı yerlerde

yatılı bölge okulları oluşturulması öngörülmüştür. Ayrıca, ortaokul ve liselerde öğrencilerin tercihine bırakılan Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamber'in Hayatı gibi seçmeli derslerin yanı sıra, diğer seçmeli derslerin ve program seçeneklerinin Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenmesi kararlaştırılmıştır. Böylece, öğrencilerin bireysel ilgi ve yeteneklerine uygun eğitim alma imkânı artırılmış, farklı kademelerde eğitime erişim kolaylaştırılmıştır (6287 Sayılı Kanun, Resmi Gazete, 30 Mart 2012).

2.4.3. Ortaöğretim

Ortaöğretim, ilköğretime dayalı olarak dört yıllık zorunlu eğitim süresini kapsayan, örgün veya yaygın öğrenim sunan genel, mesleki ve teknik öğretim kurumları ile mesleki eğitim merkezlerini içeren bir eğitim düzeyidir. Bu kurumlar, öğrencilerin akademik, mesleki ve teknik beceriler kazanmalarını sağlayarak hayata ve yükseköğrenime hazırlık süreçlerini destekler. Ortaöğretime tamamlayan öğrencilere, bitirdikleri programın özelliklerine uygun şekilde diploma verilmektedir. Ancak, mesleki eğitim merkezi öğrencilerinin diploma alabilmesi için Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen fark derslerini tamamlamaları zorunludur. Bu yapı, bireylerin farklı ilgi ve becerilerine yönelik eğitim seçeneklerini artırmayı ve mesleki eğitimi desteklemeyi hedefler. (Milli Eğitim Temel Kanunu, 1739 Sayılı Kanun, Madde 26).

İlköğretimini tamamlamış ve ortaöğretime geçiş hakkını elde etmiş her öğrenci, ortaöğretim imkanlarından yararlanma hakkına sahiptir. Bu hak, öğrencilerin ilgi, yetenek ve kabiliyetleri doğrultusunda şekillendirilmiş eğitim programlarına erişimini güvence altına alır. Ortaöğretimden yararlanma hakkı, bireylerin eğitime eşit erişimlerini sağlamayı ve potansiyellerini geliştirmelerine olanak tanımayı amaçlar. Bu düzenleme, eğitimde fırsat eşitliğini ve bireysel gelişimi destekleyen bir temel taş olarak değerlendirilmektedir (Milli Eğitim Temel Kanunu, 1739 Sayılı Kanun, Madde 27).

2.4.3.1. Ortaöğretimin Amaç Ve Görevleri

Milli Eğitimin genel amaçları ve temel ilkeleri doğrultusunda belirlenmiştir. Bu kapsamda ortaöğretim, bireylerin hem bireysel gelişimlerini hem de toplumsal katkılarını artırmayı hedefler:

Genel Kültür Kazandırma: Ortaöğretim düzeyinde, tüm öğrencilere asgari düzeyde ortak bir genel kültür kazandırarak, bireylerin kişi ve toplum sorunlarını tanıma, çözüm yolları arama yetkinliklerini geliştirmek, ayrıca ülkenin ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunma bilincini ve gücünü aşılamak.

Yükseköğretime, Mesleğe ve Hayata Hazırlık: Öğrencileri ilgi, yetenek ve becerilerine göre çeşitli program ve okullarla yönlendirerek, yükseköğretime veya hem mesleğe hem de yükseköğretime, ya da doğrudan hayata ve iş dünyasına hazırlamak.

Bu süreçte, öğrencilerin bireysel istekleri ve yetenekleri ile toplumun ihtiyaçları arasında denge kurularak, bireylerin kendilerini en iyi şekilde geliştirmeleri ve topluma faydalı bireyler olmaları amaçlanır.

Yöneltme, bireylerin ilgi ve yeteneklerine uygun programlara yönlendirilmesini sağlamak amacıyla ilköğretimde başlayıp ortaöğretimde devam eden bir süreçtir. Yanılmaları önlemek ve öğrencilerin gelişimine göre yeniden yönlendirilmesini mümkün kılmak adına, yöneltme esasları ve programlar arasında yapılacak yatay ve dikey geçişlerin şartları Milli Eğitim Bakanlığı tarafından düzenlenir (*Milli Eğitim Temel Kanunu, 1739, Madde 30, 1983*).

İmam-Hatip Liseleri, dini hizmetlerin gerektirdiği nitelikli personelin yetiştirilmesi amacıyla kurulan, mesleğe ve yükseköğrenime hazırlık programlarını bir arada sunan ortaöğretim kurumlarıdır. Bu okullar, imamlık, hatiplik ve Kur'an kursu öğreticiliği gibi görevlerde çalışacak bireyleri eğitmek üzere Milli Eğitim Bakanlığı tarafından açılır (*Milli Eğitim Temel Kanunu, 1739, Madde 32, 1983*).

Güzel Sanatlar Eğitimi, sanatsal yetenekleri küçük yaşlardan itibaren fark edilen bireylerin gelişimini desteklemek için özel okulların açılmasını veya farklı yetiştirme yöntemlerinin uygulanmasını mümkün kılar. Güzel sanatlar eğitimi kapsamında ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde farklı programlar oluşturulabilir ve bu okulların kuruluş, işleyiş ve yetiştirme esasları ayrı bir yönetmelikle düzenlenir (*Milli Eğitim Temel Kanunu, 1739, Madde 33, 1983*).

Yükseköğretime geçiş, lise veya dengi okulları tamamlayan öğrencilerin yükseköğretim kurumlarına giriş hakkını kapsar. Hangi program mezunlarının hangi yükseköğretim kurumlarına ve nasıl başvurabileceği gibi giriş şartları, Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu iş birliğiyle belirlenir. Bu düzenleme, eğitim süreçlerinde standartları sağlarken, öğrencilerin yükseköğrenime erişimini kolaylaştırmayı hedefler (*Milli Eğitim Temel Kanunu, 1739, Madde 31, 1983*).

2.4.4. Yükseköğretim

Yükseköğretim, ortaöğretime dayalı olarak en az iki yıl süreyle yükseköğrenim sunan eğitim kurumlarının tümünü kapsar. Bu kurumlar, bireylerin akademik ve mesleki bilgi ve becerilerini geliştirmeyi, bilimsel araştırma ve inceleme yapma yetkinliklerini artırmayı ve toplumun ihtiyaç duyduğu nitelikli insan gücünü yetiştirmeyi amaçlar (*Milli Eğitim Temel Kanunu, 1739, Madde 34*).

2.4.4.1. Yükseköğretimin Amaç ve Görevleri

Yükseköğretimin amaç ve görevleri, Milli Eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda yükseköğretim:

Nitelikli İnsan Gücü Yetiştirme: Öğrencileri, ilgi, yetenek ve kabiliyetlerine uygun şekilde, Türkiye'nin bilim politikaları ve toplumun çeşitli kademelerdeki insan gücü ihtiyaçlarına göre yetiştirmeyi amaçlar.

Bilimsel Öğretim: Bilimsel bilgi aktarımı ve öğretimi çeşitli kademelerde sunarak öğrencilerin akademik bilgi ve becerilerini geliştirir.

Bilimsel Araştırma ve Çözüm Üretme: Türkiye'yi ilgilendiren bilimsel, teknik ve kültürel sorunlar öncelikli olmak üzere, tüm alanlarda bilimleri genişletip derinleştirecek araştırma ve incelemelerde bulunur.

Toplum ve Hükümetle İş Birliği: Türkiye'nin ilerleme ve gelişmesini ilgilendiren tüm konuları, hükümet ve diğer kurumlarla iş birliği içinde öğretim ve araştırma konusu yapar; bu çalışmalarını topluma sunarak katkı sağlar. Ayrıca, hükümetin talep ettiği araştırma ve incelemeleri yaparak sonuçlarını bildirir.

Yayıncılık ve Bilimsel Katkı: Araştırma ve inceleme sonuçlarını yayınlar, bilim ve tekniğin ilerlemesini destekleyen her türlü yayını gerçekleştirir.

Halka Açık Bilimsel Hizmetler: Türk toplumunun genel seviyesini yükseltmek ve kamuoyunu bilimsel verilerle aydınlatmak amacıyla sözlü ve yazılı yaygın eğitim hizmetleri sunar.

Bu görevler, yükseköğretimin bireyleri sadece mesleki ve akademik anlamda değil, aynı zamanda topluma faydalı bireyler olarak yetiştirmesini sağlamayı hedefler (Milli Eğitim Temel Kanunu, 1739, Madde 35).

2.4.4.2. Yükseköğretim Kurumları

Türkiye'deki yükseköğretim kurumları Milli Eğitim Temel Kanunu'nun belirlediği çerçevede, yükseköğretimin amaçlarını gerçekleştirmek ve topluma nitelikli bireyler kazandırmak amacıyla yapılandırılmıştır. Aşağıda yükseköğretim kurumlarının temel amaçları ve görevleri sıralanmıştır:

Üniversiteler: Akademik birimleri ve bilimsel araştırma merkezlerini bir araya getiren, yükseköğrenim ve bilimsel çalışmaların ana merkezidir.

Fakülteler: Üniversitelere bağlı birimler olarak lisans düzeyinde eğitim-öğretim verir ve akademik araştırmaları yürütür.

Enstitüler: Lisansüstü eğitim, bilimsel araştırma ve akademik uzmanlık programlarını yürütmekle sorumlu kurumlardır.

Yüksekokullar: Uygulamalı eğitim ağırlıklı olarak lisans seviyesinde öğretim sunar.

Konservatuvarlar: Sanat alanında uzmanlaşmış bireyler yetiştiren, müzik, tiyatro ve sahne sanatları gibi alanlara odaklanan kurumlardır.

Meslek Yüksekokulları: İki yıllık eğitim süreciyle belirli meslek alanlarına yönelik nitelikli ara eleman yetiştiren birimlerdir.

Uygulama ve Araştırma Merkezleri: Üniversiteler bünyesinde kurulmuş, bilimsel araştırmaları destekleyen ve uygulamalı projeler geliştiren birimlerdir.

Bu kurumların amaçları, açılış ve işleyiş esasları, öğretim elemanlarının hak ve sorumlulukları gibi tüm detaylar, ilgili özel kanunlarda düzenlenmiştir. Bu düzenleme, yükseköğretim sisteminin yasal çerçevede etkili ve verimli bir şekilde işlemesini sağlamaktadır (Milli Eğitim Temel Kanunu, 1739, Madde 36).

2.4.4.3. Yükseköğretimin Düzenlenmesi

Yükseköğretim, Milli Eğitim sistemi çerçevesinde, öğrencilerin lisans öncesi, lisans ve lisansüstü seviyelerinde eğitim görmelerini sağlayan bir bütünlük içinde düzenlenmiştir. Bu yapı, bireylerin akademik, mesleki ve bilimsel bilgi ve becerilerle donatılmasını hedefleyen bir eğitim sistemi olarak işlev görür ve çeşitli görevleri yerine getiren ve farklı seviyelerde öğretim sunan kuruluşlardan oluşur. Bu sistem:

Lisans Öncesi Eğitim: Meslek yüksekokulları gibi iki yıllık ön lisans programları.

Lisans Eğitimi: Fakülte ve yüksekokullarda dört yıllık eğitim programları.

Lisansüstü Eğitim: Enstitüler aracılığıyla yüksek lisans ve doktora düzeyinde eğitim ve araştırma çalışmaları.

Yükseköğretimde, farklı seviyeler ve kuruluşlar arasında öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine göre hareket etmelerini sağlamak amacıyla yatay ve dikey geçiş imkanları açık tutulmuştur. Bu geçişler, öğrencilerin bir programdan diğerine geçiş yapmasını ve eğitimlerini kişisel yetenekleri doğrultusunda şekillendirmelerini sağlar.

2.4.4.4. Yükseköğretim Sistemi

Türkiye'deki yükseköğretim sistemi, 1981 yılında 2547 sayılı Kanun ile kurulmuş olan Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından düzenlenir. Bu yasa, yükseköğretim kurumlarının reform sürecini kapsamış ve tüm yükseköğretim kurumlarını YÖK çatısı altında birleştirmiştir. 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu, yükseköğretim kurumlarının fakülte, yüksekokul, konservatuvar veya özel eğitim kurumu gibi farklı eğitim birimlerine dönüştürülmesine olanak sağlamaktadır. YÖK, Türkiye'deki yükseköğretim sisteminin genel koordinasyonunu sağlayan, bağımsız bir kamu tüzel kişiliğine sahip bir kuruluştur.

2.4.4.5. Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Yapısı

YÖK'ün temel amacı, yükseköğretim kurumlarının bilimsel, idari ve mali açıdan düzenlenmesini sağlamak, yükseköğretimin kalitesini artırmak ve uluslararası standartlara uygun bir eğitim sistemi oluşturmaktır.

Şekil 2.2. YÖK Genel Kurul Üyeleri

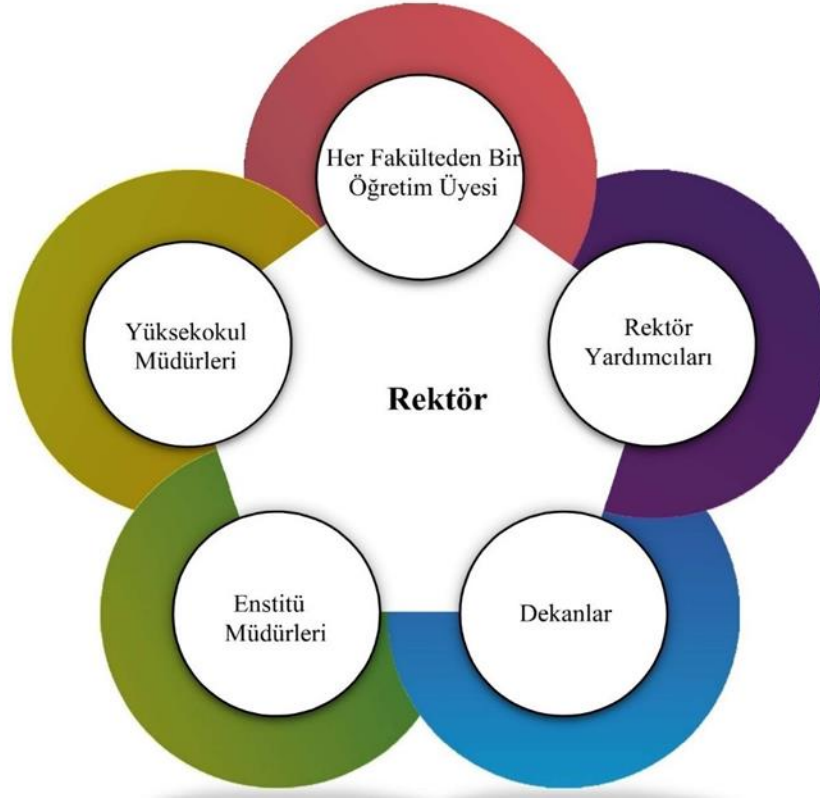

Şekil 2.2. 'de görüldüğü üzere Yükseköğretim Kurulu (YÖK), 21 üyeden oluşan bir yapıya sahiptir ve üyeler, dört yıllık sürelerle atanır. Kurulun bu yapısı, YÖK'ün yükseköğretim sistemine ilişkin karar alma ve yönlendirme süreçlerinde geniş bir temsil ve uzmanlık alanını kapsamasını sağlamaktadır. Bu üyeler, farklı kurumlardan seçilerek akademik ve idari çeşitliliği destekler. Kurul üyelerinin belirlenme süreci ve görev süreleri, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu çerçevesinde düzenlenmiştir.

2.4.4.6. Üniversite Senatosu

Bu yapı, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'na göre üniversitenin en üst karar organıdır ve rektörün başkanlığında; rektör yardımcıları, fakülte dekanları, enstitü ve yüksekokul müdürleri ile her fakülteyi temsilen bir öğretim üyesinden oluşur. Üniversitenin akademik ve idari işleyişinin etkin bir şekilde düzenlenmesini sağlamayı hedefleyen Üniversite Senatosu, farklı akademik birimlerin güçlü bir şekilde temsilini sağlayarak karar alma süreçlerinde katılımı en üst düzeye çıkarır ve akademik ile idari yapının uyumlu ve etkin bir şekilde yönetilmesine olanak tanır."

Şekil 2.3. Üniversite Senatosunun Yapısı

Şekil 2.3. 'te görüldüğü üzere Üniversite Senatosu, rektörün başkanlığında; rektör yardımcıları, fakülte dekanları, enstitü ve yüksekokul müdürleri ile her fakülteden bir öğretim üyesinden oluşan ve üniversitenin akademik kararlarını şekillendiren en üst düzey yönetim organıdır.

2.4.4.7. Yaygın Eğitim

Bu eğitimin amacı, 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 40. maddesi çerçevesinde, Milli Eğitimin genel amaçları ve temel ilkelerine uygun olarak, örgün eğitim sistemine hiç katılmamış ya da sistemin herhangi bir kademesinde bulunan veya ayrılmış bireylerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamaktır. Yaygın eğitim, bireylerin toplumsal, ekonomik ve kültürel uyumunu kolaylaştırarak hayat boyu öğrenme anlayışını destekler. Bu bağlamda yaygın eğitimin özel amaçları şu şekilde sıralanabilir:

Okuma-Yazma ve Eğitim Tamamlama: Okuma-yazma öğretmek ve bireylerin eksik eğitimlerini tamamlamaları için sürekli eğitim olanakları sunmak.

Bilimsel ve Sosyal Gelişmelere Uyum: Çağın bilimsel, teknolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmelerine uyum sağlayabilecek eğitim fırsatları hazırlamak.

Milli Kültürün Korunması ve Geliştirilmesi: Milli kültür değerlerini koruyucu, geliştirici, tanıtıcı ve bireylere benimsetici nitelikte eğitim programları uygulamak.

Sosyal Beceriler ve Dayanışma: Bireylere toplu yaşama, dayanışma, yardımlaşma ve örgütlenme anlayış ve alışkanlıkları kazandırmak.

Sağlıklı Yaşam ve Ekonomik Gelişim: Ekonomik gücün artırılması doğrultusunda bireylere sağlıklı yaşam ve dengeli beslenme alışkanlıklarını kazandırmak.

Boş Zamanları Verimli Kullanma: Bireylerin boş zamanlarını faydalı bir şekilde değerlendirmelerini ve kullanmalarını sağlayacak alışkanlıklar kazandırmak.

Meslek Edindirme ve Ekonomik Katkı: Kısa süreli ve kademeli eğitimlerle bireyleri ekonominin gelişmesine ve istihdam politikalarına uygun mesleklerle donatmak.

Mesleki Gelişim ve Hizmet İçi Eğitim: Farklı mesleklerde çalışan bireylerin mesleklerinde gelişmeleri için gerekli bilgi ve becerilerle desteklenmesi.

2.4.4.7.1. Yaygın Eğitim ve Koordinasyon

1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 41. Maddesi, yaygın eğitimin örgün eğitimle bütünleşik bir yapıda düzenlenmesini öngörmektedir. Bu düzenleme, yaygın eğitimin örgün eğitimle:

Birbirini tamamlayacak şekilde yapılandırılmasını,

Gerektiğinde aynı nitelikleri kazandıracak esneklikte olmasını,

Her iki sistemin birbirinin imkanlarından yararlanmasını sağlamayı amaçlamaktadır.

Yaygın eğitim, **genel** ve **mesleki-teknik** olmak üzere iki temel bölümden oluşur. Bu bölümler, bireylerin ihtiyaçlarına göre birbirini destekleyici biçimde tasarlanır. Böylece, eğitim sistemi bütüncül bir yaklaşımla bireylerin hem kişisel hem de mesleki gelişimlerini destekler.

Yaygın eğitim faaliyetleri, resmi, özel ve gönüllü kuruluşların iş birliği ile yürütülmektedir. Ancak bu çalışmaların uyumlu bir şekilde ilerlemesi için Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), koordinasyon görevini üstlenir:

2.4.4.7.2. Genel Yaygın Eğitim:

Programların düzenleniş şekli yönetmeliklerle belirlenir ve MEB'in denetiminde uygulanır.

2.4.4.7.3. Mesleki ve Teknik Yaygın Eğitim:

Bakanlıklar, özerk eğitim kurumları ve özel işletmeler arasında iş birliği sağlanır.

Bu iş birliğinin temel esasları, kanunlarla düzenlenir.

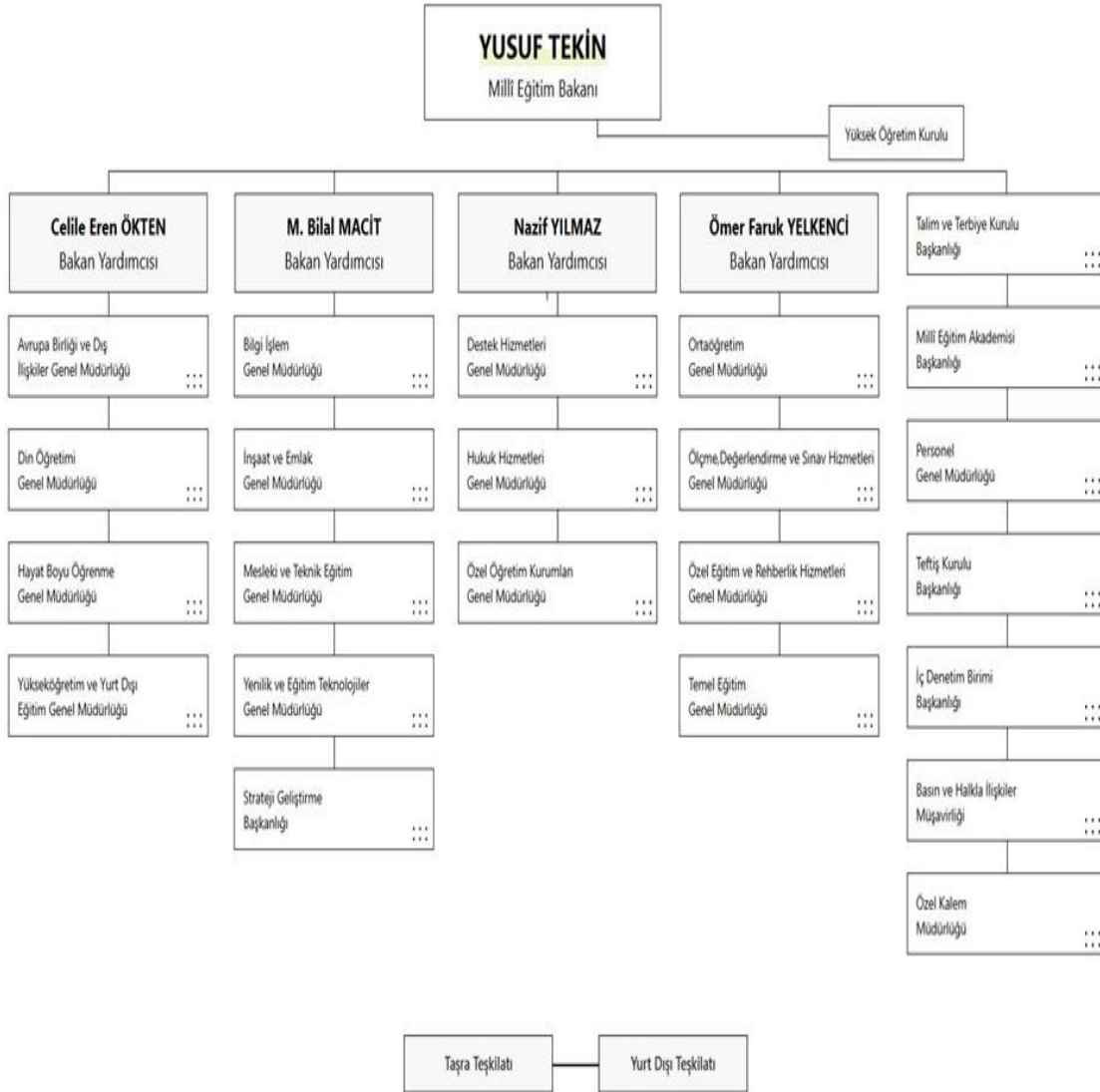
Bu koordinasyon, eğitimde standartların korunmasını ve yaygın eğitimin her kesime erişilebilir olmasını sağlamayı amaçlar.

2.5. Eğitim Yönetimi

Türk eğitim sistemi, merkezi bir yönetim sistemi ile organize edilmekte olup, bu sistem, eğitimle ilgili tüm idari kararların Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanıp uygulanmasını ifade etmektedir. Merkezîyetçi yapısıyla dikkat çeken Türk eğitim sistemi, merkez teşkilatı, taşra teşkilatı ve yurtdışı teşkilatı olmak üzere üç ana bölümden oluşmaktadır. Merkez teşkilatı, politika oluşturma ve ulusal düzeydeki kararların alınmasından sorumlu iken, taşra teşkilatı bu kararların yerel düzeyde uygulanmasını sağlamaktadır. Yurtdışı teşkilatı ise, yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlarının eğitim

ihtiyaçlarını karşılamak ve kültürel değerlerin aktarımını sağlamak amacıyla faaliyet göstermektedir. Bu yapı, eğitimde karar alma sürecinin merkezi bir otorite tarafından yönlendirilmesini ve ulusal düzeyde bir standart sağlanmasını hedeflemektedir (Millî Eğitim Bakanlığı & Dertli, 2021).

Şekil 2.4. MEB Teşkilat Şeması

Millî Eğitim Bakanlığı'nın merkez teşkilatına bağlı idari karar alma birimleri, eğitim ve öğretim hizmetlerinin planlanması, yürütülmesi ve geliştirilmesinden sorumlu çeşitli birimlerden oluşmaktadır. Bu birimler, Bakanlığın faaliyetlerini etkin bir şekilde organize

etmek ve ülke genelinde eğitim hizmetlerini standartlaştırmak amacıyla aşağıdaki şekilde yapılandırılmıştır (MEB, 2015):

- Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü
- Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği
- Bilgi İşlem Genel Müdürlüğü
- Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü
- Din Öğretimi Genel Müdürlüğü
- Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü
- Hukuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü
- İç Denetim Birimi Başkanlığı
- İnşaat ve Emlak Genel Müdürlüğü
- Meslekî ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü
- Ortaöğretim Genel Müdürlüğü
- Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü
- Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü
- Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü
- Özel Kalem Müdürlüğü
- Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü
- Personel Genel Müdürlüğü
- Teftiş Kurulu Başkanlığı
- Strateji Geliştirme Başkanlığı
- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı
- Temel Eğitim Genel Müdürlüğü
- Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü
- Yükseköğretim ve Yurtdışı Eğitim Genel Müdürlüğü

Bu birimler, Bakanlığın belirlediği hedeflere ulaşması ve politikalarını uygulaması için stratejik bir rol oynamaktadır. Her bir birim, kendi uzmanlık alanında ulusal eğitim politikalarını geliştirmek ve uygulamak için çalışmaktadır.

Türk eğitim sistemi, merkezi bir yönetim sistemine sahip olduğu için eğitimle ilgili kararların alınması ve politikaların belirlenmesi merkez teşkilatında gerçekleştirilirken, taşra ve yurtdışı teşkilatları uygulayıcı bir role sahiptir. Bu sistemin en önemli unsurlarından biri olan taşra teşkilatı, il ve ilçe millî eğitim müdürlükleri ile okullar ve eğitim kurumlarından oluşmaktadır. Tarihsel süreçte taşra teşkilatında çeşitli değişiklikler yaşanmış, özellikle 2011 yılında yayımlanan 652 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile bugünkü yapılanmanın temelleri atılmıştır. Bunun yanı sıra, 2018 yılında yayımlanan Cumhurbaşkanlığı 1 No'lu Kararname'nin 327. maddesi ile teşkilatın mevcut yapısı belirlenmiştir.

2.6. Yurtdışı Teşkilatı ve Taşra Teşkilatı

Taşra teşkilatı, il millî eğitim müdürlükleri (müdür, müdür yardımcısı, şube müdürü) ve ilçe millî eğitim müdürlükleri (müdür, şube müdürü) olarak kademelere ayrılmaktadır. Bu birimlerin temel sorumluluğu, eğitim politikalarının yerel düzeyde uygulanmasını sağlamak ve üst yönetim kademelerine karşı hesap vermektir. İl ve ilçe millî eğitim müdürlüklerinin tüm birimleri, ilgili millî eğitim müdürü ve üst yönetim kademesine karşı sorumludur (Kıral, 2021).

Yurtdışı teşkilatı, 3797 sayılı Kanun'un 54. maddesine göre, Milli Eğitim Bakanlığı'na yurt dışında teşkilat kurma yetkisi tanınmaktadır. Bu yetki çerçevesinde Bakanlık, Yurt Dışında Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Teşkilatına İlişkin Kanun Hükmünde Kararname esaslarına göre yurtdışı teşkilatını oluşturmuştur. Milli Eğitim Bakanlığı, yurtdışındaki teşkilatı aracılığıyla çeşitli ülkelerde yaşayan Türk vatandaşlarına eğitim-öğretim hizmetleri sunmak, bu hizmetleri geliştirmek ve izlemek, bilimsel faaliyetleri teşvik etmek, Türk kültürünü uluslararası düzeyde tanıtmak ve kültürel bağları güçlendirmek gibi görevleri yerine getirmektedir. Ayrıca, dini rehberlik hizmetleri sunmak ve Türk dili eğitimi sağlamak gibi hedeflere yönelik çalışmalar yürütmektedir. Bu amaçlarla Türkiye, 43 ülkede eğitim müşavirlikleri ve eğitim ataşelikleri aracılığıyla faaliyet göstermektedir (Milli Eğitim Bakanlığı, n.d.).

2.7. Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Sistemi

2.7.1. Tarihsel Gelişim

Türkiye'de öğretmen yetiştirme süreci, köklü bir geçmişe dayanmaktadır. Öğretmenlik eğitimi, 1848 yılında Darülmuallimin adıyla kurulan ilk öğretmen okulu ile başlamıştır. Cumhuriyetin ilanıyla birlikte, eğitim politikalarında önemli değişiklikler yapılmış, özellikle Köy Enstitüleri (1940-1954) ve Eğitim Enstitüleri gibi kurumlar aracılığıyla öğretmen yetiştirme sistemine yeni modeller eklenmiştir (Yükseköğretim Kurulu, 2007). Bu dönemde, öğretmenlik mesleğinin niteliğini artırmaya yönelik yenilikçi programlar uygulanmıştır. 1982 yılında ise öğretmen yetiştirme sistemi, Milli Eğitim Bakanlığı'ndan üniversitelere devredilerek, Eğitim Fakülteleri çatısı altında akademik bir düzleme taşınmıştır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2020).

2.7.2. Öğretmen Yetiştirme Süreci ve Politikaları

Öğretmen yetiştirme, Türkiye'nin eğitim sistemi içerisinde kritik bir yere sahiptir ve Yükseköğretim Kurulu (YÖK) bu alanda düzenli olarak çeşitli reformlar yapmaktadır. Özellikle 1998, 2006 ve 2018 yıllarında öğretmen yetiştirme lisans programları güncellenmiş ve bu süreç, Milli Eğitim Bakanlığı'nın geliştirdiği Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri ve Öğretmen Strateji Belgesi (2017-2023) doğrultusunda gerçekleştirilmiştir (YÖK, 2018).

2.7.3. Öğretmen Yetiştirme ve Eğitim Fakülteleri

Türkiye'de öğretmen yetiştirme süreci, ağırlıklı olarak üniversitelerin eğitim fakültelerinde gerçekleşir. Eğitim fakültelerinde dört yıllık lisans eğitimi boyunca öğretmen adaylarına, öğretim yöntemleri, sınıf yönetimi, ölçme ve değerlendirme, eğitim psikolojisi gibi alanlarda teorik ve pratik bilgiler verilir. Bu süreç, öğretmen adaylarının mesleki yeterliliklerini kazanması ve sınıf içi uygulamalarda gerekli donanımı elde etmelerini amaçlar. Eğitim fakültelerindeki öğretmen yetiştirme programları, Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından belirlenen standartlar çerçevesinde yürütülür (MEB, 2018; YÖK, 2021).

2.7.4. Hizmet İçi Eğitim Programları

Görevdeki öğretmenlerin bilgi ve becerilerini güncellemeleri için düzenlenen hizmet içi eğitim programları, öğretmenlerin mesleki gelişimini destekleyen en önemli araçlardan biridir. MEB tarafından yürütülen bu programlar; eğitimde yenilikçi yaklaşımlar, teknoloji entegrasyonu, etkili sınıf yönetimi ve iletişim becerileri gibi çeşitli konuları kapsamaktadır. Hizmet içi eğitimler, öğretmenlerin mesleki gelişimini sürekli hale getirmeyi hedefler ve öğretmenlerin eğitim alanındaki yeni yöntem ve teknolojilere uyum sağlamalarına yardımcı olur (MEB, 2019).

2.7.5. Pedagojik Formasyon, Genel Kültür ve Alan Bilgisi Eğitimi

2.7.5.1. Pedagojik Formasyon Eğitimi

Eğitim fakültesi dışında herhangi bir alandan mezun olan bireylerin öğretmenlik yapabilmeleri için gerekli pedagojik bilgi ve becerileri kazanmalarını sağlar. Bu programlar, öğretmen adaylarının sınıf yönetimi, eğitim teorileri, öğretim stratejileri ve öğrenci değerlendirme gibi konularda yeterlilik kazanmalarını hedefler. Pedagojik formasyon eğitimi, öğretmenlerin mesleki yetkinliklerini artırarak eğitim süreçlerinde etkili bireyler olmalarını sağlar (milli eğitim bakanlığı, 2017).

2.7.5.2. Alan Bilgisi Eğitimi

Öğretmen adaylarının kendi branşlarında derinlemesine bilgi edinmelerine olanak tanıyarak mesleki uzmanlıklarını geliştirmeyi amaçlar. Bu süreç, öğretmenlerin branşlarına yönelik teorik ve pratik bilgilerini güçlendirerek, öğrencilere etkili bir eğitim sunmalarını destekler. Alan bilgisi eğitimi, öğretmenlerin ders içeriklerini daha anlaşılır ve etkili bir şekilde aktarmalarına katkı sağlar (yükseköğretim kurulu, 2007).

2.7.5.3. Genel Kültür Eğitimi

Öğretmen adaylarının geniş bir perspektife sahip, sosyal ve kültürel konulara duyarlı bireyler olarak yetişmesini sağlar. Bu eğitim, öğretmenlerin toplumsal olayları anlamalarına, farklı kültürel değerlere saygı duymalarına ve öğrencilerine sosyal beceriler kazandırmalarına yardımcı olur. Genel kültür eğitimi; tarih, kültür, sanat ve iletişim

becerilerini içeren bir yapıdadır. Öğretmen adaylarına sosyal ve kültürel açıdan donanımlı bireyler olarak topluma katkı sağlama bilinci kazandırır (milli eğitim bakanlığı, 2017).

2.7.5.4. Pedagojik Formasyon, Alan Bilgisi ve Genel Kültürün Bütünleşik Yapısı

Pedagojik formasyon, alan bilgisi ve genel kültür eğitimi birbirini tamamlayan üç temel bileşendir. Pedagojik formasyon, öğretmenlerin sınıf içi etkinliklerini etkili bir şekilde yönetmesini sağlarken; alan bilgisi, branşlarında uzmanlaşmalarına olanak tanır. Genel kültür eğitimi ise öğretmenlerin sosyal, kültürel ve estetik değerleri aktarabilme becerisini güçlendirir. Bu üçlü yapı, öğretmen adaylarının akademik ve mesleki yeterliliklerini artırarak öğrencilerine daha bütüncül bir eğitim sunmalarına olanak sağlar (Yükseköğretim Kurulu, 2007; Milli Eğitim Bakanlığı, 2017).

2.7.5.5. Eğitim Fakültelerinde Sunulan Programlar

1. İlköğretim Öğretmenliği: İlkokul ve ortaokul düzeyinde eğitim verecek öğretmenler yetiştirilir.
2. Ortaöğretim Öğretmenliği: Lise düzeyinde eğitim verecek branş öğretmenleri bu alanda yetiştirilir.
3. Özel Eğitim Öğretmenliği: Engelli bireylerin eğitimi için uzman öğretmenler yetiştirilir.
4. Mesleki ve Teknik Eğitim: Meslek liselerinde eğitim verecek öğretmenlerin yetiştirilmesini sağlar.

2.7.5.6. Uygulamalı Eğitim ve Pedagojik Formasyon

1997 yılındaki reformlar ile öğretmen adaylarının eğitim süreçlerine uygulamalı eğitim modelleri dahil edilmiştir. Bu kapsamda, adaylar hem teorik dersler alır hem de uygulamalı staj programları aracılığıyla okullarda deneyim kazanır. Pedagojik formasyon eğitimi, alan bilgisi olan mezunların öğretmenlik yapabilmeleri için eğitim fakülteleri tarafından sunulan bir programdır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2017).

2.7.5.7. Milli Eğitim Bakanlığı ile İş Birliği

Eğitim Fakülteleri, Milli Eğitim Bakanlığı ile iş birliği içerisinde çalışır. Bu iş birliği çerçevesinde:

- Öğretmen adaylarının staj programları organize edilir.
- Öğretmen atama politikaları, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenir.
- Eğitim politikaları doğrultusunda fakültelerin müfredatları güncellenir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2017).

2.8. Türkiye’de Öğretmen Atama Süreci

Türkiye’de öğretmen yetiştirme süreci, üniversitelerin eğitim fakültelerinde verilen lisans eğitimi ile başlar ve mezuniyet sonrasında adaylar çeşitli sınavlar ile atama sürecine dahil edilir. Bu süreçler, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) ve Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından yürütülen koordinasyonla şekillenir (Akyüz, 2012).

Öğretmen Atama Süreci: Türkiye’de devlet okullarında öğretmenlik yapabilmek için adayların Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS)’na girmeleri gerekmektedir. KPSS sonucuna göre yeterli puanı alan adaylar, MEB tarafından ihtiyaç duyulan bölgelere ve branşlara göre atanır. Atama sürecinde adayların tercih ettikleri şehirler ve branşlar ile puan sıralaması dikkate alınır, böylece bölgesel ihtiyaçlara göre bir dengeleme sağlanır (Akyüz, 2012).

2.8.1. Sözleşmeli ve Kadrolu Öğretmenlik

Sözleşmeli ve kadrolu öğretmenlik Türkiye’deki eğitim sisteminde, öğretmenlerin statüsüne yönelik iki temel modeli ifade etmektedir. Bu iki istihdam biçimi arasında iş güvencesi, haklar ve yükümlülükler açısından önemli farklar bulunmaktadır (MEB, 2023).

Sözleşmeli öğretmenlik, genellikle öğretmen ihtiyacını karşılamak amacıyla kullanılan bir istihdam biçimidir (Eğitim-Bir-Sen, 2020). Öğretmenler, belirli süreli iş sözleşmeleriyle çalıştırılır ve dört yıl boyunca sözleşmeli olarak görev yaptıktan sonra kadroya geçme hakkı kazanırlar (Türk Eğitim-Sen, 2019). Sözleşmeli öğretmenlikte tayin

hakları sınırlıdır ve genellikle sağlık veya eş durumu gibi mazeret tayinleri uygulanmaktadır (657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu, Madde 4/B).

Sözleşmeli öğretmenlerin sosyal hakları kadrolu öğretmenlere göre daha sınırlı olup, iş güvencesi her yıl yenilenen sözleşmelere bağlıdır (MEB, 2023). Bu durum, öğretmenler arasında iş güvencesi konusunda bir belirsizlik yaratmaktadır (Yıldız, 2021).

Kadrolu öğretmenlik, devlet memuru statüsünde sürekli bir iş güvencesi sağlar (657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu, 2023). Öğretmenler KPSS sonucuna göre atanır ve istifa ya da disiplin suçu gibi durumlar haricinde memuriyetleri kalıcıdır (MEB, 2023). Kadrolu öğretmenlerin tayin hakları sözleşmeli öğretmenlere kıyasla daha geniştir ve belli süreler sonunda çeşitli mazeret tayinlerinden faydalanabilirler (Eğitim-Bir-Sen, 2020).

Kadrolu öğretmenler, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu kapsamında sosyal haklara sahiptir ve iş güvencesine ek olarak kıdem tazminatı gibi avantajlardan yararlanırlar (Türk Eğitim-Sen, 2019).

2.8.2. Sözleşmeli ve Kadrolu Öğretmenlik Arasındaki Farklar

Bu tabloda yer alan bilgiler, Milli Eğitim Bakanlığı'nın (2023) yayımladığı Öğretmenlik Mesleği ve İstihdam Politikaları Raporu ile Gündüz ve arkadaşlarının (2021) gerçekleştirdiği Türkiye'de Öğretmenlik İstihdam Modelleri adlı akademik çalışmadan derlenmiştir. Her iki çalışma da Türkiye'deki öğretmenlik mesleğinin farklı istihdam biçimlerini inceleyerek, sözleşmeli ve kadrolu öğretmenlik arasındaki temel farkları ve bu modellerin eğitim sistemine etkilerini ele almaktadır.

Tablo 2.2. Sözleşmeli ve Kadrolu Öğretmenlik Karşılaştırması

Kriter	Sözleşmeli Öğretmenlik	Kadrolu Öğretmenlik
Tanım ve Statü	Belirli bir süre için sözleşme ile istihdam edilir. Kadroya geçiş için belirli şartlar gerekir.	Devlet memuru statüsünde sürekli istihdam edilir ve 657 sayılı Kanun'a tabidir.
Atama Şartları	Dezavantajlı bölgelerde görevlendirilir. Mecburi hizmet şartı bulunur.	Daha geniş bir yer seçme ve atama hakkına sahiptir.
Yer Değişikliği	Sınırlıdır. Eş durumu tayini gibi haklardan yararlanamaz.	Yer değişikliği ve tayin hakları daha geniştir.
Maaş ve Özlük Hakları	Kadrolu öğretmenlerle aynı maaşı alır ancak sosyal haklarda sınırlamalar olabilir.	Tüm sosyal haklardan ve tam emeklilik avantajlarından yararlanır.
İş Güvencesi	Sözleşme süresince iş güvencesi bulunur; sözleşme yenilenmediğinde istihdam sona erebilir.	Sürekli iş güvencesi vardır.
Avantajlar	Hızlı bir şekilde mesleğe başlama şansı tanır.	Sürekli iş güvencesi ve geniş özlük hakları sunar.
Dezavantajlar	İş güvencesi eksikliği ve sınırlı haklar. Uzun vadeli belirsizlik yaratabilir.	Kadroya geçiş süreci daha uzun ve rekabetçidir.
Hizmet Süresi	İlk 3 yıl sözleşme ile çalışır, başarılı olursa kadroya geçiş yapabilir.	Süresiz çalışır, emeklilik hakkı kazanır.

Tablo 2.2.'de sözleşmeli ve kadrolu öğretmenlik arasındaki farklar özetlenmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AZERBAYCAN EĞİTİM SİSTEMİ

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin eğitim sistemi, yasal düzenlemeler çerçevesinde devlet ve özel eğitim kurumlarından oluşmakta ve merkezi bir yönetim anlayışı ile yürütülmektedir. Eğitim sistemi, okul öncesi eğitim, genel eğitim, mesleki eğitim, ortaöğretim ve yükseköğretim gibi bir dizi temel aşamayı kapsamaktadır. Azerbaycan Cumhuriyeti'nde eğitim hakkı, anayasanın ilgili maddelerinde belirtildiği gibi, her vatandaş için temel bir hak olarak sağlanmaktadır (Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu, Madde 1). Eğitim sisteminin temel amacı, devletin sosyal, ekonomik ve kültürel gelişimine katkıda bulunacak bireylerin her yönüyle gelişimini sağlamaktır.

Azerbaycan eğitim sistemi, Azerbaycan Respublikasının Tahsil Kanunu temel alınarak, vatandaşların Anayasa'da belirlenen eğitim hakkını güvence altına almayı amaçlamaktadır. Kanun, eğitim faaliyetlerinin düzenlenmesine yönelik genel şartları belirlemekte ve eğitimin çeşitli kademelerine yönelik yasa ve diğer normatif yasal düzenlemeler için bir temel oluşturmaktadır. Azerbaycan'da eğitim sistemi, laik ve kesintisiz bir yapı sergileyerek bireyin, toplumun ve devletin çıkarlarını yansıtan stratejik bir öncelik olarak kabul edilmektedir (Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu, 2009, Madde 1, 2).

Azerbaycan eğitim politikaları, insan haklarıyla ilgili uluslararası sözleşmelere ve ülkenin taraf olduğu diğer uluslararası anlaşmalara dayanmakta; eğitimde milli-manevi ve evrensel değerleri öncelikli kılarak dünya eğitim sistemine entegrasyon hedefiyle gelişmektedir (Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu, 2009, Madde 3).

Azerbaycan’da zorunlu eğitim süresi toplam 11 yıldır ve ilkokul, ortaokul ve lise kademelerini kapsar (Azərbaycan Respublikasının Təhsil Qanunu, Maddə 8). 6 yaşında başlayan zorunlu eğitim, 17 yaşında tamamlanır. İlk 9 yıl (ilkokul ve ortaokul) temel eğitim, son 2 yıl ise genel lise eğitimi olarak tanımlanır. Bu süre, bireylerin hem akademik hem de sosyal beceriler kazanmalarını sağlar (Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu, Madde 19).

3.1. Azerbaycan Eğitim Sisteminin Amacı

Azerbaycan eğitim sisteminin genel amaçları, Tahsil hakkında Azerbaycan Devleti Kanunu'nda açıkça belirtilmiştir. Bu yasal düzenleme, eğitim sisteminin bireylerin gelişimi, toplumsal katkı ve uluslararası uyum gibi temel hedefler doğrultusunda yapılandırılmasını sağlamaktadır. Kanunun tanımladığı temel hedefler aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

1. Bireysel Gelişim: Eğitim sisteminin öncelikli hedefi, her bireyin entelektüel, fiziksel ve ahlaki gelişimini desteklemek, bireylerin yeteneklerini ve potansiyellerini en üst düzeye çıkarmaktır. Bu, bireyin hem akademik hem de kişisel gelişimini teşvik eden bir yapı oluşturmayı amaçlar.

2. Toplumsal Katkı: Eğitim, bireylerin toplumun sosyal, ekonomik ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunabilecek bir şekilde yetiştirilmesini hedefler. Bu amaç, bireylerin topluma faydalı, üretken ve sorumluluk sahibi bireyler olarak yetişmelerine rehberlik eder.

3. Milli ve Evrensel Değerler: Eğitim, milli kimliğin korunmasını ve evrensel değerlere uyumu teşvik etmeyi amaçlar. Bu bağlamda, bireylerin hem ulusal vatandaşlık bilinci hem de küresel perspektif kazanmaları hedeflenir. Azerbaycan eğitim sistemi, öğrencilerin milli kültüre bağlı bireyler olarak yetişmesini ve aynı zamanda evrensel değerlere açık olmalarını sağlar.

4. Yaşam Boyu Öğrenme: Eğitim sisteminin bir diğer amacı, bireylerin sürekli eğitim süreçlerine katılımını teşvik ederek yaşam boyu öğrenme kültürünü yerleştirmektir. Bu hedef, bireylerin değişen dünya şartlarına uyum sağlamalarına olanak tanır ve kişisel gelişimlerini sürekli olarak destekler.

5. Uluslararası Uyum: Azerbaycan eğitim sistemi, uluslararası standartlara uyum sağlamayı ve küresel normlara uygun bir eğitim sunmayı amaçlar. Bu hedef, Azerbaycan'ın dünya eğitim sistemi ile entegrasyonunu güçlendirmeyi ve öğrencilerinin uluslararası düzeyde rekabet edebilir hale gelmesini sağlar.

Azerbaycan eğitim sisteminin bu genel amaçları, hem bireylerin kişisel gelişimini desteklemekte hem de toplumun genel kalkınmasına katkıda bulunmayı hedeflemektedir. Eğitim sisteminin odaklandığı milli ve evrensel değerler, yaşam boyu öğrenme anlayışı ve uluslararası standartlara uyum çabası, Azerbaycan'ın eğitim politikalarını şekillendiren temel unsurlardır. Bu hedefler, ülkenin hem ulusal hem de küresel bağlamda güçlü bir eğitim altyapısına sahip olmasını sağlamaktadır.

3.2. Azerbaycan Eğitim Sisteminin İlkeleri

Azerbaycan Eğitim Kanunu'na göre, eğitim sistemi, bireylerin ve toplumun ihtiyaçlarına yanıt veren, aynı zamanda ulusal ve uluslararası standartlarla uyumlu bir yapıyı garanti altına almak amacıyla belirli temel ilkelere dayanmaktadır. Bu ilkeler, eğitimin her aşamasında rehberlik eden temel değerleri ve prensipleri oluşturmaktadır.

Tablo 3.1. Azerbaycan Eğitim Sisteminin Temel İlkeleri

İlke	Açıklama
İnsan Haklarına ve Evrensel Değerlere Dayanma	Eğitim, her bireyin eşit haklarla erişebileceği bir süreç olarak tanımlanmıştır. İnsan hakları, demokratik değerler ve hukukun üstünlüğü esas alınır.
Milli ve Manevi Değerlere Bağlılık	Azerbaycan'ın milli kültürünü, dilini ve geleneklerini koruyarak bu değerleri gelecek nesillere aktarmayı hedefler. Manevi değerler toplumun bütünleşmesini sağlar.
Evrensellik ve Uluslararası Uyumluluk	Eğitim, uluslararası normlarla uyumlu ve modern dünya standartlarına uygun olarak geliştirilir. Ulusal kimliği korurken küresel vatandaşlık bilinci kazandırır.
Eşitlik ve Fırsat Adaleti	Sosyal, ekonomik ve fiziksel farklılık gözetilmeksizin, herkesin eşit eğitim imkanlarına erişmesini sağlar. Eğitimde ayrımcılığın önlenmesini hedefler.
Sürekli Gelişim ve Hayat Boyu Öğrenme	Bireylerin bilgi ve becerilerini sürekli geliştirmesine olanak tanır. Hayat boyu öğrenme kültürü bireylerin değişen şartlara uyumunu destekler.
Bilimsel Temel ve Yenilikçilik	Bilimsel düşüncüyü teşvik eder ve yeni teknolojileri eğitim sistemine entegre ederek öğrencilerin yenilikçi beceriler kazanmasını sağlar.
Kalite ve Etkinlik	Eğitim süreçlerinin yüksek standartlarda tasarlanmasını ve sürekli değerlendirilmesini hedefler. Eğitim sisteminin verimliliği artırılır.

Tablo 3.1. Azerbaycan Eğitim Sisteminin Temel İlkeleri (Devamı)

Toplumsal İhtiyaçlara Uygunluk	Eğitim, Azerbaycan toplumunun ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarına uygun düzenlenmiştir. Bireylerin topluma aktif katılımını destekler.
--------------------------------------	---

Tablo 3.1. Azerbaycan Cumhuriyeti'nin "Eğitim Hakkında Kanunu" temel alınarak hazırlanmıştır. Bu kanun, Azerbaycan'da eğitim sistemini düzenleyen en önemli yasal metin olup, eğitimle ilgili tüm faaliyetlerin yasal çerçevesini belirlemekte ve sistemin işleyişine rehberlik etmektedir.

Azerbaycan eğitim sisteminin bu ilkeleri, bireylerin nitelikli eğitim almasını ve toplumun kalkınmasına aktif olarak katkıda bulunmasını hedefleyen bir çerçeve sunmaktadır. İnsan hakları, milli ve evrensel değerler, eşitlik, yenilikçilik ve toplumsal ihtiyaçlara uygunluk gibi prensipler, Azerbaycan eğitim politikasının temel yapı taşlarını oluşturmaktadır. Bu ilkeler, eğitim sisteminin hem ulusal hem de uluslararası bağlamda güçlü bir altyapıya sahip olmasını sağlamaktadır.

3.3. Azerbaycan Eğitim Felsefesi

Azerbaycan eğitim felsefesinin ana amacı, toplumun faydasına çalışan, özgüveni yüksek ve bilimsel düşünebilen bireyler yetiştirmektir (Azerbaycan Eğitim Sistemi Raporu, 2023). Bu felsefenin öne çıkan özellikleri şunlardır:

- ✓ **Ulusal Kimlik ve Kültürel Bağlılık:** Azerbaycan eğitim sistemi, öğrencilerin kendi kültürel kimliklerini tanımalarını ve milli kimlik bilinci kazanmalarını önemli bir hedef olarak görür. Bu nedenle eğitimde tarihî değerlerin korunması ve kültürel mirasın gelecek nesillere aktarılması temel unsurlardan biridir. Öğrencilere, kültürel kimliklerini güçlü bir şekilde benimsemeleri ve bu kimliği korumaları için uygun bir eğitim ortamı sunulmaktadır (Milli Eğitim Politikaları Kitabı, 2022).
- ✓ **Evrensel Değerlerle Uyum:** Azerbaycan, öğrencilerinin yalnızca milli değerlere bağlı kalmasını değil, aynı zamanda uluslararası ölçekte bilgi ve beceriler kazanmasını da amaçlar. Bu doğrultuda eğitim programları, bilimsel düşünme becerisini geliştirmeyi ve objektif bilgi aktarımını ön planda tutar. Öğrencilerin küresel standartlara uyum sağlayacak şekilde yetiştirilmesi, eğitim politikalarının temel hedeflerinden biridir (Uluslararası Eğitim Standartları, 2023).

- ✓ **Bilim ve Teknoloji Odaklılık:** Eğitim politikalarında bilimsel düşünme becerilerinin kazandırılması ve teknolojik gelişmelere adapte olma önemli bir hedeftir. Öğrencilerin çağın gerektirdiği bilgiye ulaşabilmeleri ve teknolojiyi etkin bir şekilde kullanabilmeleri için gerekli altyapılar desteklenmektedir. Bu sayede, öğrencilerin dijital dünyada başarılı bireyler olmaları hedeflenmektedir (Azerbaycan Eğitim Reformları Belgesi, 2021).
- ✓ **Ömür Boyu Öğrenme:** Azerbaycan eğitim sistemi, bireylerin yaşam boyu kendilerini geliştirmesini teşvik etmektedir. Eğitim, yalnızca öğrencilik dönemiyle sınırlı kalmamakta, bireylerin hayatlarının her döneminde yeni bilgiler edinmesini ve beceriler kazanmasını desteklemektedir. Hayat boyu öğrenme anlayışı, bireylerin değişen koşullara uyum sağlamalarını ve sürekli gelişim içinde olmalarını amaçlar (Eğitimde Sürekli Gelişim İlkeleri, 2023).

3.4. Azerbaycan Eğitim Sisteminin Yapısı ve Süreci

Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu'nun 17. maddesi, ülkenin eğitim sisteminde yer alan kademeleri ve seviyeleri detaylı bir şekilde tanımlayarak, bu kademeler arasındaki ilişki ve sürekliliği düzenlemektedir. Eğitim sistemi, bireylerin temel eğitimden yükseköğretime kadar olan süreçte bilgi, beceri ve yeteneklerini geliştirmelerini sağlayan bir yapı sunar. Azerbaycan'da eğitim, okul öncesinden başlayarak genel eğitim, mesleki eğitim ve yükseköğretim gibi kademelerle devam etmekte ve bireylerin akademik, mesleki ve kişisel gelişimini desteklemektedir.

Azerbaycan eğitim sistemi, yalnızca eğitim kurumlarından oluşan bir yapı değil, eğitimin gelişimi ve sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla çeşitli destekleyici unsurları da barındıran geniş kapsamlı bir sistemdir. Tahsil Hakkında Kanun'un 8. maddesine göre, eğitim sistemi içerisinde eğitim veren kurumların yanı sıra, bilimsel araştırma enstitüleri, bilgi merkezleri, klinik hizmetler, kütüphaneler, spor tesisleri ve sosyal destek mekanizmaları yer almaktadır. Bu sistem, öğrencilere yalnızca akademik içerik sunmakla kalmayıp, onların fiziksel, sosyal ve zihinsel gelişimlerini de destekleyecek bir ekosistem sunar. Eğitim kurumları; okul öncesi eğitimden yükseköğretime kadar farklı seviyelerde eğitim hizmetleri sağlamak, yatılı yurtlar, kampüsler ve rekreasyon alanları gibi

altyapılarla öğrencilerin eğitim süreçlerini güçlendirmektedir. Eğitim yönetim organları ise, bu sürecin planlanması ve denetlenmesinden sorumlu olup, eğitim politikalarının uygulanmasında kilit rol oynar. Aynı zamanda, eğitim alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları ve bilimsel metodolojik kurullar, eğitimin gelişimi için öneriler sunar ve projeler gerçekleştirir. Bu yapı, Azerbaycan'ın eğitim sisteminin bilimsel, sosyal ve kültürel bileşenleri bir araya getiren kapsamlı bir sistem olduğunu göstermektedir (Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu, Madde 8).

Eğitim programları (kurikulum), devlet eğitim standartlarına uygun olarak hazırlanmakta ve farklı eğitim seviyelerinde uygulanmaktadır. Tahsil Hakkında Kanun'un 10. maddesinde belirtildiği üzere, eğitim programları, her bir eğitim kademesi için içerik ve öğrenim yöntemlerini detaylı bir şekilde düzenler. Eğitim programlarında yer alan ders planları ve müfredatlar, öğrencilerin temel dersleri nasıl ve hangi sıklıkla göreceklarını belirlerken; metodolojik rehberler, öğretmenlere yönelik öneri ve kaynakları sunmaktadır. Bu programlar aynı zamanda öğrenci değerlendirme kriterlerini ve dijital araçlar gibi eğitim teknolojilerini de kapsamaktadır. Azerbaycan eğitim sisteminde yalnızca geleneksel yüz yüze eğitim değil, ek eğitim programları, uzaktan eğitim modelleri ve uluslararası standartlara uygun müfredatlar da bulunmaktadır. Özellikle, sağlık sorunları nedeniyle uzun süre eğitimden uzak kalan ya da özel gereksinimleri olan öğrenciler için düzenlenen özel eğitim programları dikkat çekicidir. Bu programlar, öğrencilerin akademik hayata dahil olmasını ve sosyal yaşamla bütünleşmesini amaçlamaktadır. Ayrıca, uluslararası eğitim programları kapsamında öğrenciler, dünya çapında tanınan programlarla yurt dışı eğitim fırsatlarından yararlanabilmektedir (Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu, Madde 10).

Eğitim sistemi, okul öncesi eğitimle başlamaktadır. Okul öncesi eğitim, çocukların temel zihinsel, fiziksel ve sosyal becerilerini geliştirmeyi ve onları ilkökula hazırlamayı amaçlayan bir süreçtir. Bu aşamada çocukların öğrenme sürecine uyum sağlamaları ve sosyal beceriler kazanmaları sağlanır. Genel eğitim, Azerbaycan'da zorunlu eğitim kapsamında olup üç farklı aşamadan oluşmaktadır: ilkökul, ortaokul ve lise. İlkokul eğitimi dört yıl sürmekte olup, çocuklara okuma, yazma ve temel aritmetik becerileri kazandırmayı hedeflemektedir. Ortaokul eğitimi ise beş yıl sürmekte ve öğrencilerin daha derin akademik

bilgi edinmelerini sağlayarak lise eğitimi için bir temel oluşturmaktadır. Lise eğitimi ise iki yıl süren ve öğrencilerin yükseköğretime veya mesleki eğitime hazırlanmasını amaçlayan bir süreçtir. Genel eğitim, toplamda 11 yıllık bir süreç olup bireylerin temel bilgi ve becerilerle donatılmasını sağlamaktadır (Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu, 2009).

3.5. Eğitim Basamakları Ve Düzeyleri

Azerbaycan Cumhuriyeti'nde eğitim sistemi, belirlenen yasal düzenlemeler doğrultusunda şu eğitim basamakları ve düzeylerinden oluşmaktadır:

3.5.1. Genel Eğitim

Genel eğitim, bireylere bilimlerin temel esaslarını öğretmeyi, gerekli bilgi, beceri ve alışkanlıkları kazandırmayı ve onları hayata ve çalışma hayatına hazırlamayı amaçlar. Bu eğitim düzeyi, bireylerin entelektüel ve fiziksel gelişimlerini destekleyerek yaşam için gerekli olan pratik hazırlığı sağlar ve bireylerin sağlıklı bir yaşam tarzını benimsemelerini, medeni değerleri esas alan bir vatandaşlık bilinci kazanmalarını ve ulusal ile evrensel değerlere saygı göstermelerini hedefler. Aynı zamanda, bireylerin aile, toplum, devlet ve çevre karşısındaki hak ve sorumluluklarının farkında olmalarını sağlar ve bu yönde gerekli bilgileri sunar. Genel eğitim programları, öğrencilere sosyal sorumluluk bilinci ve etik değerlere saygı duygusu kazandırmayı da amaçlamaktadır.

Eğitim seviyelerinin süresi ve bir seviyeden diğerine geçiş kuralları, ilgili kamu otoriteleri tarafından belirlenir. Genel eğitim; ilköğretim, ortaöğretim ve tam ortaöğretim olarak genel eğitim okullarında, özel eğitim kurumlarında, fen liselerinde, meslek liselerinde, mesleki eğitim ve ortaöğretim kurumlarında, ayrıca yükseköğretim kurumlarına bağlı okullarda yürütülebilir.

Eğitim sisteminde, öğrencilerin spor ve yaratıcılık yeteneklerini geliştirmek amacıyla ders dışı eğitim programları uygulanmaktadır. Bu programlar, özellikle spor ve sanat alanlarında öğrencilerin yeteneklerini ortaya çıkarmayı hedefler.

Genel eğitimi üstün başarı ile tamamlayan mezunlar, devlet tarafından belirlenen kriterler doğrultusunda altın veya gümüş madalya ile ödüllendirilebilirler.

Genel eğitim basamağı, 4 farklı düzeyden oluşmaktadır:

- ✓ **Okul Öncesi Eğitim:** Okul öncesi eğitim, çocukların bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimlerini destekleyerek ilköğretime hazır hale gelmelerini amaçlayan eğitim basamağıdır.
- ✓ **İlkokul (İbtidai Eğitim):** Temel okuma, yazma, temel matematik becerilerinin yanı sıra bireylerde temel yaşam bilgileri, milli değerlere bağlılık ve temel sosyal beceriler kazandırmayı amaçlayan düzeydir.
- ✓ **Ortaokul(Genel Orta Eğitim):** Bireylerin genel kültür ve akademik bilgi birikimini artırmaya yönelik eğitim seviyesidir. Bu seviyede bireylerin mantıksal düşünme yetenekleri, bilimsel bilgiye erişim becerileri ve mesleki eğitim için temel yetkinlikler kazandırılmaktadır.
- ✓ **Tam Ortaokul(Lise):** Akademik ya da mesleki eğitim için hazırlık niteliğinde, öğrencilerin yeteneklerine ve tercihlerine uygun programlar ile desteklenen ileri düzey eğitimidir.

3.5.2. Mesleki Eğitim

Mesleki eğitim basamağı, bireylerin belirli alanlarda meslek bilgisi ve becerisi kazanmalarını sağlayan üç farklı düzeyden oluşmaktadır:

- ✓ **İlk Mesleki Eğitim:** Temel mesleki becerilerin kazandırıldığı giriş düzeyindeki eğitimidir.
- ✓ **Teknik Mesleki Eğitim:** Teknik alanda detaylı bilgi ve becerilerin kazandırıldığı eğitim seviyesidir.
- ✓ **Yüksek Teknik Mesleki Eğitim:** Mesleki alanda uzmanlaşmayı amaçlayan ileri düzey teknik eğitimidir.

3.5.3. Ortaöğretim Uzmanlık Eğitimi

Bu eğitim, meslek liselerinde veya meslek yüksekokullarında sağlanan mesleki yeterlilik eğitimini kapsar.

3.5.4. Yükseköğretim

Yükseköğretim basamağı, lisans, yüksek lisans ve doktora olmak üzere üç temel düzeyden oluşmaktadır:

- ✓ **Lisans Eğitimi:** Üniversitelerin temel akademik bilgiyi sunduğu eğitim düzeyidir.
- ✓ **Yüksek Lisans Eğitimi:** Lisans eğitimi sonrasında bireylerin belirli bir alanda uzmanlaşmasını sağlayan ileri eğitim düzeyidir. Bu düzey, tıp fakültesi mezunları için “rezidentura” olarak adlandırılan uzmanlık eğitimini de kapsamaktadır.
- ✓ **Doktora Eğitimi:** Akademik araştırma ve bilimsel çalışma yeterliliği kazandırmayı amaçlayan en üst düzey eğitimidir.

Eğitim basamakları ve düzeyleri arasında süreklilik ve uyum sağlanmaktadır. Her eğitim basamağı ve düzeyi (okul öncesi eğitim ve ilköğretim hariç) değerlendirme ve mezuniyet sınavları ile tamamlanmakta ve başarılı olan bireylere devlet onaylı diploma verilmektedir. Eğitim basamakları ve düzeyleri ile ilgili faaliyetler, ilgili yasal düzenlemeler doğrultusunda yürütülmektedir. Öğrencilerin önceki eğitim seviyelerinde elde ettikleri başarılar, bir üst seviyeye geçişte dikkate alınmaktadır. Vatandaşların resmi olmayan veya informal yollarla edindikleri bilgi, beceri ve deneyimlerin değerlendirilmesi için ilgili kamu kurumları tarafından sınav düzenlenmekte ve başarılı olan bireylere mesleki yeterlilik belgesi verilmektedir. Bu belgeler, bireylerin yetkinliklerini belgelendirme sürecini resmileştirerek iş gücü piyasasında avantaj sağlamalarına katkıda bulunmaktadır. Ayrıca, bu hizmetlere ilişkin ücretler yine kamu otoritesi tarafından belirlenmektedir.

3.5.5. Okul Öncesi Eğitim

Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu'na göre, okul öncesi eğitim, eğitim sisteminin ilk kademesini oluşturur ve çocukların erken yaşlardan itibaren çok yönlü gelişimlerini desteklemeyi hedefler. Bu aşama, ailenin ve toplumun ortak çıkarlarına hizmet ederek, çocukların gelecekteki akademik ve sosyal başarılarına temel sağlar (Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu, 2009).

3.5.5.1. Okul Öncesi Eğitimin Amaçları

Okul öncesi eğitim, çocukların erken yaş dönemindeki entelektüel, fiziksel ve psikolojik gelişimlerini destekler. Ayrıca, çocukların temel iş becerileri kazanmalarını, yeteneklerinin ve potansiyellerinin ortaya çıkarılmasını, sağlıklarının korunmasını, estetik duyarlılığın geliştirilmesini ve doğaya ve insanlara karşı hassas bir tutum kazanmalarını

amaçlar. Bu hedefler, çocukların erken yaşlardan itibaren çok yönlü bir şekilde gelişmelerini sağlamak için planlanmıştır (Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu, Madde 18.1)

3.5.5.2. Okul Öncesi Eğitim Programı

Okul öncesi eğitim, belirlenen müfredat programları çerçevesinde uygulanmaktadır. Bu programlar, çocukların yaşına ve bireysel gelişim düzeylerine uygun olarak hazırlanır ve uygulanır (Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu, Madde 18.2).

3.5.5.3. Başlangıç Yaşı ve Zorunluluk

Azerbaycan'da okul öncesi eğitim üç yaşında başlar. Beş yaşındaki çocuklar için ise ilkokula hazırlık eğitimi zorunludur. Bu hazırlık eğitiminin nasıl düzenleneceği ve uygulanacağı, ilgili devlet organları tarafından belirlenen kurallar çerçevesinde gerçekleştirilir (Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu, Madde 18.3-18.4).

3.5.5.4. Eğitim Modelleri ve Ebeveyn Katılımı

Okul öncesi eğitim, çocuğun velilerinin veya yasal temsilcilerinin tercihlerine göre farklı modellerde gerçekleştirilebilir. Eğitim; özel okul öncesi kurumlarda, genel eğitim kurumlarının ilgili bölümlerinde ya da evde sağlanabilir. Evde okul öncesi eğitimi tercih eden ailelere yönelik olarak devlet, metodolojik destek ve danışmanlık hizmeti sunar. Bu hizmet, çocuğun gelişiminin izlenmesi ve desteklenmesi için düzenlenmiştir (Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu, Madde 18.5-18.6).

Azerbaycan eğitim sisteminde okul öncesi eğitim, çocukların erken yaşlardan itibaren zihinsel, duygusal ve fiziksel gelişimini destekleyen kritik bir kademedir. Eğitim, çocuğun bireysel potansiyelini ortaya çıkarmayı ve topluma aktif katkı sağlayacak bireyler yetiştirmeyi amaçlayan bütüncül bir yaklaşımı benimser. Ailelerin katılımını ve desteğini teşvik eden bu yapı, aynı zamanda çocukların sağlıklı bir öğrenme ortamında gelişmesini sağlamaktadır.

Azerbaycan Cumhuriyeti'nde okul öncesi eğitim kurumları aşağıdaki şekilde sınıflandırılmaktadır:

- ✓ **Körpe Evleri**, 1,5-2 yaş arası çocukların temel sosyal, duygusal ve motor becerilerini geliştirmek için tasarlanmış okul öncesi eğitim kurumlarıdır.
- ✓ **Körpe Evleri Bahçeleri**, 2-3 yaş arası çocukların sosyal, bilişsel ve fiziksel gelişimlerini destekleyen okul öncesi eğitim kurumlarıdır.
- ✓ **Çocuk Bahçeleri ve Aile Bahçeleri**, 3-6 yaş arası çocukların sosyal, zihinsel ve duygusal gelişimlerini destekleyen, erken yaş eğitime odaklanan okul öncesi eğitim kurumlarıdır.
- ✓ **Okul Bahçeleri** - Okulların bünyesinde açılan okul öncesi eğitim kurumlarıdır ve çocukların okul ortamına uyum sağlamalarına yardımcı olur.
- ✓ **Bahçe İnternatları** - Çocukların yatılı olarak kaldıkları okul öncesi eğitim kurumlarıdır. Ailelerin farklı nedenlerle çocuklarını yatılı bırakabilmeleri için hizmet verir.
- ✓ **Çocuk Evleri** - Yetim, öksüz ve bakıma muhtaç çocukların eğitim aldığı ve barındırıldığı özel okul öncesi kurumlarıdır.
- ✓ **Sakat və Zihinsel Engelli Çocuklar İçin Çocuk Evleri**, fiziki və zihinsel engelli çocukların özel ihtiyaçlarına uygun eğitim ve bakım hizmeti sunan, onların sosyal hayata uyum sağlamasını destekleyen okul öncesi eğitim kurumlarıdır.

Bu sınıflandırma, çocukların yaşlarına ve ihtiyaçlarına göre uygun eğitim ve bakım hizmetleri almasına imkan sağlamaktadır.

3.5.6.İlköğretim (İbtidai Tahsil)

İlkokul, 4 yıl sürmekte ve çocuklara okuma, yazma, temel aritmetik becerileri ile birlikte insan, toplum ve doğa hakkında temel bilgiler kazandırmayı hedeflemektedir (Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu 2009).

İlköğretimin amacı, öğrencilere okuma, yazma ve temel matematik becerileri kazandırmak; vatanseverlik duygusu aşılamak ve Azerbaycan halkının değerlerine, devlet sembollerine saygı göstermeyi öğretmektir. Bu süreçte öğrencilere insan, toplum ve doğa hakkında temel bilgiler verilmekte, kişilik gelişimine yönelik temel yaşam becerileri kazandırılmaktadır. Aynı zamanda, öğrencilerde basit iş alışkanlıkları, mantıksal düşünme yeteneği, sanatsal-estetik anlayış ve diğer olumlu özelliklerin gelişimi hedeflenmektedir.

İlköğretim, belirlenen eğitim programı doğrultusunda yürütülmektedir ve Azerbaycan eğitim sisteminde ilkokul eğitimi, 6 yaşında başlar ve bireylerin okuma, yazma, matematiksel hesaplama becerilerini geliştirmeyi amaçlar. Ayrıca, insan, toplum ve doğa hakkında temel yaşam bilgileri kazandırılarak estetik, mantıksal düşünme, sanatsal zevk ve temel sosyal özelliklerin oluşturulması hedeflenir. İlkokul, bireylerin zihinsel, duygusal ve fiziksel gelişimlerine uygun programlarla desteklenir ve öğrenim süreci bireyin bireysel özelliklerini dikkate alır.

Bu sistem, çocukların zamanında eğitime başlamasını sağlayarak temel eğitim süreçlerine eşit şekilde katılmalarını ve akademik gelişimlerinin sağlam bir temelle başlamasını hedeflemektedir.

3.5.7.Ortaöğretim (Ümumi Orta Tahsil)

Ortaokul, 5 yıllık bir eğitim sürecini kapsamakta ve öğrencilerin mantıksal düşünme, eleştirel analiz, iletişim becerileri ve modern bilgi teknolojilerini kullanma yetkinliklerini geliştirmeye odaklanmaktadır (Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu 2009, Madde 19.13-19.16).

Ortaöğretimin amacı, öğrencilere konuşma, yazma ve iletişim becerileri kazandırmak; sağlıklı bir yaşam tarzı benimsemelerini sağlamak ve onları devlete, devlet yapısına, Azerbaycan halkının değerlerine ve evrensel değerlere bağlılık ruhuyla yetiştirmektir. Bu süreçte öğrencilerin insan haklarına ve özgürlüklere saygı göstermesi, düşünme etkinliklerinin ve mantıksal akıl yürütme becerilerinin gelişimi de hedeflenmektedir. Ayrıca öğrencilere, müfredat doğrultusunda edindikleri bilgileri hayata geçirme, modern bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanma, toplumda meydana gelen olayları değerlendirme ve kendi gelecek planlarını ve faaliyet alanlarını belirleme becerileri kazandırılır. Bunun yanı sıra, öğrencilerin bağımsız öğrenme, karar verme, meslek seçimi yapma ve çalışma hayatına hazırlanması da bu sürecin önemli hedeflerindendir(Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu, Madde 19.13).

Azerbaycan Cumhuriyeti'nde ortaöğretim zorunludur. Özel bir müfredatla eğitim veren okullar hariç olmak üzere, bir eğitim kurumunun bulunduğu bölgede yaşayan

öğrenciler öncelikli olarak o kuruma kabul edilir. Eğitim kurumlarına öğrenci kabulü, sınıf geçişleri ve nakil işlemleri ilgili kamu otoritesince belirlenen kurallar çerçevesinde yürütülmektedir(Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu, Madde 19.14).

Bu yapı, öğrencilere hem akademik hem de sosyal alanda gelişim fırsatları sunarak onların bireysel becerilerini ve toplumsal sorumluluklarını güçlendiren bir eğitim sürecini kapsamaktadır.

3.5.8. Lise (Tam Orta Tahsil)

Lise ise genel eğitimin son aşaması olup 2 yıl süren bir eğitim dönemiyle, öğrencilerin bağımsız yaşam becerileri geliştirmeleri, meslek seçimine hazırlanarak yükseköğretime veya iş hayatına geçiş yapmaları hedeflenmektedir Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu 2009, Madde 19.17-19.21).

Lise eğitimi, öğrencilerin yetenek ve becerilerini gerçekleştirmesi, bağımsız yaşama hazırlanması, aktif bir vatandaşlık bilinci kazanması ve rekabet gücüne sahip bireyler olarak yetişmesini amaçlar. Bu süreçte, öğrencilerde evrensel değerlere saygı ve farklılıklara hoşgörölü bir yaklaşım geliştirilmesi hedeflenir. Öğrencilerin modern bilgi kaynaklarını etkin ve bağımsız bir şekilde kullanması, ekonomik bir bakış açısı geliştirmesi ve en az bir yabancı dilde etkili iletişim kurabilmesi de bu seviyede sağlanmaktadır(Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu, Madde 19.17).

Lise eğitimi, genel eğitimin tüm seviyelerini kapsayan müfredatın tam olarak öğrenilmesini gerektirir. Devlete bağlı eğitim kurumlarında genel eğitim basamağının devlet standartlarını içeren lise eğitimi ücretsizdir. Bununla birlikte, devlet eğitim kurumları, uluslararası düzeyde akredite edilmiş eğitim programlarını devlet standartlarına ek olarak ücretli şekilde sunma hakkına sahiptir(Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu, Madde 19.18).

Genel eğitimin lise seviyesi, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine göre farklı yönlendirilmiş alanlar çerçevesinde düzenlenmektedir. Bu alanlar; beşeri bilimler (sosyal bilimler), teknik bilimler, fen bilimleri gibi farklı eğitim dallarını kapsamaktadır. Alan sınıfları, en az 15 öğrenci ile oluşturulmaktadır. Eğitim-öğretim yılı boyunca alan

sınıflarındaki öğrenci sayısının azalması, bu sınıfların eğitim faaliyetlerinin devam etmesine engel teşkil etmemektedir. Bu düzenleme, öğrencilerin eğitim süreçlerinin istikrarlı bir şekilde sürdürülebilmesi ve eğitim haklarının korunması için önemlidir(Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu, Madde 19.18).

Genel eğitim basamağının ortaokul (IX. sınıf) ve lise (XI. sınıf) seviyelerini tamamlayan öğrencilerin akademik başarılarının değerlendirilmesi ve mezuniyet belgelerinin verilmesi amacıyla mezuniyet sınavları düzenlenmektedir. Bu sınavlar, ilgili kamu otoritesince belirlenen kurallar doğrultusunda gerçekleştirilir. Mezuniyet başarılarına göre öğrencilere mezuniyet belgesi (attestat), başarı belgesi (farklılık Attestatı) veya özel formatlı mezuniyet belgesi (özel sayılı attestat)verilir. Bu belgeler, öğrencilerin eğitimlerini bir üst seviyede sürdürmeleri veya iş hayatına başlamaları için resmi bir temel olarak kabul edilmektedir(Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu, Madde 19.20).

Genel eğitim sürecini başarıyla tamamlayan öğrencilere verilen devlet onaylı mezuniyet belgesi (attestat), bireylerin eğitimlerine bir sonraki basamakta veya seviyede devam etmeleri ya da iş hayatına başlamaları için resmi bir temel olarak kabul edilir. Bu belge, bireyin genel eğitim sürecinde gerekli bilgi ve becerileri edindiğini ve ilgili seviyeyi tamamladığını kanıtlar. Eğitim sisteminin sürekliliğini sağlamak ve öğrencilerin akademik veya mesleki yolculuklarında ilerlemelerini mümkün kılmak adına bu belge, yasal olarak tanınan bir geçiş belgesi niteliğindedir(Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu, Madde 19.21).

3.6. Azerbaycan Eğitim Sisteminde Mesleki Eğitim Seviyeleri

Azerbaycan Eğitim Kanunu'nun 20. maddesine göre Mesleki eğitim sistemi, bireylerin farklı mesleki yeterlilik düzeylerinde bilgi ve beceri kazanmalarını sağlamak amacıyla üç temel seviyeden oluşmaktadır: İlk mesleki eğitim, teknik mesleki eğitim ve yüksek teknik mesleki eğitim(Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu, 2009, Madde 20).

İlk mesleki eğitim giriş düzeyinde bir eğitim olup, bireylere temel mesleki bilgi ve becerilerin kazandırılmasını hedefler. Bu seviyede öğrenciler, seçtikleri meslek dalında temel uygulamalı eğitim alarak mesleğe hazırlık yaparlar. Teknik mesleki eğitim ise daha

ileri düzeyde mesleki uzmanlık gerektiren alanlarda verilen bir eğitimidir ve öğrencilerin teorik bilgilerini pratik uygulamalarla birleştirmelerine imkân tanır. Yüksek teknik mesleki eğitim düzeyi ise ileri düzey mesleki bilgi ve becerilerin kazandırıldığı bir seviyedir ve mezunların alanlarında üst düzey yeterlilik elde etmelerini amaçlar(Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu, 2009, Madde 20.2.2).

Bu eğitim seviyelerinin sonunda, mezunlara eğitim düzeylerine uygun olarak mesleki yeterlilik belgeleri verilmektedir. İlk mesleki eğitimi tamamlayanlara ilk meslek derecesi, teknik mesleki eğitimi tamamlayanlara teknik meslek derecesi, yüksek teknik mesleki eğitimi tamamlayanlara ise subbakalorya (ön lisans) mesleki yeterlilik derecesi verilir. Yüksek teknik mesleki eğitim diplomasına sahip mezunlar, lisans düzeyindeki programlara devam etme hakkı kazanır. Bu belge, yükseköğretim kurumlarına girişte temel bir dayanak oluşturur ve öğrencilerin lisans eğitiminde kazandıkları kredilerin tanınmasını sağlar. Böylece, bu seviyeyi başarıyla tamamlayan mezunlar, akademik kariyerlerini sürdürebilmeleri için önemli bir avantaja sahip olurlar(Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu, 2009, Madde 20.2.2).

Yüksek teknik mesleki eğitim düzeyini tamamlayarak subbakalorya derecesi alan bireyler, ortaöğretim uzmanlık eğitimini tamamlamış subbakaloryalara eşdeğer kabul edilmektedir. Mesleki eğitim programları, ilgili kamu otoritesinin belirlediği müfredatlar doğrultusunda hazırlanmakta ve yüksek teknik mesleki eğitim programları kredi sistemi ile yürütülmektedir. Mezunlara, eğitim süreçlerini tamamlamalarının ardından devlet onaylı diploma veya sertifika verilmektedir(Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu, 2009, Madde 20.3.2).

Mesleki eğitim kurumları, genel ortaöğretim seviyesinden itibaren öğrenci kabul etmekte olup, bu öğrenciler Azerbaycan Cumhuriyeti'nin "Mesleki Eğitim Hakkında" Kanunu uyarınca mesleki eğitimle birlikte tam ortaöğretim diploması alma hakkına da sahiptir. Mesleki eğitimin yasal, ekonomik ve kurumsal temelleri, bu kanun kapsamında düzenlenmektedir(Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu, 2009, Madde 20.5).

3.7. Azerbaycan Eğitim Sisteminde Orta İhtisas Eğitimi

Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu'nun 21. maddesine göre, orta ihtisas eğitimi, toplumun ve iş gücü piyasasının ihtiyaçlarına uygun olarak çeşitli uzmanlık alanlarında nitelikli profesyoneller yetiştirmeyi hedefler. Bu eğitim türü, genel ortaöğretim ve tam ortaöğretim temelinde sunulmakta ve mezunlarına mesleki uzmanlık kazandırmaktadır(Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu, 2009, Madde 21.1).

Orta ihtisas eğitimi, ağırlıklı olarak meslek yüksekokulları (kolejler) ve yükseköğretim kurumlarının ilgili bölümlerinde verilmektedir. Eğitim sürecinin sonunda öğrencilere ön lisans mesleki yeterlilik derecesi verilir. Genel ortaöğretim seviyesinden itibaren orta düzey uzmanlık eğitimi alan öğrenciler, aynı zamanda tam ortaöğretim diploması alırlar (Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu, 2009, Madde 21.3).

3.7.1. Orta İhtisas Eğitiminin Amaçları

Orta ihtisas eğitiminin temel amacı, toplumun ve iş gücü piyasasının ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde belirli meslek alanlarında nitelikli uzmanlar yetiştirmektir. Bu eğitim türü, bireylerin mesleki bilgi ve becerilerini geliştirerek profesyonel hayata hazırlanmalarını sağlarken, aynı zamanda onların akademik gelişimlerini de destekler. Orta ihtisas eğitimi, bireylere mesleklerinde derinleşme fırsatı sunarken, yükseköğretime geçişlerini kolaylaştırarak akademik sürekliliği teşvik eder. Bunun yanı sıra, bireylerin yaşam boyu öğrenme süreçlerini destekleyerek, değişen iş gücü piyasasına uyum sağlamalarına ve toplumun ekonomik, sosyal ve teknolojik kalkınmasına katkıda bulunmalarına imkan tanır(Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu, 2009).

3.7.2. Orta İhtisas Eğitiminin Özellikleri

- ✓ **Eğitim Kurumları ve Organizasyon:** Orta ihtisas eğitimi, genellikle kolejlere ve yükseköğretim kurumlarının bünyesinde oluşturulan ilgili yapılarda gerçekleştirilir. Bu eğitim, "Subbakalavr" derecesi ile tamamlanır. Genel ortaöğretim temelinde bu eğitimi alan öğrenciler, aynı zamanda tam ortaöğretim diploması da alabilirler. Bu durum, bireylerin hem akademik hem de mesleki olarak gelişimlerini destekler (Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu, 2009, Madde 21.2).

- ✓ **Eğitim Programı ve Mezuniyet:** Orta ihtisas eğitimi, mesleki alanlara yönelik belirlenmiş özel programlar çerçevesinde gerçekleştirilir. Mezun olan bireylere devlet tarafından tanınan resmi diploma verilir. Bu diploma, bireylerin mesleklerinde profesyonel olarak çalışmalarını için gerekli yeterliliği sağladığı gibi, yükseköğretime geçiş için de bir temel oluşturur (Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu, 2009, Madde 21.3-21.4).
- ✓ **Üniversiteye Geçiş ve Kredilerin Tanınması:** Orta ihtisas eğitiminden mezun olan bireyler, yükseköğretime geçiş hakkına sahip olurlar. Bu süreçte, mezunların orta ihtisas eğitimi sırasında kazandıkları krediler, belirli kurallar çerçevesinde üniversite programlarında tanınır. Böylelikle, başarılı mezunlar (subbakalavrlar) yükseköğretimde daha ileri seviyelerde eğitim alabilir (Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu, 2009, Madde 21.5).

Orta ihtisas eğitimi, Azerbaycan'da mesleki uzmanlaşma ve ekonomik kalkınma açısından önemli bir role sahiptir. Eğitim, iş gücü piyasasının taleplerine uygun olarak profesyonel bireyler yetiştirilmesini sağlarken, mezunlara akademik ve mesleki gelişim için geniş fırsatlar sunar. Ayrıca, yükseköğretimle entegre bir yapıya sahip olması, öğrencilerin kariyer yollarını daha esnek ve çeşitli hale getirmektedir.

3.8. Azerbaycan Eğitim Sisteminde Yükseköğretim

Azerbaycan Eğitim Kanunu'nun 22. maddesine göre, yükseköğretim sistemi toplumun ihtiyaçları ve iş gücü piyasasının taleplerine uygun olarak bireylerin akademik ve mesleki uzmanlık kazanmalarını sağlamak amacıyla üç ana kademedен oluşmaktadır. İlk kademe olan lisans (bakalavr), tam ortaöğretim veya orta ihtisas eğitimi temelinde geniş kapsamlı mesleki bilgi ve beceriler kazandırmayı hedefler. Lisans eğitimini tamamlayan mezunlara "bakalavr" unvanı ve yüksek meslek derecesi verilir. Bu bireyler, bilimsel araştırma ve akademik eğitim hariç tüm meslek alanlarında çalışma hakkına sahiptir (Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu, 2009, Madde 22.3).

İkinci kademe olan yüksek lisans (magistratura), belirli bir uzmanlık alanında daha derinlemesine bilgi ve beceriler kazandırmayı amaçlar. Yüksek lisans eğitimi, bilimsel araştırma, profesyonel faaliyetler veya pedagojik işler için gerekli olan bilgi ve becerileri

sağlamaktadır. Mezunlara “magistr” unvanı verilir ve bu derece sahipleri bilimsel araştırma, pedagojik faaliyetler veya profesyonel alanlarda çalışma imkanına sahip olurlar. Yüksek lisans programları, yeterli altyapıya ve eğitim kapasitesine sahip üniversitelerde düzenlenir ve bilimsel standartlara uygun olarak yapılandırılır (Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu,2009, Madde 22.4-22.5).

Üçüncü ve en üst kademe olan doktora (doktorantura), bireyleri bilimsel araştırma, akademik eğitim ve pedagojik faaliyetlerde uzmanlaşabilecek seviyeye ulaştırmayı hedefler. Doktora eğitimi, bilimsel projelerle desteklenen ve akademik gelişime yönelik ileri düzey bir süreçtir. Doktora, yükseköğretim sisteminin en üst seviyesini oluşturarak bireylerin akademik kariyer hedeflerine ulaşmasını sağlar (Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu,2009, Madde 22.2).

Azerbaycan Cumhuriyeti'nde Ali Mektepler (üniversiteler) eğitim türleri olarak gündüz (ayani) eğitimi, akşam eğitimi ve gıyabi eğitim sunmaktadır. Üniversitelerin büyük çoğunluğu Bakü'de toplanmış olup, Bakü Devlet Üniversitesi hariç, diğer üniversiteler genellikle belirli uzmanlık alanlarına göre kurulmuş ve bu alanların adıyla anılmaktadır(Azerbaycan Eğitim Bakanlığı).

Bu üç kademeli yapı, bireylerin kariyer gelişimlerini desteklemenin yanı sıra, ülkenin ekonomik ve bilimsel kalkınmasına katkıda bulunacak nitelikli insan gücü yetiştirme misyonunu üstlenmektedir. Yükseköğretim sisteminde her kademe, bireylerin akademik bilgi birikimini ve mesleki uzmanlıklarını artırmayı hedefleyen bir yapıya sahiptir ve toplumsal kalkınmayı desteklemek için önemli bir altyapı sunmaktadır.

Azerbaycan'da yükseköğretim, bireylerin akademik ve mesleki gelişimlerini desteklemenin yanı sıra, ülkenin ekonomik, bilimsel ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunmayı hedefleyen bir eğitim kademesidir. Bu bağlamda, yükseköğretimin amaçları ve görevleri bir bütün olarak şu şekilde özetlenebilir:

3.8.1. Amaçlar

Yüksek Nitelikli İnsan Kaynağı Yetiştirme: Yükseköğretim, toplumun ihtiyaçlarına uygun uzmanlar ve bilimsel-pedagojik kadrolar yetiştirir.

Bilimsel ve Teknolojik Gelişime Katkı: Üniversiteler, bilimsel araştırmalar ve yenilikçi çalışmalarla ülkenin kalkınmasına katkı sağlar.

Toplumsal ve Kültürel Gelişimi Destekleme: Milli kimlik, evrensel değerler ve sosyal sorumluluk bilincine sahip bireyler yetiştirilir.

Yaşam Boyu Öğrenmeyi Destekleme: Sürekli eğitim fırsatları sunularak bireylerin değişen dünya koşullarına uyum sağlaması amaçlanır.

3.8.2. Görevler

Akademik Eğitim Sağlama: Lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde eğitim sunularak bireylerin uzmanlaşması sağlanır.

Bilimsel Araştırma ve Yenilik: Yeni bilgilerin üretilmesi ve teknolojik yeniliklerin geliştirilmesi temel görevler arasındadır.

Eğitim ve Araştırma Entegrasyonu: Teorik bilgi ve pratik becerilerin birlikte kazandırılması hedeflenir.

Uluslararası İş Birlikleri: Küresel standartlara uyum ve iş birlikleriyle uluslararası rekabet gücü artırılır.

Sosyal Sorumluluk: Toplumun sosyal, ekonomik ve kültürel kalkınmasını destekleyecek çalışmalar yürütülür.

Sonuç olarak Azerbaycan yükseköğretim sistemi, bireylerin akademik ve mesleki olarak gelişmelerini desteklerken, bilimsel araştırmalar ve topluma yönelik projelerle ülkenin kalkınmasında stratejik bir rol oynar.

3.9. Yükseköğretim ve Orta İhtisas Eğitim Kurumlarına Öğrenci Kabul Süreci

3.9.1. Genel Kabul Esasları

Yükseköğretim ve orta düzey uzmanlık eğitim kurumlarına öğrenci kabulü, vatandaşların eğitim hakkını tam olarak sağlamayı hedefler. Bu süreç, eğitim seviyesine uygun müfredatı iyi kavrayan, başarılı ve yetenekli adayların kendi tercih ettikleri bölüm ve kurumu özgürce seçmeleri esasına dayanır. Ancak, kanunun 26.5 ve 26.5-3 maddelerinde

belirtilen özel durumlar hariç olmak üzere, öğrenciler yarışma esasına dayalı sınav ve değerlendirme sonuçlarına göre kabul edilir(Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu,2009, Madde 26.1).

Orta düzey uzmanlık eğitim kurumlarına lisans mezunları kabul edilebildiği gibi, lisans seviyesine ise ilgili alanlarda ön lisans (subbakalorya) mezunları kabul edilebilir. Ayrıca, lisans eğitimini tamamlamamış öğrenciler (örneğin temel tıp eğitimi alanlar), kendi istekleri doğrultusunda orta düzey uzmanlık eğitimine geçiş yapabilirler. Bu tür geçiş işlemleri, ilgili resmi kurumların belirlediği kurallar doğrultusunda yapılmaktadır(Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu,2009, Madde 26.1-1).

3.9.2. Öğrenci Kabulünde Önceki Eğitim Başarılarının Değerlendirilmesi

Yükseköğretim ve orta düzey uzmanlık eğitim kurumlarına öğrenci kabulü sırasında, adayların önceki eğitim basamaklarında elde ettikleri akademik başarılar dikkate alınmaktadır. Bu değerlendirme, ilgili kamu otoritesinin belirlediği kurallar çerçevesinde gerçekleştirilmektedir (Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu, Madde 26.4).

3.9.3. Bilim Olimpiyatları ve Yarışmalar Üzerinden Sınavsız Üniversite Kabulü

3.9.3.1. Uluslararası Bilim Olimpiyatları

Uluslararası bilim olimpiyatlarında dereceye giren adaylar, istedikleri bölüme sınavsız olarak kabul edilmektedir. Bu uygulama, üstün akademik başarı gösteren adayların ödüllendirilmesini ve akademik gelişimlerini daha ileriye taşımalarını sağlamaktadır (Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu, Madde 26.5).

3.9.3.2. Ulusal Bilim Olimpiyatları ve Yüksek Seviyeli Yarışmalar

Ülke genelinde yapılan bilim olimpiyatlarında ve uluslararası düzeyde gerçekleştirilen yüksek seviyeli yarışmalarda dereceye giren adaylar, yalnızca ilgili alanlarda sınavsız olarak üniversitelere kabul edilmektedir. Bu kapsamda, ödül kazanılan branşlar için öğrencilerin özel kontenjan hakları sağlanmaktadır. Yarışma ve müsabakaların listesi ile bu adayların sınavsız kabul koşulları ilgili kamu otoriteleri tarafından belirlenmektedir (Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu, Madde 26.5-2).

3.9.3.3. Hazırlık Grupları

Belirli yükseköğretim kurumlarında açılan hazırlık programlarını başarıyla tamamlayan öğrenciler, dönem sonunda yapılan mezuniyet sınavlarından geçmeleri halinde doğrudan birinci sınıfa kabul edilmektedir. Bu hazırlık gruplarının organizasyonu ve uygulama esasları, ilgili kurumların belirlediği çerçevede yürütülmektedir (Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu, Madde 26.5-1).

3.9.3.4. Uluslararası Akredite Programlar

Uluslararası düzeyde akredite edilmiş eğitim programlarından mezun olan adaylar, belirli koşulları yerine getirmek kaydıyla, eğitim aldıkları dildeki lisans programlarına sınavsız olarak kabul edilmektedir. Bu uygulama, uluslararası standartlara uygun eğitim alan öğrencilerin kendi akademik alanlarında gelişimlerini sürdürmelerini desteklemektedir (Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu, Madde 26.5-3).

3.9.3.5. Yüksek Lisans (Magistratura) Programına Kabul

Magistratura (rezidentura) programlarına, lisans mezunları ve diğer yükseköğretim diplomasına sahip kişiler, ilgili yürütme makamı tarafından belirlenen usul ve esaslara göre kabul edilmektedir (Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu, Madde 26.6).

3.10. Azerbaycan'da Ek Eğitim Sistemi (Əlavə Təhsil)

Azerbaycan'da ek eğitim (əlavə təhsil), bireylerin yaşam boyu öğrenme sürecine dahil olmalarını sağlayan ve mesleki yeterliliklerini artırmaya yönelik düzenlenmiş bir eğitim sistemidir. Eğitim Kanunu'nun 24. maddesi uyarınca ek eğitimin temel amaçları arasında, bireylerin değişen iş koşullarına adapte olmaları, farklı sektörlerde yeniden eğitim alarak kariyer değiştirme fırsatı bulmaları ve sosyal yaşamda aktif rol almaları yer almaktadır. Ek eğitim aynı zamanda, toplumsal kalkınmanın sağlanması adına bireylerin sosyal, kültürel ve ekonomik hayatta daha etkin bir rol üstlenmelerine katkı sağlamaktadır. Azerbaycan Cumhuriyeti'nde ek eğitim, yasal düzenlemeler ve uluslararası standartlar çerçevesinde şekillendirilmiştir ve devletin uzun vadeli eğitim politikalarının önemli bir parçasıdır.

3.10.1. Ek Eğitimin Amaçları ve Önemi

Ek eğitim sisteminin temel amacı, bireylerin değişen ekonomik koşullara ve mesleki gerekliliklere uyum sağlamalarına yardımcı olmaktır. Bu bağlamda ek eğitimin öne çıkan amaçları şu şekilde özetlenebilir:

- ✓ **İnsan Kaynağının Geliştirilmesi:** Mesleki bilgi ve becerilerin artırılması, iş gücü piyasasında daha rekabetçi bireylerin yetişmesini sağlamaktadır.
- ✓ **Zihinsel ve Mesleki Gelişim:** Bireylerin mesleklerine yönelik teknik ve entelektüel becerilerini geliştirmelerine imkân tanınarak, mesleki derinlik kazanmaları desteklenmektedir.
- ✓ **Toplumsal Katılım:** Özellikle emeklilik sonrası veya yaşlı bireylerin sosyal yaşama aktif katılım göstermesi teşvik edilmekte, bu bireylerin kültürel ve sosyal etkinliklere dahil olması sağlanmaktadır.

Bu hedefler doğrultusunda ek eğitim, bireylerin sadece mesleki olarak değil, sosyal ve kültürel açıdan da gelişmelerini destekleyen çok yönlü bir eğitim sürecidir.

3.10.2. Ek Eğitimin Kapsamı ve Alanları

Ek eğitim sistemi, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin eğitim politikalarına uygun olarak geniş kapsamlı bir yapıya sahiptir ve farklı hedef gruplar için çeşitli eğitim türlerini içermektedir. "Azərbaycan Respublikasında Təhsil haqqında Qanun" çerçevesinde ek eğitim aşağıdaki alt başlıklardan oluşmaktadır:

- ✓ **Uzmanlık Geliştirme (İxtisasartırma):** Bu programlar, bireylerin mevcut mesleklerinde bilgi ve becerilerini artırmaya yönelik eğitimleri kapsar.
- ✓ **Amaç:** Çalışanların mesleklerindeki yeni gelişmeleri takip etmelerini ve yeni teknolojilere uyum sağlamalarını teşvik etmektedir.
- ✓ **Örnek:** Eğitim alanında görev yapan öğretmenlerin yeni öğretim teknikleri ve dijital materyal geliştirme becerileri kazanmaları için düzenlenen kurslar.

3.11. Yeniden Eğitim (Kadrların Yenidən hazırlanması)

Yeniden eğitim programları, kariyer değişikliğı yapmak isteyen bireyler için tasarlanmıştır.

- ✓ **Amaç:** Bireylerin farklı bir meslek alanında bilgi ve beceri edinmesini sağlamaktır.
- ✓ **Örnek:** Hukuk mezunu bir bireyin pedagojik formasyon eğitimi alarak öğretmenlik yapması veya bir sağlık çalışanın yönetim alanında uzmanlaşması.

3.12. Staj ve Mesleki Gelişim (Stajkeçmə və Təkmilləşdirmə)

Bu programlar, bireylerin teorik bilgilerini pratiğe dökmelerine yardımcı olur.

- ✓ **Amaç:** İş yerinde uygulamalı deneyim kazandırarak mesleki yeterliliğı artırmak.
- ✓ **Uygulama Alanları:** Sağlık sektöründe hastane stajları, mühendislik alanında saha çalışmaları ve öğretmenler için ders gözlem ve uygulama stajları.

3.13. Tekrar Yükseköğretim ve Meslek Eğitimi (Təkrar Ali və Orta İxtisas Təhsili)

Bireylerin daha önce aldıkları eğitimi tekrar almalarını veya yeni bir alanda eğitim görmelerini sağlayan programlardır.

- ✓ **Amaç:** İkinci bir meslek diploması kazanmak veya mevcut bir alanda daha fazla bilgi sahibi olmak.
- ✓ **Örnek:** Ekonomi mezunu bir bireyin bilgisayar mühendisliğı alanında yüksek lisans yapması.

3.14. Derece Yükseltme (Dərəcələrin Yüksəldilməsi)

Bu programlar, bireylerin meslek unvanlarını yükseltmelerini ve kariyerlerinde ilerlemelerini destekler.

- ✓ **Amaç:** Meslek içi terfi ve uzmanlık derecesi kazanmak.
- ✓ **Örnek:** Lisans mezunu bir öğretmenin yüksek lisans yaparak “başöğretmen” unvanını kazanması veya bir doktorun uzmanlık derecesini yükseltmesi.

3.15. Yaşlı Eğitimi (Yaşlıların Təhsili)

Yaşlı bireylerin bilgi ve becerilerini güncel tutmalarını sağlamak amacıyla düzenlenen programlardır.

- ✓ **Amaç:** Sosyal hayatta aktif rol almalarını ve zihinsel olarak üretken kalmalarını teşvik etmek.
- ✓ **Programlar:** Temel bilgisayar becerileri, yabancı dil kursları ve kültürel etkinlikler gibi çeşitli faaliyetler sunulmaktadır.

3.16. Ek Eğitimin Organizasyonu ve Yapısı

Ek eğitimin uygulanması, devletin belirlediği standartlara uygun olarak hazırlanmış özel müfredatlar ve lisanslı eğitim merkezleri aracılığıyla yürütülmektedir.

- ✓ **Kurumsal Yapı:** Ek eğitim, yükseköğretim kurumları, yeniden eğitim merkezleri ve özel lisanslı kurslar tarafından sunulmaktadır.
- ✓ **Denetim ve Akreditasyon:** Azərbaycan Eğitim Bakanlığı, ek eğitim programlarının uygulanmasını ve kurumların faaliyetlerini düzenli olarak denetlemektedir. Eğitim merkezlerinin akreditasyonu, eğitim hizmetlerinin uluslararası standartlara uygunluğunu sağlamak amacıyla detaylı kriterler çerçevesinde gerçekleştirilmektedir.

3.17. Sertifikalandırma ve Teşvik Programları

Ek eğitim programlarını başarıyla tamamlayan bireylere, devlet tarafından tanınan sertifikalar ve diplomalar verilmektedir. Bu belgeler, mesleki yeterliliği belgelendiren resmi evraklar olup, kariyer gelişimi açısından önem taşımaktadır.

- ✓ **Teşvikler:** Sertifika sahibi bireyler, meslek içi terfi ve maaş artışı gibi avantajlardan faydalanabilmektedir. Özellikle kamu görevlileri için uygulanan teşvik politikaları, kırsal bölgelerde görev yapan çalışanları motive etmeyi hedeflemektedir.

3.18. Ek Eğitimde Yaşam Boyu Öğrenim Anlayışı

Ek eğitim, yalnızca çalışan bireyleri değil, kariyerine yeni başlayan gençleri ve emeklilik sonrası öğrenmeye devam etmek isteyen bireyleri de kapsamaktadır. Bu durum,

yaşam boyu öğrenme kültürünün topluma yerleşmesini sağlayarak bireylerin kişisel gelişimlerini sürekli hale getirmektedir.

3.19. Ek Eğitimin Yasal Düzenlemeleri

Azerbaycan'da ek eğitimin organizasyonu ve uygulanması, Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu ve ilgili yönetmeliklerle detaylandırılmıştır. 24.3. madde uyarınca, ek eğitim programlarının müfredatları, devlet tarafından belirlenen standartlara uygun olarak hazırlanmakta ve yalnızca lisanslı eğitim kurumları tarafından sunulmaktadır. Bu müfredatlar, farklı meslek gruplarının ihtiyaçlarına yönelik esnek programlar içermektedir. Yeniden eğitim ve uzmanlık geliştirme kursları, üniversiteler, mesleki gelişim merkezleri ve ilgili bakanlık tarafından akredite edilmiş özel eğitim kurumlarında yürütülmektedir.

Eğitim Bakanlığı, ek eğitim veren kurumların lisanslama ve denetim süreçlerini yürütmekle yükümlüdür. Kurumların faaliyetleri düzenli olarak denetlenmekte; eğitim müfredatlarının, eğitimcilerin yeterliliğinin ve fiziki altyapının kalite standartlarına uygun olup olmadığı kontrol edilmektedir. Standartlara uygun bulunmayan kurumların faaliyetleri geçici olarak durdurulmakta veya lisansları iptal edilmektedir. Bu denetimler, ek eğitim hizmetlerinin kalitesini artırmayı ve bireylerin eğitimden eşit şekilde faydalanmasını sağlamaktadır.

3.20. Azerbaycan Eğitim Sisteminde Öğretmen Yetiştirme

Azerbaycan'da öğretmen yetiştirme ve atama süreçleri, ülkenin eğitim sisteminin en kritik bileşenlerinden biridir. Eğitim sisteminin temel hedefi, çağın gereksinimlerine uygun bilgi ve becerilerle donatılmış öğretmenlerin yetiştirilmesi ve bu öğretmenlerin eğitim sistemine entegre edilmesidir. Öğretmen adaylarının eğitimi, pedagojik formasyon süreçleri, öğretmenlik mesleğinin sosyal ve ekonomik koşulları ile atama politikaları bu sürecin önemli parçalarıdır. 2018 Eğitim Raporu ve Təhsil Nazirliyi verileri de Azerbaycan eğitim sistemindeki bu süreçleri kapsamlı şekilde ele almaktadır.

3.21. Azərbaycan'da Ögretmen Yetistirme Sisteminin Tarihi Gelişimi

Azerbaycan'da modern ögretmen yetistirme sistemi 19. yüzyılın ikinci yarısında başlamıştır. Bu dönemde, Rus İmparatorluğu'nun eğitim politikaları doğrultusunda ilk laik okullar açılmış ve ögretmen eğitimi için altyapı oluşturulmuştur. 1865 yılında Şuşa'da ilk laik okullardan biri kurulmuş, ardından 1875 yılında Həsən bəy Zərdabi'nin öncülüğünde yayımlanan "Əkinçi" gazetesi eğitim reformlarına önemli katkılar sağlamıştır. Bu dönemde ögretmen yetistirme amacıyla Gori ve Tiflis'te ögretmen okulları açılmış ancak eğitim dili genellikle Rusça olmuştur (Mirzəyev, 2012).

1918 yılında Azərbaycan Halk Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla eğitimde köklü değişiklikler yapılmıştır. Cumhuriyet hükümeti, milli değerlere dayalı bir eğitim sistemi kurmayı hedeflemiş ve bu doğrultuda 1919 yılında Bakü Devlet Üniversitesi açılmıştır. Üniversitede pedagoji fakültesi kurulmuş ve ögretmen adaylarının eğitimi Azərbaycan Türkçesi ile verilmiştir. Bu dönemde ögretmenlik mesleği büyük prestij kazanmış ve eğitim alanında ilerici adımlar atılmıştır (Qasımov, 2020).

1920 yılında Azərbaycan'ın Sovyetler Birliği'ne dahil olmasıyla ögretmen yetistirme süreci merkezi planlamaya tabi tutulmuştur. 1921 yılında Azərbaycan Pedagoji Enstitüsü (günümüzde Azərbaycan Pedagoji Üniversitesi) kurulmuş ve Sovyetler'in eğitim politikaları doğrultusunda yeni ögretmenler yetistirilmiştir. Bu dönemde ögretmen okulları ve pedagoji fakülteleri sayıca artmış ve köy okulları için hızlandırılmış ögretmen eğitim programları düzenlenmiştir. Sovyet dönemi boyunca eğitim dili Rusça olmakla birlikte Azərbaycan dilinde eğitim veren kurumlar da korunmaya çalışılmıştır (Balayev, 2019).

Azerbaycan'ın 1991 yılında bağımsızlığını kazanmasının ardından eğitim sisteminde köklü reformlar yapılmıştır. 1992 yılında Azərbaycan Pedagoji Üniversitesi, ögretmen yetistirme merkezi olarak ön plana çıkmış ve eğitim dili tamamen Azərbaycan Türkçesi olmuştur. 1999 yılında kabul edilen "Azərbaycan Eğitim Reform Programı", ögretmen yetistirme sisteminde müfredatın yenilenmesi, dijital eğitim materyallerinin geliştirilmesi ve uluslararası iş birlikleri gibi önemli değişiklikler getirmiştir (UNESCO, 2001).

2014 yılında kabul edilen “Azerbaycan Eğitim Gelişim Devlet Stratejisi”, öğretmenlerin mesleki gelişimine yönelik yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Bu strateji çerçevesinde, öğretmenlerin dijital becerilerinin artırılması, pedagojik eğitimde uluslararası standartların benimsenmesi ve okul öncesi eğitimde yeni modellerin uygulanması gibi hedefler belirlenmiştir. SABAH Projesi ve “Gələcəyin Müəllimi” gibi projeler, başarılı öğretmen adaylarının desteklenmesine yönelik önemli programlar olarak değerlendirilmektedir (Azərbaycan Təhsil Nazirliyi, 2015).

2018 yılında başlatılan “Rəqəmsal Bacarıqlar” programı, öğretmenlerin teknoloji destekli eğitimdeki yeterliliklerini artırmayı hedeflemiş ve ülkedeki tüm eğitim seviyelerinde dijital dönüşümü desteklemiştir. Ayrıca, öğretmenlerin maaşlarının artırılması, ders yüklerinin düzenlenmesi ve performansa dayalı teşvik sistemlerinin hayata geçirilmesiyle birlikte öğretmenlik mesleğinin toplumsal itibarı yükseltilmiştir (Bayramov, 2019).

Azerbaycan'da öğretmen yetiştirme süreci, ülkenin eğitim politikalarının belirlediği çerçevede ve uluslararası standartlara uygun olarak şekillendirilmiştir. Bu süreç, öğretmen adaylarının pedagojik, mesleki ve akademik açıdan donanımlı hale gelmesini amaçlar. Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu, öğretmen yetiştirme sürecini eğitim sisteminin temel bir unsuru olarak tanımlar ve bu süreçte kaliteyi artırmayı hedefler (Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu, 2009).

Azerbaycan'da öğretmen yetiştirme, temel olarak pedagojik üniversiteler ve eğitim fakülteleri aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. En önemli kurumlar arasında Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi ve bu üniversiteye bağlı eğitim enstitüleri yer almaktadır. Bu kurumlar, öğretmen adaylarına çağdaş eğitim yöntemlerini öğretmek, alan bilgisi kazandırmak ve pedagojik becerilerini geliştirmek için kapsamlı programlar sunar (Hasanov, 2021).

3.21.1. Eğitim Programları ve Müfredat

Öğretmen yetiştirme programları, ulusal müfredatla uyumlu olarak tasarlanmıştır ve genellikle şu aşamaları içerir:

- ✓ **Alan Eğitimi:** Adayların uzmanlaşmak istedikleri branşlarda derin bilgi sahibi olmalarını sağlar.
- ✓ **Pedagojik Eğitim:** Eğitim psikolojisi, sınıf yönetimi ve öğretim stratejilerini içerir.
- ✓ **Staj Programları:** Uygulamalı eğitim, öğretmen adaylarının okullarda deneyim kazanmalarını amaçlar.

Bu programlar, modern eğitim teknolojilerini ve yenilikçi öğretim yöntemlerini içerecek şekilde güncellenmektedir (UNESCO, 2020).

Azerbaycan'da öğretmenlerin mesleki gelişimi için düzenli olarak hizmet içi eğitim programları düzenlenmektedir. Bu eğitimler, öğretmenlerin mesleki bilgi ve becerilerini güncellemelerine ve yeni öğretim tekniklerini öğrenmelerine olanak tanır. Özellikle dijitalleşme süreçleriyle ilgili eğitimlere ağırlık verilmektedir (Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Bakanlığı, 2023).

Azerbaycan, öğretmen yetiştirme alanında uluslararası normlara uyum sağlamak için çeşitli iş birliği projeleri yürütmektedir. Bu projeler, öğretmenlerin mesleki yeterliliklerinin artırılmasına ve Avrupa standartlarına uygun hale getirilmesine katkı sağlar. Örneğin, Bologna Süreci kapsamındaki reformlar öğretmen eğitiminin kalitesini artırmayı hedeflemektedir (UNESCO, 2020).

Azerbaycan'da öğretmen atama süreci, eğitim sisteminin ihtiyaç duyduğu nitelikli öğretmenleri görevlendirme amacı güder. Bu süreçte adaylar, belirlenen kriterler doğrultusunda seçilmekte ve eğitimin kalitesini artırmak için kırsal ve merkezi bölgelerde görevlendirilmektedir. Azerbaycan'daki öğretmen atama sürecinin temel aşamaları aşağıda detaylandırılmaktadır:

3.22. Azerbyacan'da Öğretmen Atama Süreci

Eğitim kurumlarında öğretmen ihtiyacı, ders yükünün dengeli bir şekilde dağıtılması ve boş kadroların belirlenmesi yoluyla tespit edilmektedir. Her bir öğretmen için haftalık maksimum 18 saat ders yükü öngörülmüş olup, bu yük iki tam kadroyu aşmamalıdır. Ders yükü dağılımında öğretmenlerin uzmanlık alanları, mesleki yeterlilikleri ve teşhis değerlendirme sonuçları dikkate alınır. Boş kadrolar, mevcut öğretmenlerin ders

yükleri ve branşlarındaki yeterliliklere göre belirlenmekte ve kamuya duyurulmaktadır. İlgili branşta öğretmen bulunmadığı durumlarda ise başka kurumlardan geçici öğretmen görevlendirilebilir veya saatlik ücretle öğretmen alınabilir. Sosyal izin veya doğum izni gibi durumlarda ise boş kalan ders saatleri öncelikle mevcut öğretmenler arasında paylaştırılmaktadır.

Genel eğitim kurumlarında öğretmen alımları, süresiz sözleşme ve süreli sözleşme olmak üzere iki şekilde gerçekleştirilmektedir. Süresiz sözleşme kapsamında öğretmenler merkezi bir sınav ve değerlendirme süreci sonucunda atanırken, boş kalan veya yeni açılan pozisyonlar için süreli sözleşme ile öğretmen alımları yapılmaktadır (<http://edu.gov.az/upload/file/emre-elave/2017/ishe-qebul-qaydalari.pdf>).

- ✓ **Süresiz Sözleşme ile Atama:** Öğretmenler merkezi sınav ve değerlendirme süreci sonucunda süresiz sözleşme ile atanır.
- ✓ **Süreli Sözleşme ile Atama:** Boş kalan veya yeni açılan pozisyonlara, belirlenen şartlar doğrultusunda süreli sözleşme ile öğretmen atamaları yapılır.
- ✓ **Başvuru Şartları** - Öğretmen alımı sınavına katılabilmek için şu şartların sağlanması gerekmektedir:
- ✓ **Eğitim Durumu:** Ortaöğretim ya da yükseköğretim kurumlarından pedagojik branşlarda mezun olunmalı ve devlet onaylı diploma sahibi olunmalıdır.
- ✓ **Çalışma Durumu:** İşsiz bireyler veya süreli sözleşme ile çalışan öğretmenler sınava başvurabilir.
- ✓ **Yurtdışı Eğitim:** Yabancı ülkelerde alınan diplomaların Azerbaycan Eğitim Bakanlığı tarafından tanınması gereklidir.

3.22.1. Atama Sürecinin Aşamaları

Öğretmen alım süreci 4 aşamadan oluşmaktadır:

3.22.1.1. Elektronik Başvuru ve Değerlendirme

- ✓ Adaylar başvurularını elektronik sistem üzerinden yapar.
- ✓ Elektronik başvuruda belirtilen bilgilerin doğruluğundan adaylar sorumludur.
- ✓ Yanlış bilgi tespiti halinde başvuru geçersiz sayılır.

3.22.1.2. Test Sınavı

- ✓ Adayların branşına uygun olarak genel eğitim müfredatına, öğretim yöntemlerine, öğretim stratejilerine ve mantık konularına ilişkin sorular yöneltilir.
- ✓ Test sınavının süresi, soru sayısı ve geçme puanı Bakanlık tarafından belirlenir.
- ✓ Belirtilen tarihte sınava katılmayan adaylar için tekrar sınav düzenlenmez.

3.22.1.3.Boş Pozisyon Seçimi

- ✓ Test sınavında başarılı olan adaylar, sisteme giriş yaparak en fazla 8 boş pozisyon seçebilir.
- ✓ Adayların pozisyonlara yerleştirilmesi, tercih sırasına göre yapılır.
- ✓ Aynı pozisyona başvuran adayların puanlarının eşit olması durumunda başvuru formundaki ek bilgiler incelenir ve buna göre değerlendirme yapılır.

3.22.1.4. Mülakat

- ✓ Test sınavında başarılı olan adayların mesleki yeterlikleri, psikolojik dayanıklılıkları ve genel bilgi düzeyleri, mülakat komisyonu tarafından değerlendirilir.
- ✓ Adaylara rastgele seçilen bir konu verilir ve bu konuyu mülakat komisyonuna ders formatında sunmaları beklenir.
- ✓ Mülakatta sorulacak konular önceden ilan edilir ve internet sitesinde yayımlanır.
- ✓ Adaylar, belirtilen tarihte diploma, kimlik belgesi, sağlık raporu gibi belgelerini mülakat komisyonuna teslim etmelidir.

3.22.2. Ek Yerleştirme Süreci

Sınav sonrası boş kalan veya yeni açılan pozisyonlar için ek yerleştirme yapılır.

Geçer puan almasına rağmen atanamayan adaylar, ek yerleştirme sürecinde 8 pozisyon seçebilir.

Yerleştirme işlemi, adayların tercih sırasına göre gerçekleştirilir.

3.22.3. Puan Geçerlilik Süresi ve Tekrar Katılım

Alınan sınav puanı 1 yıl geçerlidir.

Adaylar, bir sonraki yıl doğrudan boş pozisyon seçimi aşamasına katılabilirler.

Yerleştirme sırasında adayın en son katıldığı sınav sonucu esas alınır.

3.22.4. İtiraz Hakkı ve Sonuçların Duyurulması

Sınav sonuçlarına yönelik itirazlar, sınav tamamlandıktan sonra bir hafta içinde yapılabilir.

Ataması gerçekleşen öğretmenlerin listesi Bakanlık internet sitesinde yayımlanır. Listeler, ilgili eğitim yönetim birimlerine ve maliye hesaplaşma merkezlerine gönderilir.

Bakanlık onayı ile öğretmen ile kurum yöneticisi arasında iş sözleşmesi imzalanır ve atama resmileştirilir.

Azerbaycan'da öğretmenlerin atama süreci, Milli Eğitim Bakanlığı'nın belirlediği kurallar ve prosedürlere göre gerçekleştirilir. Bu süreç, öğretmen adaylarının uygun yetkinliklere sahip olup olmadıklarını değerlendiren bir dizi sınav, mülakat ve yerleştirme aşamasını içerir. Süreç, öğretmenlerin liyakate dayalı olarak atanmasını ve eğitim kalitesinin artırılmasını hedefler Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Bakanlığı, 2023).

Eğitim ve Yeterlilik Şartları: Öğretmenlik mesleğine adım atmak isteyen adaylar, Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen eğitim ve yeterlilik şartlarını karşılamak zorundadır. Bu bağlamda, adayların pedagojik formasyon eğitimi almış olmaları, alanında yeterli bilgiye sahip olmaları ve üniversitelerin ilgili bölümlerinden mezun olmaları gerekmektedir. Bu gereklilikler, Azerbaycan'da öğretmenlerin mesleki standartlara uygunluğunu sağlamaktadır (Mehdiyeva & Hasanov, 2020).

Başvuru ve Değerlendirme Süreci: Başvurular, eğitim alanındaki ihtiyaçlara göre belirli tarihlerde online olarak açılmakta ve adaylardan gerekli belgelerin ibraz edilmesi beklenmektedir. Başvuru sürecinde adayların mezuniyet belgeleri, kimlik bilgileri ve diğer yeterlilik belgeleri talep edilmektedir. Başvuru sonrası adaylar yazılı ve sözlü değerlendirmelere tabi tutulur; bu aşama öğretmen adaylarının alan bilgisi, pedagojik yeterliliği ve eğitim ilkelerine uyumluluğunu ölçmektedir (Aliyev, 2019).

Sınav ve Mülakat Aşaması: Değerlendirme sürecinde sınavlar ve mülakatlar önemli yer tutmaktadır. Özellikle alan bilgisi, pedagojik formasyon bilgisi ve Azerbaycan eğitim sistemi bilgisi adaylardan beklenen temel unsurlardır. Bu aşamalar, adayların eğitim politikalarına uyumlu ve alanında yetkin bireyler olduğunu gösterme fırsatı sağlar. Özellikle kırsal bölgelerde eğitim açığının kapatılması için yapılan bu değerlendirmeler, yerleştirmenin adil olmasını hedefler (Huseynov, 2018).

Yerleştirme ve Atama Prosedürleri: Sınav ve mülakat sonuçlarına göre başarı sıralaması yapılır ve öğretmen adayları bu sıralamaya göre atamalara tabi tutulur. Adayların tercihlerine göre yapılacak yerleştirmelerde kırsal bölgelerdeki öğretmen açığının kapatılması önceliklidir. Bu süreç, eğitim sisteminde kaliteyi artırmak ve bölgesel dengesizlikleri azaltmak için önemli bir adımdır (Kerimova & Aghayev, 2021).

Göreve Başlama ve Uyum Süreci: Ataması yapılan öğretmenler, görev yerlerine giderek işbaşı yaparlar ve genellikle ilk aylarda oryantasyon programlarına katılırlar. Bu programlar, öğretmenlerin görev yaptıkları bölgelere hızlı bir şekilde uyum sağlamalarına yardımcı olur. Ayrıca, öğretmenlerin mesleki gelişimleri desteklenir ve gerekli belgelerin tamamlanması istenir (Najafov, 2022).

3.22.5. Yer Değiştirme Süreci ve Performans Değerlendirmesi

Eğitim kurumlarında öğretmenlerin yer değiştirme süreçleri belirli kurallara göre düzenlenmiştir. Aynı il veya ilçedeki kurumlar arası geçişler, Eğitim Bakanlığı'nın onayı ile gerçekleştirilmektedir. İller arası geçişler ise merkezi bir değerlendirme ile yapılır ve öğretmenlerin tercihleri dikkate alınarak sonuçlandırılır. Uzak ve dezavantajlı bölgelerde görev yapan öğretmenler için maaş artışları ve lojman imkanı gibi teşvikler sunularak bölgesel dengesizliklerin giderilmesi hedeflenmektedir.

Öğretmenlerin mesleki gelişimi ve performanslarının ölçülmesi amacıyla düzenli olarak değerlendirme yapılmaktadır. Bu değerlendirme sürecinde "diagnostik qiymətləndirmə" (teşhis değerlendirmesi) adı verilen bir sistem kullanılmakta olup, öğretmenlerin bilgi ve becerileri ölçülmektedir. Değerlendirme sonuçlarına göre,

öğretmenler ek hizmet içi eğitime yönlendirilmekte veya mesleki başarıları doğrultusunda ödüllendirilmektedir (Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi).

Azərbaycan'da öğretmen atama süreci, öğretmenlerin akademik ve mesleki yeterliliklerine göre yapılandırılmıştır. Bu süreç, eğitimde kaliteyi artırmaya yönelik stratejilerle desteklenerek bölgesel eşitsizliklerin giderilmesine katkı sunmaktadır. Azərbaycan Eğitim Bakanlığı'nın bu konuda uyguladığı stratejiler, ülkenin eğitim politikasının temellerini güçlendirmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde, Türkiye ve Azerbaycan eğitim sistemlerini karşılaştırmak amacıyla kullanılan yöntemler detaylandırılacaktır. Araştırmanın yöntemi, karşılaştırma yaklaşımı, araştırma modeli ve araştırma dokümanlarının analizi olmak üzere üç ana başlık altında ele alınacaktır.

4.1. Araştırmada Benimsenen Karşılaştırma Yaklaşımı

Bu çalışmada, Türkiye ve Azerbaycan eğitim sistemlerini karşılaştırmak için betimsel karşılaştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Betimsel karşılaştırma yaklaşımı, iki veya daha fazla eğitim sistemi arasında benzerlikleri ve farklılıkları belirlemek amacıyla kullanılır (Creswell, 2014). Bu yaklaşım, eğitim sistemlerinin yapısal özelliklerini, müfredatlarını, öğretim yöntemlerini ve eğitim politikalarını analiz ederek karşılaştırma yapma imkanı sunar.

Betimsel karşılaştırma yaklaşımı, eğitim sistemlerinin çeşitli yönlerini sistematik olarak inceleyerek, uluslararası bağlamda anlamlı karşılaştırmalar yapmayı sağlar. Bu yaklaşım, sadece eğitim sistemlerinin mevcut durumlarını değil, aynı zamanda tarihsel gelişim süreçlerini ve gelecekteki yönelimlerini de değerlendirir (Bray, Adamson, & Mason, 2014). Bu sayede, eğitim politikaları ve uygulamaları hakkında daha derinlemesine ve kapsamlı bilgiler elde edilebilir.

Karşılaştırma yaklaşımı kapsamında ilk adım, araştırma sorularının belirlenmesidir (Creswell, 2014). Bu çalışmada Türkiye ve Azerbaycan eğitim sistemleri arasındaki benzerlikler ve farklılıklar; eğitim yönetimi, eğitim felsefesi, eğitim denetimi ve öğretmen

yetiştirme politikaları başlıkları ele alınmıştır. Araştırma soruları, bu konuların ayrıntılı bir biçimde incelenmesini sağlayacak şekilde hazırlanmıştır.

Karřılařtırılmalđ analiz surecinde, veri toplama ařamasđ hayati bir öneme sahiptir (Patton, 2015). Bu surete, her iki ülkenin eğitim sistemleriyle ilgili resmi raporlar, istatistikler, akademik makaleler, hkmet belgeleri ve diğer ilgili dokümanlar derlenmiştir. Ayrıca, kapsamlđ bir literatür taraması gerçekleştirilerek, konuyla ilgili mevcut araştırmalar ve yayınlardetaylı bir şekilde incelenmiştir.

4.2. Araştırmanın Modeli

Araştırmanın modeli, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan karřılařtırılmalđ analiz modelidir. Bu model, farklı ülkelerin eğitim sistemlerinin derinlemesine incelenmesine ve karşılaştırılmasına olanak tanır (Yin, 2018). Karřılařtırılmalđ analiz modeli, eğitim sistemlerinin çeşitli yönlerini inceleyerek, bu sistemler arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları ortaya koymayı amaçlar. Bu alışmada, Türkiye ve Azerbaycan eğitim sistemlerinin eğitim yönetimi, eğitim denetimi, eğitim felsefesi ve ğretmen yetiştirme programları gibi alanlarda karşılaştırmalar yapılmıştır.

4.3. Araştırma Dokümanlarının Analizi

Araştırma dokümanlarının analizi, Türkiye ve Azerbaycan eğitim sistemlerine ilişkin resmi raporlar, istatistikler, akademik makaleler ve diğer ilgili kaynakların sistematik ve titiz bir şekilde incelenmesini içerir. Bu bölümde, doküman analizinin yöntemi, kullanılan kaynaklar ve analiz surecinde izlenen adımlardetaylandırılacaktır.

Doküman analizi, nitel araştırma yöntemleri arasında önemli bir yer tutar ve araştırma konusunun kapsamlđ bir şekilde anlaşılmasını sağlar. Bu yöntem, mevcut bilgi ve belgelerin sistematik olarak incelenmesi yoluyla araştırma sorularına yanıt arar (Bowen, 2009).

Doküman analizi yöntemi, eğitim sistemlerinin çeşitli yönlerini anlamada önemli avantajlar sunar: Doküman analizi, geniş bir veri yelpazesine erişim sağlar. Bu sayede, eğitim sistemlerinin çeşitli yönleri hakkında kapsamlđ bilgi elde edilebilir (Bowen, 2009). Resmi belgeler ve akademik çalışmalar, eğitim sistemlerinin tarihsel ve kültürel

bağlamlarını anlamada önemli bir kaynak sağlar. Bu durum, eğitim politikalarının nasıl şekillendiğini ve uygulandığını anlamaya yardımcı olur (Crossley & Watson, 2003).

Doküman analizi süreci, sistematik ve yapılandırılmış bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte izlenen adımlar şunlardır: İlk adım, araştırma konusuyla ilgili dokümanların toplanmasıdır. Bu aşamada, her iki ülkenin eğitim sistemlerine ilişkin resmi raporlar, istatistikler, akademik makaleler ve diğer ilgili dokümanlar belirlenmiş ve toplanmıştır. Veri toplama sürecinde, çeşitli veri tabanları ve kütüphaneler kullanılarak literatür taraması yapılmıştır (Merriam & Tisdell, 2016). Elde edilen veriler, araştırma soruları çerçevesinde yorumlanmış ve değerlendirilmiştir. Bu aşamada, her iki ülkenin eğitim sistemlerinin benzer ve farklı yönleri belirlenerek, bu değerlendirmeler ışığında yorumlanmıştır. Veri yorumlama süreci, elde edilen bulguların anlamlı bir şekilde sunulmasını ve raporlanmasını sağlar (Patton, 2015).

4.4. Bulgular

Bu çalışmada Türkiye ve Azerbaycan eğitim sistemlerinin yapısal ve işlevsel açıdan değerlendirilmesi sonucu elde edilen bulgular, her iki ülkenin eğitimde güçlü yanları ve geliştirme alanlarını belirlemeye yöneliktir. Bulgular, Eğitim yönetimi, Eğitim felsefesi, Eğitimin denetimi, Öğretmen yetiştirme gibi ana başlıklar altında incelenmiştir.

4.5. Türkiye ve Azerbaycan Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması

Türkiye ve Azerbaycan, tarihsel, kültürel ve dil bağlarıyla birbirine sıkı sıkıya bağlı iki ülkedir. Bu yakınlık, eğitim sistemlerine de yansımış ve her iki ülke, birbirinin deneyimlerinden faydalanarak eğitim alanında iş birliği yapmaktadır. Ancak her iki ülkenin eğitim sistemi de kendine özgü dinamiklere, güçlü ve zayıf yönlere sahiptir. Bu kapsamlı karşılaştırmada, milli eğitim teşkilat yapısının yanı sıra eğitim sistemlerinin farklı yönlerini de ele alacağız.

4.5.1 Türkiye ve Azerbaycan Milli Eğitim Teşkilat Yapısı ve Yönetiminin Karşılaştırılması

Türkiye'nin eğitim sistemi, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından düzenlenip yönetilmektedir. MEB'in merkez teşkilatı, Bakanlık, Genel Müdürlükler ve Daire

Başkanlıklarından oluşur. İl Milli Eğitim Müdürlüğü, İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü ve Okul Müdürlükleri ise Taşra teşkilatını oluşturmaktadır. Eğitim kurumları, merkezden gelen kararlar doğrultusunda planlanmakta, eğitim-öğretim faaliyetleri yürütülmekte ve bu faaliyetler düzenli olarak denetlenmektedir. Eğitim politikalarının belirlenmesi merkez teşkilatının, uygulanması ise il ve ilçe müdürlüklerinin sorumluluğundadır. Türkiye'nin eğitim sistemi, merkezi karar alma süreçleriyle yapılandırılmış ve eğitim süreçleri, İl Milli Eğitim Müdürlükleri aracılığıyla yürütülmektedir. Yurt dışında faaliyet gösteren okullar ve eğitim müşavirlikleri de bu yapıya dahil edilmiştir.

Türkiye'nin eğitim sistemi, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından güçlü bir merkezi yönetim yapısıyla yönetilmektedir. Eğitim politikalarının oluşturulması, müfredatların hazırlanması, öğretmen atamaları ve okulların ihtiyaçlarının karşılanması gibi temel süreçler MEB tarafından organize edilmektedir (Akyüz, 2018). Merkezi yapısı sayesinde MEB, ülke genelinde eğitimin standart bir kalitede sunulmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 42. maddesine göre, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması hedeflenmektedir. Bu doğrultuda MEB, Türkiye'nin her bölgesinde eğitime eşit olanaklarla erişim sunmayı amaçlamaktadır (Resmi Gazete, 1982).

Merkezi yönetiminde kalite güvencesi sistemi etkin bir şekilde çalışan MEB Teftiş Kurulu, okullardaki eğitim süreçlerini düzenli olarak denetlemektedir (Erdoğan, 2020). Böylece, müfredat uygulamaları ve öğretmen performansları izlenerek eğitimde kalite standartlarının korunması ve sürekli iyileştirilmesi sağlanmaktadır. Merkezi yapı, Türkiye'de eğitimin her kademesinde etkili olup, eğitim politikalarının ulusal düzeyde belirlenmesini sağlamaktadır (MEB, 2021). Bu durum, eğitimde belirgin bir standartlaşma ve kalite kontrolünün sağlanmasına önemli katkı sunmaktadır.

Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Sistemi de benzer şekilde merkezi bir yapıyla, Azerbaycan Eğitim Bakanlığı (Təhsil Nazirliyi) tarafından yönetilmektedir. Eğitimle ilgili tüm politika ve kararlar, Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Bakanlığı (Təhsil Nazirliyi) tarafından belirlenip uygulanmaktadır. Türkiye'de olduğu gibi, Azerbaycan eğitim sisteminde de bakanlık, genel müdürlükler ve daire başkanlıkları merkez teşkilatını oluşturmaktadır. Taşra teşkilatı ise bölgesel eğitim müdürlükleri aracılığıyla faaliyet

göstermektedir. Azerbaycan eğitim sistemi, bağımsızlık sonrası Sovyet etkisinden kurtulduktan sonra merkezi kontrolü kısmen esnetmiş ve yerel yönetim birimlerine belirli yetkiler vermiş; özellikle kırsal bölgelerde yerel ihtiyaçlara uygun eğitim planlamaları yapılabilmesini hedeflemiştir. Ancak buna rağmen, Azerbaycan Eğitim Bakanlığı, eğitim politikalarının geliştirilmesi, uygulanması ve denetiminde merkezi rolünü sürdürmeye devam etmektedir.

Azerbaycan eğitim sistemi de merkezi bir yapı ile yönetilmekte olup, Eğitim Bakanlığı bu sistemin başlıca denetim merkezidir (İsmailov, 2019). Azerbaycan Eğitim Bakanlığı, müfredat geliştirme, öğretmen atamaları, okul yönetimi ve kalite güvencesi gibi alanlarda denetleyici kurum olarak faaliyet göstermektedir. Her ne kadar Azerbaycan'ın eğitim sistemi Sovyetler Birliği'nin etkisinde şekillenmiş bir mirasa sahip olsa da, bağımsızlık sonrasında eğitimde milli kimliği güçlendirmeye odaklanılmış ve bu doğrultuda çeşitli reformlar gerçekleştirilmiştir (Aliyev, 2021).

Azerbaycan Eğitim Bakanlığı, eğitimde milli değerleri koruyacak şekilde politikalar geliştirmekte ve bu politikaların ülke genelinde uygulanmasını sağlamaktadır (Hüseynov, 2020). Bakanlık, standartların korunması amacıyla eğitim kurumlarını denetlerken, aynı zamanda Azerbaycan'ın uluslararası eğitim standartlarına uyum sağlaması için reformlar yapılmasını teşvik etmektedir. Merkezi yönetim, eğitimde kaliteyi artırmak ve Sovyet sonrası kültürel yapıyı güçlendirmek amacıyla çalışmalarını sürdürmektedir (Aliyev, 2021).

Tablo 4.1. Türkiye ve Azerbaycan Milli Eğitim Teşkilat Yapısı ve Yönetiminin Karşılaştırması

KRİTER	TÜRKİYE	AZERBAYCAN
Yönetim Yapısı	Merkezi yönetim Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından yürütülür.	Merkezi yönetim Azerbaycan Eğitim Bakanlığı (Təhsil Nazirliyi) tarafından yürütülür.
Merkez Teşkilatı	Bakanlık, genel müdürlükler, daire başkanlıkları merkez teşkilatını oluşturur.	Bakanlık, genel müdürlükler ve daire başkanlıkları merkez teşkilatıdır.
Taşra Teşkilatı	İl ve İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri taşra teşkilatını oluşturur.	Bölgesel eğitim müdürlükleri taşra teşkilatıdır.
Eğitim Politikalarının Belirlenmesi	Merkezi düzeyde MEB tarafından belirlenir ve uygulanır.	Eğitim politikaları, merkezi olarak Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenir ve uygulanır.
Yetki Dağılımı	Merkezi yapı baskındır; karar alma süreçleri büyük ölçüde merkezde yürütülür.	Merkezi yapı baskındır; ancak bağımsızlıktan sonra yerel yönetim birimlerine belirli yetkiler verilmiştir.
Eğitim Müfredatı	MEB tarafından hazırlanır ve tüm ülke genelinde standart şekilde uygulanır.	Təhsil Nazirliyi tarafından geliştirilir ve tüm okullarda uygulanır.
Öğretmen Atamaları	MEB tarafından merkezi olarak yapılır.	Eğitim Bakanlığı tarafından merkezi olarak yürütülür.
Kalite Güvencesi ve Denetim	MEB Teftiş Kurulu tarafından eğitim süreçleri ve okullar düzenli olarak denetlenir.	Eğitim Bakanlığı, eğitim kurumlarını denetleyerek kalite standartlarını korur.
Eğitimde Reformlar	Eğitimde kaliteyi artırmak için merkezi yapı reformları uygulanmaktadır.	Bağımsızlık sonrası Sovyet etkilerinden uzaklaşma ve milli kimliği güçlendirme amacıyla reformlar yapılmıştır.
Fırsat Eşitliği Politikası	Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 42. maddesi kapsamında eğitimde fırsat eşitliği sağlanmaya çalışılır.	Eğitimde fırsat eşitliği ve yerel ihtiyaçlara uygun eğitim planlaması hedeflenir.
Uluslararası Standartlar	MEB, eğitimde uluslararası standartlara uyum sağlamayı amaçlamaktadır.	Azerbaycan Eğitim Bakanlığı, uluslararası standartlara uyum sağlama reformlarını teşvik etmektedir.
Tarihsel Etkiler	Eğitim sistemi, Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana merkezi bir yapıya sahiptir.	Eğitim sistemi, Sovyet mirasından etkilenmiş; bağımsızlık sonrası milli değerlere odaklanılmıştır.
Denetim ve Performans İzleme	Müfredat uygulamaları ve öğretmen performansları merkezi denetimlerle izlenir.	Eğitim Bakanlığı, öğretmenlerin ve eğitim faaliyetlerinin denetimini yürütür.

Türkiye ve Azerbaycan'da eğitim sistemi merkezi bir yapıya sahiptir ve eğitim politikaları doğrudan Eğitim Bakanlıkları tarafından belirlenmektedir. Türkiyede bu politikalar il ve ilçe milli eğitim müdürlükleri tarafından, Azerbaycanda ise bölgesel eğitim müdürlükleri tarafından uygulanmaktadır. Her iki ülkede de müfredat hazırlama, öğretmen atamaları ve denetim süreçleri merkezi yönetim tarafından yürütülmektedir. Denetimlerin amacı, eğitim kalitesini artırmak ve standartları korumaktır. Bunun yanı sıra, her iki ülke de eğitim sistemlerini uluslararası standartlara uygun hale getirmek için modernleşme çalışmalarına önem vermekte ve bu yönde çalışmaktadır. Ayrıca Milli kimlik bilincini güçlendirmek ve bilimsel düşünme becerisini geliştirmek de ortak hedefler arasında yer almaktadır.

Türkiye'de eğitim sistemi merkezi ve sistematik bir yapıyla yönetilirken, Azerbaycan'da Sovyetler Birliği sonrası dönemde yerel yönetimlere bazı yetkiler devredilmiştir. Türkiye'de denetim süreci, öğretmenlere rehberlik ve mesleki destek sunmaya odaklanmıştır. Buna karşılık, Azerbaycan'da denetimler daha katı kurallarla yürütülmekte ve merkezi yönetim anlayışı nedeniyle yerel farklılıkların yeterince dikkate alınmadığı görülmektedir.

4.5.4. Türkiye ve Azerbaycan'da Okul Müdürlerinin Atanması

Türkiye'de okul müdürlerinin atanması, Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurumu Yöneticileri Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği esasları çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Yönetmeliğe göre müdür adaylarının atanması merkezi bir sistemle yapılmaktadır ve adaylar yazılı sınav ile sözlü mülakata tabi tutulur. Müdür olarak atanacak adayların yazılı sınav puanının %50'si, sözlü sınav puanının %30'u ve değerlendirme formundan aldıkları puanın %20'si toplam değerlendirme puanını oluşturmaktadır. Sözlü sınavda 100 tam puan üzerinden 70 puan alan adaylar başarılı sayılır. Bu puanlar, adayların genel başarı puanını belirlemekte ve atama sürecindeki sıralamalarında temel teşkil etmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurumu Yöneticileri Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği).

Yönetmeliğe göre müdür adayları, ilgili kurumlara öğretmen olarak atanabilecek niteliklere sahip olmalıdır. Adayların, en az 8 yıllık öğretmenlik deneyimine ek olarak 2 yıl

müdür yardımcılığı veya müdür yetkili öğretmenlik yapmış olmaları gerekmektedir. Ayrıca, adayların atanma sürecinde herhangi bir disiplin cezası almamış olmaları zorunludur (Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurumu Yöneticileri Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği).

Okul müdürlerinin yer değiştirmesi, belirli kurallar çerçevesinde yürütülmektedir ve müdürlerin aynı kurumda ne kadar süre çalışacakları, performans değerlendirmeleri ve okulların ihtiyacına göre belirlenmektedir. Müdürler genellikle aynı okulda en fazla 4 yıl kalabilir ve bu sürenin sonunda başka bir okula geçmek zorundadır. Yer değiştirme, müdürlerin isteği üzerine veya zorunlu görev değişikliği kapsamında yapılmaktadır. İsteğe bağlı yer değiştirme talepleri, müdürlerin hizmet puanına göre değerlendirilirken, zorunlu görev değişikliği uygulaması ise özellikle daha zor bölgelerde çalışan müdürlere farklı yerlerde görev yapma fırsatı sunmaktadır. Bu süreçte, deneyimli yöneticilerin farklı bölgelerde görevlendirilerek denge sağlanması amaçlanmaktadır. Başvurular, il milli eğitim müdürlükleri tarafından incelense de son karar valilik tarafından onaylanır (Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurumu Yöneticileri Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği).

Azerbaycan'da okul yöneticilerinin (direktörlerin) atanması, belirli kriterlere göre yapılmaktadır. Okul yöneticisi (direktör) olmak isteyen adayların, pedagojik veya yönetim alanında yükseköğrenim diplomasına sahip olmaları zorunludur. Ayrıca, adayların en az 5 yıllık pedagojik deneyime sahip olmaları ve bu sürenin en az 3 yılını rehberlik ve eğitim yönetimi alanında geçirmiş, akademik unvana sahip olmaları gerekmektedir (<https://edu.gov.az/news-and-updates/15583-1>).

Adaylar, atama sürecinden önce eğitim yönetmeliği, iş yönetimi ve mantıksal düşünme becerilerini ölçen 60 soruluk ve 90 dakikalık bir sınava girmelidir. Sınav, merkezi bir sistem üzerinden farklı bölgelerdeki sınav merkezlerinde düzenlenir. Adaylar, yönetim becerileri ve genel kültür düzeyleri açısından mülakata tabi tutulur ve 5 puanlık bir ölçekle değerlendirilir. Başarılı adaylarla ilk etapta 1 yıllık bir sözleşme imzalanır. Bu 1 yıllık süreçte başarılı olan müdürlerin (direktörlerin) sözleşmeleri uzatılabilir veya daimi hale getirilebilir. Aynı okulda 3 yıldan fazla süre görev yapan müdürler (direktörler),

öğrencilerin başarı durumlarına göre başka bir kuruma atanabilir (<https://edu.gov.az/news-and-updates/15583-1>).

Tablo 4.2. Türkiye ve Azerbaycan’da Okul Müdürlerinin Atanması ve Görevlendirme Süreçlerinin Karşılaştırması

Kriter	Türkiye	Azerbaycan
Atama Yetkilisi	Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)	Azerbaycan Eğitim Bakanlığı
Eğitim Yönetmeliği	MEB Eğitim Kurumu Yöneticileri Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği esas alınır.	Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen yönetmelik esas alınır.
Eğitim ve Deneyim Şartları	En az 8 yıl öğretmenlik deneyimi ve 2 yıl müdür yardımcılığı veya müdür yetkili öğretmenlik yapılmalıdır.	Pedagojik veya yönetim alanında yükseköğrenim diploması ve en az 5 yıl pedagojik deneyim gereklidir.
Sınav Sistemi	Yazılı sınav (%50), sözlü mülakat (%30) ve değerlendirme formu (%20) puanlarına göre değerlendirme yapılır.	60 soruluk, 90 dakikalık merkezi sınav uygulanır; yönetim becerileri mülakatta değerlendirilir.
Sınav Başarı Kriteri	Sözlü sınavdan 100 tam puan üzerinden en az 70 puan alınması gereklidir.	Mülakatta 5 puanlık ölçekle değerlendirilir ve başarılı adaylarla sözleşme yapılır.
Görev Süresi	Aynı okulda en fazla 4 yıl görev yapılabilir.	Aynı okulda en fazla 3 yıl görev yapılabilir. Başarılı müdürlerin görev süresi uzatılabilir.
Sözleşme Durumu	Kadrolu atama yapılır.	İlk etapta 1 yıllık sözleşme yapılır, ardından başarı durumuna göre daimi hale gelebilir.
Yer Değiştirme Sistemi	İsteğe bağlı veya zorunlu görev değişikliği ile yer değiştirme yapılır.	Müdürler, öğrencilerin başarı durumlarına göre başka bir kuruma atanabilir.
Atama Şartları	Atama için herhangi bir disiplin cezası almamış olmak gereklidir.	Disiplin geçmişi ve genel yönetim yeterliliği değerlendirilir.
Değerlendirme Ölçütleri	Yazılı sınav, mülakat ve değerlendirme formu kriterleriyle belirlenir.	Sınav ve mülakatta genel kültür, mantıksal düşünme ve yönetim becerileri ölçülür.
Karar Onayı	İl milli eğitim müdürlükleri tarafından incelenir, valilik tarafından onaylanır.	Merkezi sınav sistemi ile Eğitim Bakanlığı onayı gereklidir.
Yerel ve Merkez Yetkileri	Atamalar merkezi sistemle yapılır, ancak taşra teşkilatı sürece dahil olur.	Merkezi sistem, yerel bölgelerdeki sınav merkezleri ile uyumlu çalışır.

Türkiye ve Azerbaycan’da okul müdürlerinin atanması, merkezi sistem üzerinden gerçekleştirilmektedir. Bu süreç, Eğitim Bakanlıklarının yetkileri dahilindedir. Her iki ülkede de müdür adaylarının belirli kriterleri karşılamaları gerekmekte olup, adaylar yazılı sınavdan başarılı oldukları takdirde mülakata tabi tutulmaktadır. Ayrıca, her iki ülkede de müdürlerin görev süresi boyunca performans değerlendirmeleri yapılmakta ve belirli dönemlerin sonunda farklı okullara atanmaları mümkün olmaktadır. Türkiye’de okul müdürleri genellikle dört yıl görev yaptıktan sonra farklı bir okula atanırken, Azerbaycan’da bu süre üç yıl olup, öğrencilerin başarı durumları da göz önünde bulundurularak farklı görevlere atanabilmektedirler. Türkiye’de yöneticiler kadrolu olarak atanırken, Azerbaycan’da yöneticiler göreve bir yıllık sözleşme ile başlamakta ve performanslarına göre bu sözleşme yenilenerek esas kadroya alınmaktadır.

Türkiye’de okul müdürleri aynı kurumda en fazla dört yıl görev yapabilirken, Azerbaycan’da bu süre üç yıldır ve müdürlerin yer değişimi genellikle öğrencilerin akademik başarıları gibi performans kriterlerine göre yapılmaktadır. Türkiye’de müdür atamaları, yazılı sınav, sözlü mülakat ve değerlendirme puanları dikkate alınarak gerçekleştirilmektedir. Azerbaycan’da ise merkezi sınavın ardından yapılan mülakat, atama sürecinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Azerbaycan’da kırsal bölgelere öğretmen ve müdür atanmasını teşvik etmek amacıyla maaş artışı ve lojman imkanı gibi destekler sunulurken, Türkiye’de kırsal bölgelere özel kontenjanlar ayrılmaktadır. Bu farklılıklar, iki ülkenin eğitim politikalarının kendi ekonomik ve coğrafi koşullarına göre şekillendiğini göstermektedir.

4.5.6. Eğitim Felsefesi Bağlamında Türkiye Ve Azerbaycan Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması

Türkiye ve Azerbaycan’ın eğitim felsefeleri, her iki ülkenin tarihsel ve kültürel geçmişine göre şekillenmiştir ve hem milli kimlik bilinci kazandırmayı hem de bilimsel düşüncüyü geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Bireyin kültürel kimliğini korurken evrensel değerlere açık olmasını sağlamayı, bilimsel düşünceye dayalı bir eğitim anlayışı ile üretken ve topluma fayda sağlayan vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlamaktadır (Okutan, 2010). Türkiye’nin eğitim felsefesi,

ilerlemeci, pragmatist ve yeniden inşa edici yaklaşımlar üzerine kurulmuştur. Cumhuriyetin ilanından sonra Atatürk ilkeleri doğrultusunda eğitimin temel prensipleri belirlenmiş, laiklik, bilimsellik ve toplumsal fayda ön plana çıkarılmıştır. Bu doğrultuda bireylerin eleştirel düşünebilen ve demokratik bir toplumun aktif bir parçası olabilen bireyler olarak yetiştirilmesi hedeflenmiştir (Şenkaloğlu, 2021; Kocabaş, 2008).

Öğrencilerin hem kendi kültürlerine ve milli değerlerine bağlı kalarak ulusal kimliklerini koruyabilmelerini hem de bilimsel düşünceye ve evrensel değerlere açık olup dünyadaki gelişmeleri anlayarak modern bir bakış açısına sahip olmalarını hedeflemektedir (Azerbaycan Eğitim Sistemi Raporu, 2023). Azerbaycan'ın eğitim felsefesi, idealizm, ilerlemecilik ve milliyetçilik temellerine dayanmaktadır ve sovyetler birliği'nden ayrıldıktan sonra, eğitim sistemi milli kimlik bilincini güçlendirmek ve modern eğitim standartlarına uyum sağlamak amacıyla yeniden düzenlenmiştir. Eğitim politikaları, öğrencilerin milli değerlere bağlı kalırken bilim ve teknolojiyi de benimsemelerini ve uluslararası düzeyde rekabet edebilecek bilgi ve beceriler kazanmalarını desteklemektedir (Milli Eğitim Politikaları Kitabı, 2022). Yükseköğretimde Bologna Süreci'ne dahil olunarak modernleşme çalışmaları sürdürülmektedir. Ayrıca, Azerbaycan eğitim sistemi, bireylerin sadece akademik başarıyı değil, hayat boyu öğrenme anlayışıyla kendilerini sürekli geliştirmelerini teşvik etmektedir (Eğitimde Sürekli Gelişim İlkeleri, 2023).

Tablo 4.3. Eğitim Felsefesi Bağlamında Türkiye ve Azerbaycan Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması

Kriter	Türkiye	Azerbaycan
Temel Felsefî Yaklaşım	İlerlemeci, pragmatist ve yeniden inşa edici yaklaşımlar	İdealizm, ilerlemecilik ve milliyetçilik temelleri
Tarihsel Arka Plan	Cumhuriyetin ilanı ile Atatürk ilkeleri doğrultusunda eğitim şekillenmiştir.	Sovyetler Birliği'nden ayrıldıktan sonra milli kimlik odaklı reformlar yapılmıştır.
Eğitim Politikalarının Amacı	Bilimsel düşünceye dayalı, eleştirel düşünebilen ve demokratik toplum anlayışına sahip bireyler yetiştirmek	Milli değerlere bağlı, bilimsel düşünceye açık ve uluslararası standartlarda bireyler yetiştirmek
Milli Kimlik ve Kültür	Bireyin kültürel kimliğini korurken evrensel değerlere açık olması hedeflenmiştir.	Öğrencilerin ulusal kimlik bilincini güçlendirirken modern bir dünya görüşüne sahip olması hedeflenmiştir.
Bilimsellik ve Modernleşme	Laiklik ve bilimsel düşünce esas alınmıştır; modern eğitim yöntemleri teşvik edilmiştir.	Bilimsel düşünce ve teknolojiyi benimsemeye yönelik modernleşme reformları yapılmıştır.
Toplumsal Faydacılık	Eğitim politikalarında bireyin topluma fayda sağlayan üretken bir vatandaş olması önemlidir.	Bireylerin akademik başarılarının yanı sıra topluma hizmet bilinci ile yetişmesi teşvik edilmektedir.
Eleştirel Düşünce ve Katılım	Eleştirel düşünceyi geliştirmek ve demokratik bir toplumun aktif bir parçası olmak eğitim sisteminin temel amaçlarındandır.	Eleştirel düşünce ve problem çözme becerilerini geliştirme hedeflenmektedir; uluslararası yarışmalara katılım teşvik edilir.
Eğitimde Sürekli Gelişim	Bilgiye erişim ve hayat boyu öğrenme anlayışı desteklenmektedir.	Hayat boyu öğrenme anlayışı, eğitim politikalarının temel ilkelerindendir.
Yükseköğretim Politikaları	Avrupa Birliği ile uyumlu olarak Bologna Süreci'ne uyum çalışmaları sürdürülmektedir.	Bologna Süreci kapsamında modernleşme ve uluslararası akademik uyumluluk sağlanmaktadır.
Evrensel Değerlere Açıklık	Öğrencilerin evrensel değerlere açık ve uluslararası bilgi birikimine sahip bireyler olması teşvik edilmektedir.	Eğitimde milli değerlerin yanı sıra evrensel değerlere uyum sağlama önemslenmektedir.

Türkiye ve Azerbaycan'ın eğitim sistemleri, milli kimlik bilincini güçlendirmeyi ve bilimsel düşünceyi yaygınlaştırmayı hedeflemektedir. Her iki ülkede de öğrencilerin kendi kültürlerine bağlı, ancak dünyaya açık bireyler olarak yetişmesi esas alınmaktadır. Bu anlayış doğrultusunda eğitim, sadece akademik başarı elde etmeyi değil, aynı zamanda topluma fayda sağlayacak üretken bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca, her iki

ülke, eğitim müfredatlarını uluslararası standartlara uyarlamak için çalışmalarını sürdürmektedir. Üniversitelerin Bologna sürecine uyumu da bu çalışmaların önemli bir parçasıdır.

Türkiye’de eğitim anlayışı, Cumhuriyet’in ilanıyla birlikte laiklik, bilimsellik ve toplumsal fayda ilkeleri üzerine kurulmuştur. Bu anlayış, öğrencilerin eleştirel düşünebilen ve demokratik bir toplumda aktif bireyler olmalarını hedeflemektedir. Azerbaycan’da ise Sovyetler Birliği sonrası dönemde eğitim, idealizm ve milliyetçilik temelinde yeniden şekillenmiş ve milli kimlik ile kültürel değerler ön planda tutulmuştur. Bunun yanı sıra, Azerbaycan modernleşme sürecinde dijital eğitim içerikleri geliştirmeye ve uluslararası standartlara uyum sağlamaya çalışmaktadır. Ayrıca, Azerbaycan eğitim sistemi, öğrencileri uluslararası yarışmalarda başarılı olmaya teşvik eden bir yapıya sahiptir.

4.5.6.3. Eğitim Denetimi Bağlamında Türkiye Ve Azerbaycan Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması

4.5.6.3.1. Türkiye'de Eğitim Denetimi

Türkiye’de eğitim denetimi, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından yürütülmektedir ve il ile ilçe milli eğitim müdürlükleri aracılığıyla denetim hizmetleri sağlanmaktadır. Denetim; idari denetim, rehberlik ve danışmanlık ile öğretim denetimi olmak üzere üç ana başlık altında yapılır. Maarif müfettişleri, okulları periyodik olarak ziyaret ederek öğretmenlerin ders işleyişlerini gözlemler, raporlar hazırlar ve eğitim süreçlerinde destekleyici öneriler sunar (Şenkaloğlu, 2021). 2017 yılında yapılan düzenlemelerle denetim süreci rehberlik odaklı hale getirilmiş ve öğretmenlerin mesleki gelişimlerini desteklemek amaçlanmıştır (Milli Eğitim Raporu, 2019). Ayrıca, okul müdürleri de kendi kurumlarında öğretmenlerin performansını izleyerek daha uzun süreli gözlemler yapar. Ancak müdürlerin rehberlik desteği sağlama avantajına karşın tarafsızlık konusunda zorluk yaşanabileceği ifade edilmektedir (Okutan, 2010).

4.5.6.3.2. Azerbaycan’da Eğitim Denetimi

Azerbaycan’da eğitim denetimi, Azerbaycan Eğitim Bakanlığı tarafından merkezi bir yapıyla yürütülmektedir. Denetimler genellikle bakanlık tarafından görevlendirilen

denetim komisyonları aracılığıyla yapılmaktadır. Denetim sürecinde öğretmenlerin ders içerikleri, pedagojik yeterlilikleri, öğrenci başarı düzeyleri ve okulların genel işleyişi detaylı bir şekilde incelenir (Azerbaycan Eğitim Sistemi Raporu, 2023). Azerbaycan'daki denetim sistemi, daha merkeziyetçi bir yapıya sahiptir ve doğrudan Bakanlığa bağlı olarak yürütülür. Bu sistem, eğitimde kalite standartlarının korunmasını amaçlamakla birlikte, bazı durumlarda yerel koşulları yeterince dikkate almama gibi eleştirilere konu olmuştur (Uluslararası Eğitim Değerlendirme Raporu, 2022). Bununla birlikte son yıllarda, özellikle uluslararası standartlara uyum sağlama hedefi doğrultusunda denetim süreçlerinde daha modern değerlendirme kriterleri uygulanmaya başlanmıştır (Bologna Süreci Yıllık Değerlendirme, 2021).

Tablo 4.4. Eğitim Denetimi Bağlamında Türkiye ve Azerbaycan Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırması

Kriter	Türkiye	Azerbaycan
Denetim Yetkisi	Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) ve il/ilçe milli eğitim müdürlükleri	Azerbaycan Eğitim Bakanlığı ve bakanlık denetim komisyonları
Denetim Yapısı	Rehberlik ve danışmanlık odaklı bir denetim sistemi uygulanır.	Merkeziyetçi yapı ile doğrudan Bakanlığa bağlı denetim sistemi uygulanır.
Denetim Türleri	İdari denetim, rehberlik ve danışmanlık, öğretim denetimi	Pedagojik yeterlilik, ders içerikleri, öğrenci başarı düzeyleri ve okul işleyişi incelenir.
Denetim Süreci	Maarif müfettişleri periyodik olarak okulları ziyaret eder, raporlar hazırlar ve öneriler sunar.	Bakanlık komisyonları, okulları inceleyerek eğitim süreçlerinin ulusal standartlara uygunluğunu değerlendirir.
Denetim Amacı	Öğretmenlerin mesleki gelişimini desteklemek ve rehberlik sağlamak	Eğitimde kalite standartlarını korumak ve uluslararası kriterlere uyum sağlamak
Yerel Koşullara Duyarlılık	Yerel koşullara göre rehberlik desteği sağlanır.	Merkezi yapı nedeniyle yerel koşulların göz ardı edilmesi eleştiri konusu olabilir.
Okul Müdürlerinin Rolü	Okul müdürleri, öğretmenlerin performansını uzun süreli gözlemle takip eder.	Okul müdürleri, denetim sürecinde Bakanlığa destek sağlar ancak denetim kararları merkezi yapılır.

Tablo 4.4. Eğitim Denetimi Bağlamında Türk ve Azerbaycan Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırması (Devamı)

Rehberlik ve Tarafsızlık	Rehberlik odaklı denetim sayesinde mesleki destek sağlanır; ancak müdürlerin tarafsızlık sorunu yaşanabilir.	Merkezden bağımsız olarak denetim komisyonları farklı bölgelerde görev yapar ve değerlendirmeler standardize edilir.
Modernleşme ve Reformlar	2017 düzenlemesi ile rehberlik odaklı yaklaşım güçlendirilmiştir.	Uluslararası standartlara uyum için modern değerlendirme kriterleri uygulanmaktadır.
Eğitimde Geri Bildirim	Öğretmenler, denetim raporlarından rehberlik önerileri ve performans değerlendirmesi alır.	Denetim sonrası, öğretmenlere pedagojik ve akademik gelişim için geri bildirim verilir.
Eleştiriler	Müdürlerin denetimdeki rolü nedeniyle objektiflik konusunda kaygılar bulunabilir.	Merkezi yapı nedeniyle esneklik eksikliği ve yerel koşullara duyarsızlık eleştiri konusu olmuştur.

Türkiye ve Azerbaycan’da eğitim denetimi, merkezi bir yapıda yürütülmektedir ve temel amacı, eğitim kalitesini artırmak ve standartları korumaktır. Her iki ülkede de denetimlerde öğretmenlerin mesleki yeterlilikleri, müfredatın uygulanışı ve okulların genel işleyişi değerlendirilmektedir. Bu süreç, eğitimde iyileştirmeler yapmak amacıyla öğretmenlere rehberlik etmek ve geri bildirim sağlamak üzerine kuruludur. Denetimler, belirli aralıklarla okulların ziyaret edilmesi ve detaylı raporlar hazırlanması şeklinde gerçekleştirilmektedir.

2017 yılından itibaren Türkiye’de eğitim denetimi, öğretmenlere rehberlik ve mesleki gelişim desteği sunmaya yönelik olarak geliştirilmiştir. Türkiye’de maarif müfettişleri, öğretmenlere danışmanlık yaparak onların mesleki gelişimlerine katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Azerbaycan’da ise denetim, Bakanlığa bağlı komisyonlar tarafından merkezi ve kurallı bir şekilde yürütülmektedir. Bu süreçte, öğretmenlerin yeterlilikleri, ders içerikleri ve öğrenci başarıları detaylı bir şekilde incelenmektedir. Ancak merkezi yapının, yerel ihtiyaçları yeterince karşılamadığı düşünülmektedir. Son yıllarda ise Azerbaycan, denetim süreçlerini modernleştirmek ve uluslararası standartlara uyarlamak amacıyla dijital araçlar kullanmaya başlamıştır.

4.5.6.4. Öğretmen Yetiştirme Bağlamında Türkiye ve Azerbaycan Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması

Türkiye ve Azerbaycan’da öğretmen yetiştirme ve atama süreçleri, ülkelerin eğitim politikalarına göre farklı şekillerde yapılandırılmıştır. Öğretmenlerin mesleki yeterlilik kazanması için lisans eğitimi ve pedagojik formasyon süreci her iki ülke açısından önem taşımaktadır. Ancak, eğitim süresi, staj uygulamaları, atama kriterleri ve hizmet içi eğitim programları bakımından farklılıklar göstermektedir.

4.5.6.4.1. Yükseköğretimde Eğitim Fakültelerinin Faaliyetleri ve Eğitim Süresi

Türkiye’de öğretmen yetiştirme süreci, üniversitelerin eğitim fakültelerinde yürütülmektedir. Eğitim fakülteleri, öğretmen adaylarına dört yıllık lisans eğitimi sunmakta olup, bu süreçte pedagojik formasyon, alan bilgisi ve genel kültür dersleri verilmektedir. Öğretmen adayları, "Öğretmenlik Uygulaması" adı altında dördüncü sınıfta okullarda zorunlu staj yapmaktadır. Bunun yanı sıra, eğitim fakülteleri, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) ile iş birliği içinde staj programları planlamakta ve öğretmenlik müfredatını MEB’in güncel stratejik belgelerine göre düzenlemektedir (MEB, 2018). Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) ve Yükseköğretim Kurulu (YÖK) iş birliğiyle, eğitim fakültelerindeki müfredat düzenli olarak güncellenmekte ve uluslararası standartlara uyum sağlanması hedeflenmektedir.

Azerbaycan’da öğretmen yetiştirme süreci, pedagoji üniversiteleri ve eğitim fakültelerinde yürütülmektedir. Lisans eğitimi genellikle dört yıl sürerken, bazı bölümlerde beş yıla kadar uzayabilmektedir. Öğrenciler, alan bilgisi ve pedagojik derslerin yanı sıra kısa süreli staj yapmaktadır. 1999’da kabul edilen Eğitim Reform Programı ve 2014’te yürürlüğe giren Eğitim Gelişim Devlet Stratejisi ile öğretmen yetiştirme süreci modernize edilerek uluslararası standartlara uygun hale getirilmiştir (Azerbaycan Təhsil Nazirliyi, 2015).

4.5.6.4.2. Öğretmen Yetiştirme ve Atama Süreci

Türkiye’de öğretmenlik için eğitim fakültelerinden mezun olan adaylar, Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) ve mülakat sürecine tabi tutulmaktadır. KPSS’den yeterli

puan alan adaylar, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından ilan edilen branş ve kontenjanlara göre tercih yapmaktadır. Adaylar, tercih ettikleri şehir ve branş sıralamasına göre yerleştirilmektedir. Atamalarda, özellikle kırsal bölgelerdeki öğretmen ihtiyacını karşılamak için belirli kontenjanlar ayrılmakta ve atamalar bu doğrultuda yapılmaktadır.

Azerbaycan'da öğretmen atama süreci, merkezi sınav sistemi ve mülakat aşamalarından oluşmaktadır. Öğretmen adayları, Azerbaycan Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen kriterlere göre test sınavına tabi tutulur. Bu sınavdan yeterli puanı alan adaylar mülakata girer. Mülakatta başarılı olan adaylar, tercih ettikleri uygun branş ve kontenjanlara yerleştirilir. Atama sürecinde özellikle kırsal bölgelere öğretmen yerleştirmek amacıyla teşvik programları uygulanmakta; öğretmenlere maaş artışı, lojman imkanı gibi destekler sağlanmaktadır (Azərbaycan Təhsil Nazirliyi, 2023).

4.5.6.4.3. Pedagojik Formasyon Uygulaması

Eğitim fakültesi dışından mezun olan adaylara pedagojik formasyon eğitimi verilmektedir. Bu programlarda adaylara, öğretim stratejileri, sınıf yönetimi, eğitim psikolojisi ve ölçme-değerlendirme gibi dersler sunulmaktadır. Pedagojik formasyon eğitimi, öğretmen adaylarının sınıf yönetimi becerilerini geliştirmek ve öğrencilere etkili bir eğitim vermelerini desteklemek amacıyla yapılmaktadır (MEB, 2017).

Azerbaycan'da öğretmenlik mesleğine geçiş yapmak için pedagojik formasyon eğitimi zorunludur. Pedagoji fakültelerinde verilen bu eğitim, öğretmen adaylarının hem teorik hem de uygulamalı yeterlilik kazanmalarını amaçlamaktadır. 2018 yılında başlatılan "Rəqəmsal Bacarıqlar" programı ile formasyon eğitimine dijital ders içerikleri eklenerek, öğretmenlerin teknoloji destekli eğitim yeterliliklerinin artırılması hedeflenmiştir (Azerbaycan Eğitim Reform Raporu, 2019).

Tablo 4.5. Öğretmen Yetiştirme Bağlamında Türkiye ve Azerbaycan Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırması

Kriter	Türkiye	Azerbaycan
Öğretmen Yetiştirme Kurumları	Üniversitelerin eğitim fakülteleri	Pedagoji üniversiteleri ve eğitim fakülteleri
Lisans Eğitimi Süresi	4 yıl (zorunlu pedagojik formasyon dersi ve staj içerir)	4 yıl (bazı bölümlerde 5 yıla kadar çıkabilir)

Tablo 4.5. Öğretmen Yetiştirme Bağlamında Türkiye ve Azerbaycan Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırması (Devamı)

Staj Uygulaması	4. sınıfta “Öğretmenlik Uygulaması” adı altında zorunlu staj yapılır.	Kısa süreli staj uygulaması yapılır.
Eğitim Reformları	MEB ve YÖK iş birliği ile müfredat uluslararası standartlara uyulanır.	1999 Eğitim Reform Programı ve 2014 Eğitim Gelişim Stratejisi ile modernizasyon sağlanmıştır.
Öğretmen Atama Süreci	KPSS ve mülakat sistemi uygulanır.	Merkezi sınav ve mülakat ile öğretmen ataması yapılır.
Atama Kriterleri	KPSS’de yeterli puan alarak branş ve kontenjan tercihi yapılır.	Test sınavı ve mülakat puanına göre branş tercihi yapılır.
Kırsal Bölgelere Atama	Kırsal bölgeler için özel kontenjanlar ayrılır.	Kırsal bölgeler için teşvik programları uygulanır (maaş artışı, lojman desteği).

Türkiye ve Azerbaycan’da öğretmen yetiştirme süreci, üniversitelerin eğitim fakülteleri veya pedagoji fakülteleri tarafından yürütülmektedir. Her iki ülkede de öğretmen adayları, alan bilgisi, pedagojik formasyon ve genel kültür derslerini kapsayan lisans eğitimi almaktadır. Öğretmenlik mesleğine geçiş için adayların teorik derslerin yanı sıra staj yapmaları zorunludur. Ayrıca, iki ülke de öğretmen yetiştirme süreçlerini modernize etmek ve uluslararası standartlara uyum sağlamak amacıyla çeşitli reformlar gerçekleştirmektedir. Bologna sürecine uyum sağlama çalışmaları, bu modernleşme sürecinin önemli bir parçasıdır.

Türkiye’de öğretmenlik için lisans eğitimi dört yıl sürmekte ve "Öğretmenlik Uygulaması" adı altında dördüncü sınıfta zorunlu staj yapılmaktadır. Azerbaycan’da ise bazı öğretmenlik programları dört yıl sürerken, bazı bölümler beş yıla kadar uzayabilmektedir. Türkiye’de eğitim fakültesi dışından mezun olanlar için pedagojik formasyon eğitimi alarak öğretmen olma imkânı sunulurken, Azerbaycan’da pedagojik formasyon eğitimi zorunlu olup fakülteler bünyesinde verilmektedir. 2018 yılında Azerbaycan’da başlatılan "Rəqəmsal Bacarıqlar" programıyla formasyon eğitimine dijital ders içerikleri eklenerek öğretmen adaylarının dijital yeterlilikleri artırılmaktadır. Türkiye’de ise teknoloji destekli eğitim içerikleri geliştirilmekle birlikte formasyon

programları daha çok sınıf yönetimi ve ölçme-değerlendirme gibi temel becerileri kazandırmaya odaklanmaktadır.

Her iki ülke de öğretmen yetiştirme sürecinde lisans eğitimi, pedagojik formasyon ve staj gibi temel aşamalara sahiptir. Ancak Azerbaycan'da bazı öğretmenlik programlarının eğitim süresi daha uzundur ve dijital becerilere yönelik eğitimler önceliklidir. Türkiye'de ise öğretmenlik stajı, dördüncü sınıf boyunca daha uzun süreli olarak uygulanmakta ve öğretmen atamalarında KPSS ile mülakat gibi merkezi sınav süreçleri belirleyici rol oynamaktadır. Azerbaycan'da öğretmen adayları da merkezi sınav ve mülakatlarla değerlendirilmektedir. Ancak, kırsal bölgelerde görev yapmayı teşvik etmek amacıyla maaş artışı ve lojman imkanı gibi desteklerin sunulması, Azerbaycan'ın farklı bir uygulaması olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, iki ülkenin öğretmen yetiştirme ve atama politikalarının kendi sosyoekonomik koşullarına göre şekillendiğini göstermektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Türkiye ve Azerbaycan eğitim sistemleri, tarihsel ve kültürel bağlarının etkisiyle birbirine oldukça yakın görünmekle birlikte, her iki ülkenin eğitim yapıları kendine has dinamikler ve özellikler barındırmaktadır. Özellikle merkezi yönetim anlayışı, iki ülkenin eğitim süreçlerinde önemli bir ortak payda olsa da, uygulamada farklılıklar dikkat çekmektedir.

Türkiye'de eğitim sistemi, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) aracılığıyla güçlü bir merkezi yönetim anlayışı ile yapılandırılmakta ve ülke genelinde eğitimde fırsat eşitliğini sağlama amacıyla standartlaşma hedeflenmektedir. Bu yapı, eğitim politikalarının belirlenmesinden müfredat hazırlığına, öğretmen atamalarından ölçme-değerlendirme süreçlerine kadar geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. MEB, eğitim sisteminin tüm kademelerinde kalite kontrolünü sağlamak adına sürekli denetim ve iyileştirme çalışmalarını koordine etmektedir. Akyüz (2018) ve Erdoğan (2020), merkezi yönetim modelinin Türkiye'de eğitimin kalitesini artırmada önemli bir unsur olduğunu vurgulamaktadır. Aynı zamanda, bu sistemin tüm bölgelerde eşit imkanlar yaratma hedefiyle hareket ettiği, ancak bazı bölgelerde sosyo-ekonomik faktörlerin bu eşitliği sınırladığına dikkat çekmektedir.

Azerbaycan eğitim sistemi ise, Sovyetler Birliği'nden bağımsızlığını kazandıktan sonra bazı alanlarda yerel yönetimlere yetki devri gerçekleştirmiş olsa da, merkezi denetim mekanizmasını büyük ölçüde korumuştur. Azerbaycan Eğitim Bakanlığı, müfredat

geliştirme, öğretmen atamaları, eğitim standartlarının denetimi gibi kritik alanlarda yönlendirici ve denetleyici bir rol üstlenmektedir. İsmailov (2019), Azerbaycan'ın eğitim reformlarının temel amacının milli kimliği güçlendirmek ve aynı zamanda uluslararası standartlarla uyum sağlamak olduğunu belirtmektedir. Özellikle 1990'lardan itibaren yürürlüğe giren reformlar, eğitimde içerik yenilikleri ve modern öğretim teknikleri açısından önemli adımlar atılmasını sağlamıştır. Aliyev (2021) ise, bu süreçte gerçekleştirilen reformların, genç nüfusun global eğitim trendlerine entegrasyonunu hızlandırmakla birlikte, kendi kimliğini koruma konusunda önemli bir denge unsuru oluşturduğunu ifade etmektedir.

Sonuç olarak, Türkiye ve Azerbaycan eğitim sistemleri güçlü merkezi yapıları ve modernleşme hedefleri ile benzer bir vizyona sahip olsa da, tarihsel geçmişleri ve politik reform süreçleri doğrultusunda farklı yaklaşımlar sergilemektedir. Türkiye, eğitimde fırsat eşitliğini sağlama adına sıkı bir merkezi kontrol ve standartizasyon politikası izlerken; Azerbaycan, bağımsızlık sonrası dönemde milli bilinç ve uluslararası uyum arasında bir denge kurmaya yönelik özgün reformlarla eğitim sistemini şekillendirmektedir.

Türkiye'de zorunlu eğitim süresi 12 yıl olarak belirlenmiş ve "4+4+4" şeklinde kademelendirilmiştir. Bu, öğrencilerin temel bilgi ve becerileri kapsamlı bir şekilde edinmelerini sağlamaktadır. Azerbaycan'da ise zorunlu eğitim süresi 9 yıl ile sınırlı olup, bu durum öğrencilerin eğitimde geçirdikleri süreyi azaltmaktadır. Şennur Ulaş (2007), Azerbaycan'daki kısa zorunlu eğitim süresinin eğitimde fırsat eşitliğini sağlama konusunda sınırlılıklar yarattığını ve özellikle kırsal bölgelerde okul terk oranlarının daha yüksek olduğunu vurgulamıştır.

Türkiye'de yükseköğretim sistemi lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde standartlaşmış olup, Bologna Süreci kapsamında uluslararası denkliği sağlayan bir yapıya sahiptir. Azerbaycan'da ise yükseköğretim sistemi Türkiye'ye benzer yapıdayken, Bologna Süreci'nin tam anlamıyla uygulanamaması nedeniyle diploma denkliği ve uluslararası geçerlilik açısından bazı zorluklar yaşanmaktadır. Mammadova ve Valiyev (2020), Azerbaycan'ın Bologna kriterlerini uygulama sürecinde bürokratik ve altyapı eksiklikleri

nedeniyle gecikmeler yaşadığını, Türkiye'nin ise süreci daha başarılı bir şekilde yürüttüğünü ifade etmiştir.

Türkiye ve Azerbaycan'da kırsal ve kentsel alanlar arasında eğitim olanakları bakımından bazı dengesizlikler bulunmaktadır. Her iki ülke de fırsat eşitliği sağlama amacıyla çalışmalar yapmasına rağmen, kırsal alanlarda altyapı yetersizlikleri ve eğitim erişimi konusunda eksiklikler devam etmektedir. Ateş ve Mammadova (2014), kırsal bölgelerde bilişim teknolojilerine erişim eksikliğinin, dijital öğrenme fırsatlarını sınırlandırdığını ve öğrenci başarı farkını artırdığını belirtmiştir.

Türkiye ve Azerbaycan'da okul müdürlerinin atanma süreçleri, belirli kriterler ve merkezi denetim mekanizmaları altında yürütülmekte olup, her iki ülkenin eğitim politikalarının farklı önceliklerine göre şekillenmektedir. Türkiye'de okul müdürü atamaları, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından düzenlenen yazılı ve sözlü sınavlar aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Bu süreçte adayların yalnızca sınav başarıları değil, geçmişteki öğretmenlik deneyimleri ve yönetsel tecrübeleri de dikkate alınmaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurumu Yöneticileri Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği). Atama sonrasında ise okul müdürleri, belirli aralıklarla performans değerlendirmelerine tabi tutulmaktadır. Değerlendirmeler sonucunda, müdürlerin görev yerlerinin değiştirilmesi ya isteğe bağlı ya da zorunlu rotasyon şeklinde uygulanabilmektedir (Akyüz, 2018; Erdoğan, 2020).

Azerbaycan'da ise okul müdürü atamalarında adayların pedagojik veya eğitim yönetimi alanında yükseköğrenim diplomasına sahip olmaları zorunludur. Ayrıca, müdür adaylarının en az 5 yıllık öğretmenlik deneyimi ve eğitim yönetimi alanında tecrübeleri bulunması beklenmektedir (İsmailov, 2019). Atama süreci, merkezi bir sınav ve mülakatla tamamlanmaktadır. Sınav ve mülakat aşamalarında başarılı olan adaylarla öncelikli olarak bir yıllık sözleşme imzalanmakta, başarılı bir performans gösteren müdürlerin sözleşmeleri uzatılmaktadır (Aliyev, 2021). Bununla birlikte, Azerbaycan'da üç yıldan fazla aynı okulda görev yapan müdürlerin durumu, öğrencilerin akademik başarı düzeylerine göre değerlendirilmekte ve gerektiğinde farklı bir okula atanmaları sağlanmaktadır (Azerbaycan Eğitim Bakanlığı, 2023).

Türkiye ve Azerbaycan'ın eğitim felsefeleri, derin tarihsel bağları ve köklü kültürel miraslarıyla şekillenirken, ulusal kimliği koruma ile bilimsel düşünceyi benimseme hedeflerini özümsemiştir. Her iki ülke de, bireylerin kendi kültürel değerlerini yitirmeden, aynı zamanda evrensel düşünceye ve bilimsel ilerlemeye açık bireyler olarak yetişmelerini amaçlamaktadır. Türkiye'de eğitim felsefesi, Cumhuriyetin ilanı ile birlikte laiklik, bilimsellik ve toplumsal fayda prensipleri üzerine inşa edilmiştir. O dönemde milletin aydınlanması, yeni bir toplumsal düzenin kalbinde yer alıyordu. İlerlemeci ve pragmatist yaklaşımlar doğrultusunda, eleştirel düşünebilen, hak ve sorumluluklarının farkında olan bireyler yetiştirilmek istenmiştir. Amaç, bireyin sadece kendi hayatını değil, toplumun geleceğini de şekillendiren bir parçası olmasıydı. Türkiye'nin eğitim anlayışında, öğrencilere birer "birey" olmayı öğretmek, onları özgürce düşünebilen, farklılıklar içinde ortak bir değer yaratabilen insanlar olarak topluma kazandırmak öncelik haline gelmiştir (Okutan, 2010; Şenkaloğlu, 2021). Azerbaycan'ın eğitim felsefesi ise, Sovyetler Birliği'nden ayrılma sürecinin izleri ile biçimlenmiştir. Eğitim, yalnızca bilgi aktarımından ibaret değildi; aynı zamanda milli ruhu güçlendiren bir araca dönüşmüştü. Bu nedenle, Azerbaycan'ın eğitim politikaları idealizm, ilerlemecilik ve milliyetçilik temelinde şekillenmiştir. Milli değerlerine sıkı sıkıya bağlı bireyler yetiştirilirken, aynı zamanda uluslararası rekabete ayak uydurabilecek bilgi ve becerilere sahip bireyler kazandırılmak istenmiştir. Özellikle yükseköğretimde, Bologna Süreci ile modern eğitim standartlarına uyum sağlanmış ve bireylerin "öğrenmenin ömür boyu süren bir yolculuk" olduğu fikrini benimsemeleri teşvik edilmiştir (Azerbaycan Eğitim Sistemi Raporu, 2023; Milli Eğitim Politikaları Kitabı, 2022).

Türkiye ve Azerbaycan'ın eğitim sistemleri, bireyi yalnızca bilgi ile donatmak değil, aynı zamanda onu kimliğine sahip çıkan, özgür düşünebilen, topluma katkı sağlayan bireyler olarak şekillendirme amacı taşır. Ancak bu hedeflere giden yol, tarihsel geçmişin etkisiyle farklılıklar gösterir: Türkiye'de eğitim, Cumhuriyet değerleri doğrultusunda toplumu aydınlatma misyonunu taşıırken; Azerbaycan'da eğitim, milli kimliğin korunması ve modern dünyaya entegrasyon dengesinde ilerleyen bir yapıdadır.

Türkiye ve Azerbaycan'ın eğitim denetim sistemleri, her iki ülkedeki merkezi yönetim yapısının etkisiyle benzer işlevler üstlenmektedir. Ancak, bu sistemler uygulama biçimleri açısından farklılıklar göstermektedir.

Türkiye'de eğitim denetimi, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından yürütülmekte olup; süreç, idari denetim, rehberlik ve danışmanlık ile öğretim denetimi olmak üzere üç ana başlık altında yürütülmektedir. 2017 yılında yapılan düzenlemelerle, denetim süreci daha rehberlik odaklı hale getirilmiş ve öğretmenlerin mesleki gelişimlerini destekleyici bir yaklaşım benimsenmiştir (Şenkaloğlu, 2021; Milli Eğitim Raporu, 2019). Ancak, okul müdürlerinin öğretmen performansını değerlendirme ve rehberlik desteği sağlama yetkisine sahip olmalarına rağmen, bu süreçte tarafsızlık konusunda zaman zaman zorluklar yaşanabileceği de dile getirilmektedir (Okutan, 2010).

Azerbaycan'da eğitim denetimi ise daha merkezi bir yapı ile Azerbaycan Eğitim Bakanlığı tarafından doğrudan yürütülmektedir. Denetim süreci, bakanlıkça görevlendirilen komisyonlar aracılığıyla gerçekleştirilmekte ve öğretmenlerin ders içerikleri, pedagojik yeterlilikleri ve öğrenci başarı düzeyleri gibi farklı parametreler detaylı bir şekilde değerlendirilmektedir (Azerbaycan Eğitim Sistemi Raporu, 2023). Bu denetim sistemi, eğitimde kalite standartlarının korunmasını amaçlasa da, yerel koşulların yeterince dikkate alınmadığı yönünde eleştiriler de bulunmaktadır (Uluslararası Eğitim Değerlendirme Raporu, 2022). Ancak son yıllarda Azerbaycan, eğitimde uluslararası standartlara uyum sağlamak adına denetim süreçlerinde daha modern değerlendirme kriterleri uygulamaya başlamıştır (Bologna Süreci Yıllık Değerlendirme, 2021).

Türkiye ve Azerbaycan'da öğretmen yetiştirme süreçleri, her iki ülkenin eğitim politikalarının öncelikleri ve ulusal ihtiyaçları doğrultusunda şekillenmiştir. Bu süreçler, temel olarak dört yıllık lisans eğitimi, pedagojik formasyon ve uygulamalı eğitim gibi ortak unsurları içerse de, içerik ve uygulama açısından farklı yaklaşımlar sergilemektedir.

Türkiye'de öğretmen adayları, eğitim fakültelerinde dört yıllık lisans eğitimi aldıktan sonra, "Öğretmenlik Uygulaması" adı altında okullarda staj yapmaktadır (MEB, 2018). Bu uygulama, öğretmen adaylarının teorik bilgilerini gerçek sınıf ortamlarında pratiğe dökerek deneyim kazanmalarını hedeflemektedir. Ayrıca, eğitim fakülteleri ile Milli

Eğitim Bakanlığı (MEB) arasında sıkı bir iş birliği yapılmaktadır ve müfredatlar, uluslararası standartlarla uyumlu hale getirilerek güncellenmektedir. Ancak, öğretmen olabilmek için bu süreci tamamlamak yeterli değildir. Öğretmen adaylarının, Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) ve mülakat sürecini başarıyla tamamlamaları gerekmektedir. Kırsal bölgelerdeki öğretmen ihtiyacını gidermek için ise özel kontenjanlar ayrılmaktadır, bu da eğitimde fırsat eşitliğini sağlama adına umut verici bir adım olsa da bazen bu yol, öğretmen adayları için zorl bir süreç olabilmektedir.

Azerbaycan'da öğretmen yetiştirme süreci, 1999 Eğitim Reform Programı ve 2014 Eğitim Gelişim Devlet Stratejisi ile modernize edilmiştir (Azerbaycan Tahsil Nazirliyi, 2015). Öğretmen adayları, dört yıllık lisans eğitimlerini tamamladıktan sonra kısa süreli bir staj programına katılmaktadır. Azerbaycan'da ayrıca dijital eğitim içeriklerinin pedagojik formasyon programlarına eklenmesiyle, öğretmenlerin teknoloji destekli eğitim becerilerini artırmaları hedeflenmiştir (Azerbaycan Eğitim Reform Raporu, 2019). Eğitimde teknolojinin önem kazanmasıyla birlikte, öğretmen adaylarının modern öğretim yöntemlerine uyum sağlaması artık bir zorunluluk haline gelmiştir.

Her iki ülkede de öğretmen atamaları merkezi sınavlar ve mülakatlarla yapılmaktadır. Türkiye'de öğretmen adaylarının KPSS puanı ve mülakat sonuçları atanacak yerlerini belirlerken, Azerbaycan'da merkezi sınavı geçen adaylar tercih ettikleri branş ve kontenjanlara mülakat süreci sonrası yerleştirilir. Kırsal bölgelere öğretmen gönderme ise her iki ülke için ayrı bir önem taşımaktadır. Azerbaycan'da kırsal bölgelerde görev yapacak öğretmenler için teşvikler ve destek programları uygulanırken (Azərbaycan Təhsil Nazirliyi, 2023), Türkiye'de de bu ihtiyaca yönelik özel kontenjanlar açılmaktadır.

Sonuç olarak, Türkiye ve Azerbaycan'da öğretmen yetiştirme süreçleri, modern eğitim anlayışına uygun bireyler yetiştirmeyi hedeflerken, yerel ihtiyaçlara göre şekillendirilmektedir. Her iki ülke de, öğretmen adaylarını sadece bilgiyle donatmakla kalmayıp, onları eğitimde yol gösterici ve topluma katkı sağlayan bireyler olarak yetiştirme misyonunu taşımaktadır. Ancak süreçlerin başarıya ulaşması, uygulamadaki detayların özenle ele alınmasını ve öğretmenlerin mesleki gelişimlerinin sürekli desteklenmesini gerektirmektedir.

5.2. Tartışma

Türkiye ve Azerbaycan'ın eğitim sistemleri, tarihsel bağlar ve ortak kültürel değerlerin etkisiyle şekillenmiş olup, benzer hedeflere yönelmiştir. Her iki ülke de öğretmen adaylarının mesleki bilgi ve becerilerini arttırmayı, uluslararası standartlara uyum sağlamayı ve eğitimde kaliteyi artırmayı amaçlamaktadır. Öğretmen olmak, yalnızca bir meslek sahibi olmak değil, insanların hayatlarına dokunan bir yolculuğa çıkmaktır. Türkiye ve Azerbaycan'ın öğretmen yetiştirme süreçleri de bu yolculuğun önemine göre şekillendirilmeyi hedeflemiştir. Her iki ülke, köklü tarihleri ve ortak kültürel değerleriyle, yeni nesilleri yetiştirecek olan öğretmenlere özel bir anlam yüklemiştir. Ancak bu süreçler, her iki ülkenin ihtiyaçları ve ulusal hedefleri doğrultusunda şekillenmiş olup, eğitim politikalarının uygulama biçimlerinde dikkate değer farklılıklar barındırmaktadır. Yine de her iki ülke, öğretmen adaylarının mesleki bilgi ve becerilerini geliştirmeyi, çağın gereksinimlerine uygun bireyler yetiştirmeyi ve uluslararası standartlara uyum sağlamayı ortak bir hedef olarak benimsemiştir.

Türkiye ve Azerbaycan'da eğitim, merkezi yönetim politikalarının gücüyle şekillenmiştir. Her iki ülkede de öğretmen adayları, dört yıllık lisans eğitimi, pedagojik formasyon ve staj uygulamaları gibi aşamalardan geçmektedir. Bu süreçler, öğretmenlerin teorik bilgilerini pekiştirip gerçek sınıf ortamında pratik yapmalarını sağlamaktadır. Öğretmen adayları, eğitim yolculuklarının sonunda merkezi sınav ve mülakatlarla değerlendirilmektedir. Ama bu süreçler, yalnızca sınav başarısıyla değil, adayın kendi içindeki mesleki adanmışlık ve öğretme tutkusuyla tamamlanmalıdır.

Kırsal bölgelere öğretmen atamaları da her iki ülkenin benimsediği ortak bir eğitim politikasıdır. Türkiye'de Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) ve mülakat sonuçlarına göre yapılan atamalar, özellikle eğitimde fırsat eşitliğini sağlama amacı taşımaktadır. Bununla birlikte, kırsal bölgelerde görev alacak öğretmenler için özel kontenjanlar ayrılması, toplumun her kesimindeki çocuğun kaliteli eğitim alma hakkını koruma çabasını göstermektedir. Bu bölgelerde görev yapmak ise, yalnızca bir atama değil, hayata dokunan bir görevdir. Bir köy okulunun tahtasında ilk kez öğrencilerine "başarabilirsiniz" yazan bir öğretmenin sesi, bazen bir nesli değiştirebilmektedir.

Azerbaycan’da da kırsal bölgelerde öğretmen açığını kapatmak için benzer teşvik programları uygulanmaktadır. Azerbaycan Tahsil Nazirliyi tarafından sağlanan destekler, bu bölgelerde görev yapan öğretmenlerin mesleki motivasyonlarını artırmayı amaçlamaktadır. Ancak hem Türkiye’de hem Azerbaycan’da bu tür görevlerin ne denli fedakarlık istediği ortadadır. Kimi zaman küçük bir okulda soba yakarak derse başlayan bir öğretmen ya da her öğrencisinin evine tek tek giderek onların okula devam etmelerini sağlayan bir eğitimci, bu teşvik programlarının ruhunu oluşturan kahramanlardır.

Son yıllarda her iki ülkenin de dikkat çekici bir ortak noktası, öğretmen yetiştirme programlarına dijital eğitim içeriklerinin dahil edilmesidir. Türkiye’de eğitim fakültelerinde dijital öğretim yöntemleri yaygınlaşırken, Azerbaycan da pedagojik formasyon programlarına teknoloji destekli eğitim modülleri ekleyerek, öğretmen adaylarını dijital çağın gerekliliklerine hazırlamaktadır (Azerbaycan Eğitim Reform Raporu, 2019). Teknoloji ile eğitimi buluşturmak, sadece bir gereklilik değil, bir zorunluluk haline gelmiştir. Ancak burada unutulmaması gereken en önemli nokta, teknolojinin sadece bir araç olduğudur. Çünkü bir bilgisayar ekranının ardındaki öğrenciyi hissedebilmek, teknolojinin değil, öğretmenin işidir.

Her ne kadar benzer hedeflerle yola çıkılmış olsa da, Türkiye ve Azerbaycan’ın eğitim politikalarında bazı önemli farklılıklar bulunmaktadır. Türkiye’de öğretmen adayları, KPSS ve mülakat aşamalarından geçerek atanır. KPSS, adayların genel kültür ve alan bilgilerini ölçen bir sınavdır. Ancak eleştiriler, bu sınavın öğretmenlerin sınıf içi uygulamalı becerilerini ölçmede yetersiz kaldığını vurgulamaktadır. Zira bir öğretmenin başarısını kağıt üzerindeki doğru cevap sayısı değil, sınıfta yarattığı öğrenme iklimi belirler. Ayrıca, mülakat süreçlerinde adayların subjektif değerlendirilmesi, zaman zaman eşitlik sorunlarını gündeme getirmektedir.

Azerbaycan’da ise öğretmen atamaları, merkezi sınav ve mülakatlara dayalı olmakla birlikte, öğretmenlerin eğitim geçmişleri ve yönetim becerileri de dikkate alınmaktadır. Ayrıca, Azerbaycan’da öğretmenler başarıya dayalı sözleşmelerle işe alınmakta ve performanslarına göre sözleşme süreleri uzatılmaktadır. Bu sistem, öğretmenlerin mesleki motivasyonlarını artırmayı hedeflese de, iş güvencesi konusundaki kaygılar bazı eleştirilere

yol açmaktadır. Zira bir öğretmenin performansını sadece notlarla ve standartlarla ölçmek, onun yaptığı tüm fedakarlıkları gölgede bırakabilir.

Okul müdürü atama süreçleri de iki ülkede farklılık göstermektedir. Türkiye’de okul müdürleri yazılı ve sözlü sınavlara tabi tutulmakta, adayların öğretmenlik deneyimleri ve liderlik becerileri değerlendirilmektedir. Bu yapı, müdürlerin okullarında rehber bir lider olmasını teşvik eden bir sistemdir. Öte yandan, Azerbaycan’da müdür atamaları, daha çok pedagojik ve yönetim alanındaki akademik başarılar temelinde yapılmakta ve sözleşme temelli bir sistem uygulanmaktadır. Bu uygulama, performansın ölçülmesine olanak tanımakla birlikte, müdürler üzerinde sürekli bir “başarı” baskısı oluşturabilmektedir.

Her iki ülke de eğitimde kaliteyi artırma ve uluslararası standartlara uyum sağlama amacıyla çeşitli adımlar atmaktadır. Türkiye, eğitim fakültelerinin müfredatını güncel tutarak, öğretmen adaylarını küresel eğitim trendlerine uygun yetiştirmeye odaklanmaktadır. Bunun yanı sıra, farklı ülkelerle iş birliği yaparak eğitim süreçlerini zenginleştirmektedir. Azerbaycan ise Bologna Süreci’ne dahil olarak yükseköğretimdeki standartları iyileştirmeyi ve modern eğitim modellerini benimsemeyi hedeflemektedir. Özellikle dijitalleşme, eğitim sistemlerinin geleceğini şekillendirecek en önemli unsurlardan biridir. Türkiye ve Azerbaycan, öğretmenlerin dijital okuryazarlık becerilerini artırmaya yönelik projeler yürütmektedir. Ancak öğretmenlerin yalnızca teknolojiyi kullanması yetersiz kalmaktadır ve dijital araçları pedagojik bir vizyonla eğitime entegre edebilmeleri gerekmektedir. Yani, bir akıllı tahtanın, bilgisayarın veya herhangi teknolojilerin karşısında derse ruh katabilmek öğretmenin duygularına ve performansına bağlıdır.

5.3. Öneriler

Eğitim sistemleri, bir ülkenin geleceğini şekillendiren en temel unsurlardan biridir. Araştırma bulguları, Türkiye ve Azerbaycan’ın eğitim politikalarının güçlü yönlerinin birbirinden öğrenilebileceğini göstermektedir. Özellikle dijitalleşme ve müfredat yenilikleri gibi alanlarda ortak projeler geliştirilmesi, iki ülke arasında deneyim paylaşımını artıracaktır. Bunun yanında, kırsal bölgelerdeki öğrencilerin eğitimde fırsat eşitliğine kavuşabilmesi için yerel yönetimlerin de sürece daha aktif katılabileceği mekanizmaların

oluşturulması önemlidir. Eğitim sistemleri, yalnızca merkezi otoritelerin değil, tüm toplumun katkılarıyla güçlenebilir.

Etkili bir eğitim sistemi için güçlü bir yönetim anlayışı şarttır. Türkiye ve Azerbaycan'da eğitim yönetimi merkeziyetçi bir yapıya sahip olsa da, yerel birimlerin karar alma süreçlerine daha fazla dahil edilmesi, okullarda daha hızlı ve esnek çözümler üretilmesine katkı sağlayacaktır. Bunun yanı sıra, okul yöneticilerinin liderlik becerilerini geliştirecek eğitim programları düzenlenmelidir. Yöneticilerin yalnızca yönetici değil, öğretmenler ve öğrenciler için ilham veren bir lider olması, eğitim kalitesine doğrudan etki eder.

Denetim, eğitim kurumlarının hedeflere uygun hareket edip etmediğini kontrol eden önemli bir süreçtir. Ancak denetim, sadece eksiklikleri bulmaktan ibaret olmamalıdır; öğretmenlere ve yöneticilere rehberlik eden bir yapı haline getirilmelidir. Türkiye'deki kapsamlı denetim mekanizmalarının şeffaflık ve güven ilkesine dayalı olarak geliştirilmesi olumlu bir adımdır. Azerbaycan'da ise denetim süreçlerinin modernizasyonu, esnek değerlendirme kriterleri ve nitel değerlendirmelerin artırılması gerekmektedir. Denetim süreçlerinde geri bildirimler teşvik edici olmalı ve gelişim odaklı yaklaşımlar benimsenmelidir.

Eğitim felsefesi, bir toplumun geleceğe dair hayalini yansıtır. Türkiye ve Azerbaycan'ın eğitim felsefesi, genç bireyleri topluma faydalı bireyler olarak yetiştirme amacı etrafında şekillenmiştir. Türkiye'de eleştirel düşünme ve özgür ifade önemsenirken, Azerbaycan'da milli değerleri koruma ön plandadır. Ancak, öğrencilerin yalnızca bilgi ile değil, problem çözme becerileri ve yaratıcı düşünce yöntemleriyle donatılmaları, geleceğe hazırlanmalarında kritik bir yere sahiptir. Eğitim, bireylerin hem kendi potansiyellerini keşfedecekleri hem de topluma değer katacakları bir yolculuktur.

Öğretmenler, eğitim sisteminin kalbidir ve onların gelişimi, bir ülkenin eğitim kalitesini doğrudan etkiler. Araştırmada, Türkiye'de öğretmen yetiştirme süreçlerinin teorik ve uygulamalı eğitimlerle desteklendiği görülmüştür. Ancak bu süreçlerde, sınıf içi deneyimlerin daha da artırılması faydalı olacaktır. Azerbaycan'da ise öğretmen yetiştirme programlarının uygulamalı eğitimlerle zenginleştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca,

öğretmenlerin mesleki gelişimlerinin sadece mesleğin başlangıcında değil, kariyerleri boyunca devam etmesi sağlanmalıdır. Çünkü öğretmenlik, bilgi aktarmaktan çok daha fazlasıdır; öğrencilerine rehberlik eden, onları cesaretlendiren bir meslek, bir yaşam biçimidir.

Eğitimde teknolojinin etkin kullanımı artık bir gereklilik haline gelmiştir. Dijital materyaller ve eğitim içerikleri, özellikle uzak bölgelerde eğitim kalitesinin artmasına katkı sağlayabilir. Bu nedenle her iki ülkede de dijital altyapının güçlendirilmesi ve dijital eğitim materyallerinin çeşitlendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, öğretmenlerin dijital okuryazarlık becerilerini artıracak eğitimler düzenlenmelidir. Dijitalleşme, sadece teknolojik araçların kullanılması değil, aynı zamanda eğitimi daha kapsayıcı ve erişilebilir hale getirme fırsatıdır.

Türkiye ve Azerbaycan'ın ortak kültürel mirası, eğitimde daha güçlü bir iş birliği için büyük bir potansiyel sunmaktadır. Öğretmen değişim programları ve ortak projeler, iki ülke arasında bilgi akışını hızlandırabilir. Ayrıca, dil ve kültür programları ile genç nesiller, ortak tarih ve değerlere daha bilinçli bir şekilde sahip çıkabilir. Ortak projeler sadece eğitim kalitesini artırmakla kalmaz, iki ülke arasındaki bağları da güçlendirir. Çünkü eğitim, toplumları birbirine yaklaştıran evrensel bir dildir.

Bu öneriler, tezin bulgularından yola çıkarak eğitim sistemi, yönetimi, denetimi ve öğretmen yetiştirme süreçleri gibi alanlarda somut ve uygulanabilir fikirler sunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Abasova, N. (2024). *Azerbaycan yükseköğretim sisteminde modernleşme ve Bologna sürecine uyum çalışmaları*.
- Aghayeva, M. (2022). *Öğretmen yetiştirme ve atanmasına ilişkin Azerbaycan ve Türkiye yasal düzenlemelerinin karşılaştırılması ve Azerbaycan için öneriler* (Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Akkaya, F., Çelik, R. (2022). Zorunlu eğitim kademelerinin karşılaştırmalı analizi: Türkiye ve Azerbaycan örneği.
- Akyüz, Y. (2012). *Türk eğitim tarihi*. Alfa Yayınları.
- Akyüz, Y. (2020). *Türk eğitim tarihi*. Pegem Akademi.
- Alexander, R. (2001). *Culture and pedagogy: International comparisons in primary education*. Blackwell Publishing.
- Aliyev, R., & Hasanov, T. (2019). Öğretmen Eğitimi ve Mesleki Gelişim Stratejileri. Bakü: Bilim ve Teknoloji Dergisi.
- Aliyev, E. (2019). Education Funding and Public Budget in Azerbaijan. Bakü: Azerbaijan State University Press.
- Aliyev, S., & Mammadov, T. (2020). Azerbaycan'da Eğitimde Politika Geliştirme ve Teşkilatlanma. Eğitim Yönetimi ve Gelişim Dergisi, 15(2), 30-45.
- Alexander, R. (2001). *Culture and pedagogy: International comparisons in primary education*. Oxford: Blackwell Publishers.
- Altbach, P. G., Reisberg, L., & Rumbley, L. E. (2010). Trends in global higher education: Tracking an academic revolution. UNESCO Publishing.
- Arnove, R. F., Torres, C. A., Franz, S. (2012). *Comparative education: The dialectic of the global and the local*. Rowman Littlefield.
- Arslan, M., & Şahin, A. (2018). Türkiye’de yükseköğretim ve akademik kariyer. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 43(3), 215-228.
- Ateş, H., Mammadova, G. (2015). Türkiye ve Azerbaycan devlet yükseköğretim kurumlarında bilişim sistem ve teknolojilerinin kullanımı ve geliştirilmesine yönelik öneriler. *Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2(1), 25-34.
- Avşarlıgil, M., Demir, E., Yeşilyayla, S. (2017). Türkiye ve Azerbaycan eğitim politikaları üzerine karşılaştırmalı bir inceleme.
- Aydemir, F., Palancıoğlu, T. (2023). İlkokul hayat bilgisi müfredatları karşılaştırması: Türkiye ve Azerbaycan örneği.
- Aydın, S., Tekin, H. (2020). Eğitim yönetim sistemleri: Türkiye ve Azerbaycan uygulamaları.
- Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu. (2009). Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Yasası. Bakü: Resmi Yayınlar.
- Azerbaycan Eğitim Bakanlığı. (2023). Azerbaycan Eğitim Sistemi Raporu. Bakü: Eğitim Bakanlığı Yayınları.

- Azərbaycan Cumhuriyyəti Eğitim Kanunu. (2009). *Azərbaycan Cumhuriyyəti Eğitim Yasası*. Azərbaycan Eğitim Bakanlığı. (2023). Azərbaycan Eğitim Sistemi Raporu. Bakü: Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Azərbaycan Eğitim Reformları Belgesi. (2021). Eğitimde Bilimsel ve Teknolojik Yaklaşımlar. Bakü: Eğitim Araştırma Merkezi.
- Azərbaycan Eğitim Sistemi Raporu. (2023). *Azərbaycan eğitim sistemi üzerine değerlendirme*.
- Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi. (tarix belirlənməmiş). Təhsil sistemi haqqında məlumat.
- Azərbaycan Təhsil Nazirliyi. (2015). *Milli eğitim değerlendirme raporu*.
- Azərbaycan Eğitim Sistemi İlkeler Kitapçığı. (2023). Eğitimde Temel İlkeler. Bakü: Eğitim Bilgi Merkezi Yayınları.
- Balayev, T. (2019). Eğitim politikalarında sürdürülebilirlik.
- Balcı, A. (2007). *Karşılaştırmalı eğitim sistemleri*. Pegem Yayınları.
- Balta, M. (2019). Ortaöğretim reformları ve dijitalleşme.
- Bayramov, İ. (2019). Eğitim yönetiminde liderlik ilkeleri.
- Binbaşıoğlu, C. (1995). Eğitimde fırsat eşitliği.
- Bologna Süreci Yıllık Değerlendirme. (2021). Bologna sürecinin yükseköğretime etkileri.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40.
- Bray, M., & Thomas, R. M. (1995). Levels of comparison in educational studies: Different insights from different literatures and the value of multilevel analyses. *Harvard Educational Review*, 65(3), 472–490.
- Bray, M., Adamson, B., Mason, M. (Eds.). (2014). *Comparative education research: Approaches and methods* (Vol. 19). Springer.
- Bursalıoğlu, Z. (2017). *Eğitim yönetimi: Teori ve uygulama*. Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Cambridge University Press. (2018). Comparative education methodologies and global insights. Cambridge International Review.
- Creswell, J. W. (2014). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Sage.
- Crossley, M., Watson, K. (2003). *Comparative and international research in education: Globalisation, context and difference*. Routledge.
- Çaykesen, H. (2018). Türkiye ve Azerbaycan coğrafya müfredatlarının karşılaştırmalı analizi.
- Çeltikçi, F. (2013). Türkiye ve Azerbaycan eğitim politikaları üzerine tarihsel bir analiz.
- Çubukçu, B., Yılmaz, S., İnci, H. (2016). Eğitimde yatay ve dikey yaklaşımlar.
- Demirel, Ö., Kaya, Z. (2000). *Eğitim bilimine giriş*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Dewey, J. (2024). *Democracy and education*. Columbia University Press.

- Doğan, İ. (2013). Eğitim ve kalkınma: Sosyo-ekonomik gelişmede eğitimin rolü. Ankara: Pegem Akademi.
- Doğanay, A., & Sarı, M. (2016). Eğitimde demokrasi ve insan hakları eğitimi üzerine bir inceleme. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 14(2), 231-245.
- Erdem, M. (2021). Türk eğitim sistemi ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın örgüt yapısı. Ankara: Eğitim Yayınevi.
- Ergün, M. (1997). Türkiye'de eğitim sistemi ve dönüşüm süreçleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 3(4), 499-514.
- Eğitim Reformu Girişimi [ERG]. (2021). Kız Çocuklarının Eğitime Erişimi ve Cinsiyet Eşitliği. İstanbul: ERG Yayınları; Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2020). Kız Çocukları İçin Eğitim Fırsatlarını Artırma Politikaları. Ankara: MEB Yayınları.
- Eğitim Reformu Girişimi [ERG]. (2020). *Eğitimde yenilikçilik raporu*. ERG Yayınları.
- Eğitim-Bir-Sen. (2020). Eğitim raporu ve reform önerileri. Ankara: Eğitim-Bir-Sen Yayınları.
- Erdoğan, R. (2020). Türkiye'de eğitim reformları üzerine bir inceleme. *Türk Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 13(2), 67-84.
- Erkan, S. (2013). Türkiye'de okul öncesi eğitim ve çocukların gelişim sürecine etkisi. *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15(3), 225-239.
- Fatdaev, N. (2019). Azerbaycan ve Türkiye'de sınıf öğretmeni yetiştirme programlarının karşılaştırılması (Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Fei, X. (2019). Karşılaştırmalı eğitim: Küresel perspektifler ve eğilimler. Pekin: Global Education Press.
- Gutok, G. L. (2011). Eğitim felsefesi: Klasik ve çağdaş yaklaşımlar. Ankara: Pegem Akademi.
- Gül, Y. E. (2019). *Günümüzde Türk Devletlerinde Örgün Eğitim*. Nobel Akademik Yayınları. ISBN: 978-6052149-93-05.
- Güler, H., & Şen, R. (2019). Mesleki Eğitimde Uluslararası Standartlara Uyumluluk. İstanbul: Mesleki Eğitim ve Araştırma Enstitüsü Yayınları; Ersoy, Y. (2020). Mesleki Eğitimde Yeni Yaklaşımlar ve İş Gücü Uyum Süreci. Ankara: Nobel Akademik Yayınları.
- Güven, B. (2015). İlköğretim sürecinde öğrencilere kazandırılan temel beceriler üzerine bir inceleme. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13(2), 148-162.
- Göçkan, M. (2019). Karşılaştırmalı eğitim: Yöntemler ve uygulamalar. İstanbul: Eğitim Yayınevi.
- Holmes, B. (1981). Comparative education: Some considerations of method. Taylor & Francis.
- Karagöz, S. (2016). Türkiye'de lise eğitimi ve öğrenci yönelimi üzerine bir inceleme. *Yüksek Öğretim ve Bilim Dergisi*, 3(2), 132-144.
- Karakuş Yıldız, F., Taş, M. (2023). Eğitim politikalarında bölgesel farklılıklar ve çözüm önerileri.

- Kocabaş, İ. (2008). Eğitim politikalarının dinamikleri ve dönüşümü.
- Mamedova, E. (2018). Azerbaycan eğitim yapısında tarihsel reformlar.
- Mammadova, S., Valiyev, T. (2020). Bologna süreci uygulamaları ve Azerbaycan'ın yükseköğretim entegrasyonu.
- Metin, S., Uygun, M., Oran, N. (2017). Türkiye ve Azerbaycan sosyal bilgiler ders programları karşılaştırması.
- Mızıkacı, F. (2013). Türkiye’de eğitimde fırsat eşitliği. Nobel Yayıncılık.
- Mirzəyev, Ə. (2012). *Azerbaycan’da öğretmen yetiştirme tarihi ve modern eğitim reformları*. Bakü
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2021). *2021 yılı eğitim performans raporu*. Milli Eğitim Bakanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (1973). Milli Eğitim Temel Kanunu. Resmi Gazete, Sayı: 14574.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2012). 4+4+4 eğitim sistemi ve zorunlu eğitim düzenlemeleri. MEB Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2014). Yaşam boyu öğrenme ulusal strateji belgesi 2014-2018. MEB Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2019). Yaygın eğitim hizmetleri ve açık öğretim okulları raporu. MEB Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2020). Ortaöğretim kurumları yönetmeliği. MEB Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2021). Okul öncesi eğitimde güncel yaklaşımlar. MEB Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2021). Özel eğitim ve rehberlik hizmetleri raporu. MEB Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2022). Eğitim bütçesi ve kaynak yönetim raporu. MEB Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2023). 2023 eğitim vizyonu. MEB Yayınları.
- Milli Eğitim Temel Kanunu. (1973). Milli Eğitim Temel Kanunu 1739 sayılı kanun. *Resmî Gazete*.
- OECD. (2020). *Education at a glance 2020: OECD indicators*. OECD Publishing.
- Okutan, M. (2010). Eğitim politikaları ve sosyal değişim. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1).
- Oktan Gökten, P., & Gökten, S. (2016). Uluslararası eğitim standartlarına genel bakış: Geçerliliğinin Türkiye açısından değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(6), 72-90.
- Ozmon, H. A., Craver, S. M. (2007). *Philosophical foundations of education*. Merrill.
- Özkan, Y. (2017). Türkiye’de ortaokul eğitimi ve bireysel gelişim üzerine etkileri. *Eğitim Yönetimi ve Politika Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 95-110.

- Patton, M. Q. (2015). *Qualitative research & evaluation methods: Integrating theory and practice*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Phillips, D., Schweisfurth, M. (2014). *Comparative and international education: An introduction to theory, method, and practice*. A C Black.
- Püsküllüoğlu, F., Hoşgörür, V. (2017). Eğitim sistemlerinde değişim ve dönüşüm.
- Resmi Gazete. (2012). *4+4+4 eğitim sistemi düzenlemesi* (Resmî Gazete No: 28261).
- Rust, V. D., Rust, A. (2004). *Comparative education research: Theory and practice*.
- Rust, V. D., Johnstone, B., Allaf, C. (2009). Reflections on the development of comparative education. In *International handbook of comparative education* (pp. 121–138). Springer Netherlands.
- Sadak, E., İncikabı, L. (2021). Eğitimde dijital dönüşüm ve öğretim uygulamaları.
- Salamzada, A. (2023). Azerbaycan bağımsızlık sonrası eğitim reformları.
- Sezer, T. (2020). Eğitimde program geliştirme modelleri ve yeni yaklaşımlar.
- Sönmez, V. (2001). *Eğitimde program geliştirme*. Anı Yayıncılık.
- Steiner-Khamsi, G. (2016). *Global education policy and international development*.
- Şahin, E. (2021). Yükseköğretimde uzaktan eğitim süreçleri.
- Şahin, M. (2021). Dünyada ve Türkiye'de yükseköğretimde uzaktan eğitimin tarihi ve gelişim süreci. *Mustafa Kemal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(7), 91–113.
- Şahinkesen, A. (2019). Eğitimde sosyal politikalar ve reformlar.
- Şenkaloğlu, R. (2021). Küreselleşme sürecinde eğitim politikalarının yeniden yapılanması.
- Taştepe, K. (2024). Brezilya ve Türkiye eğitim politikaları karşılaştırması.
- Tekgöz, F. (2017). Karşılaştırmalı eğitimde yöntemsel yaklaşımlar.
- Tevhid-i Tedrisat Kanunu (1924). Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazete, Sayı: 431.
- Türk Dil Kurumu. (2024). *Türkçe sözlük ve terim kılavuzu*.
- Türk Eğitim Sisteminin Yapısı. (2024). Academia.edu platformunda eğitim yapısı üzerine rapor.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Madde 42.
- Türkiye Cumhuriyeti. (2012, 30 Mart). *6287 Sayılı Kanun: İlköğretim ve Eğitim Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*. Resmi Gazete, Sayı: 28261.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı (1973). 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu. Resmi Gazete, 24 Haziran 1973, Sayı: 14574.
- Ulaş, Ş. (2007). Türkiye ve Azerbaycan eğitim sistemleri: Tarihsel ve kültürel bağlamda karşılaştırma. (Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Uluslararası Eğitim Standartları. (2023). *Küresel Eğitim Yaklaşımları ve Azerbaycan Eğitimi*. Cenevre: Eğitim Çalışmaları Enstitüsü.
- UNESCO. (2019). *Eğitimde küresel hedefler ve sürdürülebilirlik*.
- UNESCO. (2020). *Education Sector in Azerbaijan: International Cooperation and Development*. Paris: UNESCO Publications.
- Uslu, B. (2020). Dijital eğitim altyapısı ve eğitimde dönüşüm.

- Uzeirli, E., Kılıçoğlu, G. (2021). Türkiye ve Azerbaycan’da sınıf öğretmeni yetiştirme sürecinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 46(207).
- Ünal, A. (2019). Türk eğitim sisteminde sosyal adalet ve eşitlik üzerine bir değerlendirme. *Eğitim Yönetimi Dergisi*, 25(1), 65-87.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2021). Eğitimde araştırma yöntemleri. Seçkin Yayıncılık.
- Yin, R. K. (2018). Case study research and applications: Design and methods. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Yükseköğretim Kurulu [YÖK]. (2022). Yükseköğretim sistemi ve yapısı. YÖK Yayınları.
- Qurbanov, I., & Nagiyev, M. (2021). Corporate Social Responsibility and Education Support in Azerbaijan. *Baku: Oil and Development Journal*, 12(4), 123-138.
- Qasımov, X. (2020). Azerbaycan eğitim sisteminde milli reformlar ve öğretmen yetiştirme. Bakü: Eğitim ve Araştırma Enstitüsü Yayınları.

ÖZ GEÇMİŞ

Ad Soyad: Fuad HASANOV	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Malatya İnönü Üniversitesi
Fakülte	Eğitim Fakültesi
Bölümü	Bilgisayar Ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi
Yüksek Lisans	
Üniversite	
Enstitü Adı	
Ana Bilim Dalı	
Programı	
Makale ve Bildiriler (Varsa)	
1. Bahar, H. H., Yalçın, S. & Hasanov, F. (2022). Türkiye’ye Lisansüstü Eğitim İçin Gelen Azerbaycan Cumhuriyeti Vatandaşlarının Sorunları ve Çözüm Yaklaşımları. <i>Social Sciences Studies International Refereed & Index</i> , 8(102), 2886-2899. DOI: 10.29228/sssj.64094	
2.	